

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN KİMLİK STATÜLERİNDE
TOPLUMSAL CİNSİYET ROLÜ ALGISININ YORDAYICI
ETKİSİ: ÖZ YETERLİLİĞİN ARACI ROLÜ**

Emel YILDIRIM GÜZEY
201104110

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Psikoloji Anabilim Dalı
Psikoloji Tezli Yüksek Lisans Programı
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Begüm ÖZDEMİR DEMİRCİ

İstanbul
T.C. Maltepe Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Eylül, 2023

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN KİMLİK STATÜLERİNDE
TOPLUMSAL CİNSİYET ROLÜ ALGISININ YORDAYICI
ETKİSİ: ÖZ YETERLİLİĞİN ARACI ROLÜ**

Emel YILDIRIM GÜZEY

201104110

ORCID: 0000-0002-2211-0038

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Psikoloji Anabilim Dalı

Psikoloji Tezli Yüksek Lisans Programı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Begüm ÖZDEMİR DEMİRCİ

İstanbul

T.C. Maltepe Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Eylül, 2023

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Bu belge, Yükseköğretim Kurulu tarafından 19.01.2021 tarihli “Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge” ile bildirilen 6698 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu kapsamında gizlenmiştir.

ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI

Bu belge, Yükseköğretim Kurulu tarafından 19.01.2021 tarihli “Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge” ile bildirilen 6698 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu kapsamında gizlenmiştir.

TEŞEKKÜR

Öncelikle tez danışmanım değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Begüm Özdemir Demirci'ye teşekkür ederim.

Yüksek lisans sürecinde tüm stresimi göğsünde yumuşatan desteğini hiçbir zaman esirgemeyen yoldaşım, sevgili eşim Metin Güzey'e sonsuz teşekkür ederim. Biricik köpeğim, koşulsuz sevgisiyle her daim sarmalayan canım Noria'ma sonsuz teşekkür ederim. Ve de son olarak hayatım boyunca hep destekçim olan kalbimde sıcacık sevgilerini hissettiğim canım ailem, size sonsuz teşekkürler.

Emel YILDIRIM GÜZEY

Eylül, 2023

ÖZET

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN KİMLİK STATÜLERİNDE TOPLUMSAL CİNSİYET ROLÜ ALGISININ YORDAYICI ETKİSİ: ÖZ YETERLİLİĞİN ARACI ROLÜ

Emel Yıldırım Güzey

Yüksek Lisans Tezi

Psikoloji Anabilim Dalı

Psikoloji Tezli Yüksek Lisans Programı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Begüm Özdemir Demirci

Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, 2023

Bu araştırmada üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rol algıları öz yeterlilikleri ve kimlik statüleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Yapılan çalışmaya İstanbul ilindeki iki devlet ve iki vakıf üniversitesinde öğrenim görmekte olan 324 üniversite öğrencisi katılmıştır. Katılımcılara Kişisel Bilgi Formu, BEM Cinsiyet Rolü Envanteri, Genel Özyeterlilik Ölçeği ve Benlik Kimliği Objektif Ölçüm Skalası çevrimiçi olarak uygulanmıştır. Veriler IBM SPSS Statistics 22 programı aracılığıyla çözümlenmiştir. Araştırmada değişkenler arasındaki ilişkilerin belirlenmesinde Spearman Korelasyon katsayısı kullanılmıştır. Toplumsal cinsiyet rol algısı ile öz yeterliliğin kimlik statülerini yordayıp yordamadığına ilişkin çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Başarılı kimlik statüsünü açıklamada toplumsal cinsiyet rolü algısının istatistiksel olarak katkıda bulunduğu saptanmıştır. Bu bağlamda bulgular incelendiğinde maskülen rol algısının feminen rol algısına göre başarılı kimlik statüsü üzerinde etkisinin daha fazla olduğu söylenebilir. Toplumsal cinsiyet rollerinin moratoryum kimlik statüsü üzerindeki etkisine bakıldığında ise feminen rol algısının anlamlı olduğu görülmektedir. Benzer şekilde ipotekli kimlik statüsünü açıklamada feminen rol algısının anlamlı katkısı olduğu bulunmuştur. Öz yeterliliğin başarılı kimlik statüsünü, moratoryum kimlik statüsünü ve kargaşalı kimlik statüsünü açıklamada istatistiksel olarak anlamlı katkı sunduğu bulgulanırken ipotekli kimlik statüsünü açıklamada istatistiksel olarak anlamlı katkısı olmadığı saptanmıştır.

Bununla birlikte toplumsal cinsiyet rol algısı ile kimlik statüleri arasındaki ilişkide öz yeterliliğin aracı rolünün saptanmasına dair Baron ve Kenny'nin (1986) aracılık analizi adımları göre aracılık analizi yapılmıştır. Araştırma bulguları incelendiğinde bireylerin toplumsal cinsiyet rolü algıları ile öz yeterlilik inançları ve kimlik statüleri arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişkilerin olduğu saptanmıştır. Aracılık analizi incelendiğinde toplumsal cinsiyet rolü algısı ve kimlik statüleri arasındaki ilişkide öz yeterliliğin kısmi aracılık rolü üstlendiği görülmektedir. Öz yeterliliğin artmasıyla başarılı kimlik statüsü üzerinde toplumsal cinsiyet rolü algısının etki düzeyi azalmaktadır. Benzer şekilde öz yeterlilik arttıkça maskülen rol algısının kargaşalı kimlik statüsü üzerindeki negatif etkisi azalmaktadır. Bu bağlamda bireylerin toplumsal cinsiyet rol algıları ile öz yeterliliklerinin ilişkili olduğu ve kimlik gelişimi sürecinde anlamlı bir etkisinin olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla çocukluktan itibaren toplumsal cinsiyet çerçevesine eşitlikçi tutumun benimsenmesi ve bu yönde çocukların öz yeterliliklerinin gelişmesinin kimlik gelişimi sürecine katkısının önemli olduğu düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Toplumsal Cinsiyet Rol Algısı, Öz Yeterlilik, Kimlik Statüleri.

ABSTRACT

THE PREDICTIVE EFFECT OF GENDER ROLE PERCEPTION ON UNIVERSITY STUDENTS' IDENTITY STATUS: THE MEDIATING ROLE OF SELF-EFFICACY

Emel Yıldırım Güney

Master Thesis

Department of Psychology

Psychology Master's Programme wiht Thesis

Thesis Advisor: Assist. Prof. Begüm Özdemir Demirci

Maltepe University Graduate School, 2023

In this study, it was aimed to determine the relationship between gender role perceptions, self-efficacy and identity status of university students. A total of 324 university students from two state and two foundation universities in Istanbul participated in the study. Personal Information Form, BEM Gender Role Inventory, General Self-Efficacy Scale and Self Identity Objective Measurement Scale were administered online. The data were analyzed using IBM SPSS Statistics 22 program. Spearman Correlation coefficient was used to determine the relationships between the variables in the study. Multiple regression analysis was conducted to determine whether gender role perception and self-efficacy predicted identity statuses. It was found that gender role perception contributed statistically in explaining successful identity status. In this context, when the findings are analyzed, it can be said that masculine role perception has more effect on successful identity status than feminine role perception. When the effect of gender roles on moratorium identity status is analyzed, it is seen that feminine role perception is significant. Similarly, it was found that feminine role perception had a significant contribution in explaining the mortgaged identity status. Self-efficacy was found to have a statistically significant contribution in explaining successful identity status, moratorium identity status and turmoil identity status, while it was found to have no statistically significant contribution in explaining mortgaged identity status.

In addition, mediation analysis was conducted according to Baron and Kenny's (1986) mediation analysis steps to determine the mediating role of self-efficacy in the

relationship between gender role perception and identity statuses. When the research findings were examined, it was found that there were statistically significant relationships between individuals' gender role perceptions, self-efficacy beliefs and identity statuses. When the mediation analysis was analyzed, it was observed that self-efficacy assumed a partial mediating role in the relationship between gender role perceptions and identity statuses. As self-efficacy increases, the level of influence of gender role perception on successful identity status decreases. Similarly, as self-efficacy increases, the negative effect of masculine role perception on chaotic identity status decreases. In this context, it is understood that individuals' gender role perceptions and self-efficacy are related and have a significant effect on the process of identity development. Therefore, it is thought that adopting an egalitarian attitude towards the gender framework from childhood and developing children's self-efficacy in this direction contribute to the identity development process.

Keywords: Gender Role, Self-Efficacy, Identity Statues.

İÇİNDEKİLER

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI	ii
ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar LİSTESİ.....	xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xv
KISALTMALAR.....	xvi
1. GİRİŞ	1
1.1 Problem	1
1.2 Amaç	4
1.3 Önem	5
1.4 Varsayımlar	6
1.5 Sınırlıklar.....	7
1.6 Tanımlar	7
2. GENEL BİLGİLER	8
2.1 Kimlik Statüleri	8
2.1.1 Erikson'ın psikososyal gelişim kuramı	8
2.1.2 Kimlik statüleri ile ilgili yaklaşımlar	9
2.1.2.1 Marcia'nın kimlik statüleri kuramı.....	9
2.1.2.2 Waterman'ın kimlik statüleri modeli.....	11

2.1.2.3	Berzonsky'nin sosyal bilişsel kimlik stilleri modeli	12
2.1.2.4	Luyckx ve arkadaşlarının beş boyutlu kimlik statüleri modeli	13
2.1.3	Kimlik statüleri ile ilgili araştırmalar.....	14
2.2	Toplumsal Cinsiyet Rollerini	15
2.2.1	Toplumsal cinsiyet rolleri kuramları.....	17
2.2.1.1	Psikanalitik kuram	17
2.2.1.2	Sosyal öğrenme kuramı	17
2.2.1.3	Bilişsel gelişim kuramı	18
2.2.1.4	Toplumsal cinsiyet şema kuramı	19
2.2.2	Cinsiyet rolü kazanımını etkileyen etmenler	20
2.2.2.1	Aile	20
2.2.2.2	Eğitim sistemi: Okul, öğretmenler ve kitaplar	21
2.2.2.3	Medya	22
2.2.3	Toplumsal cinsiyet rolleri ile ilgili yapılmış bazı araştırmalar	23
2.3	Öz Yeterlilik.....	25
2.3.1	Öz yeterliliği belirleyen bilgi kaynakları	27
2.3.1.1	Performans başarıları.....	27
2.3.1.2	Gözlenen deneyimler (Davranış modelleri)	28
2.3.1.3	Sözlü ikna (Sosyal ikna)	29
2.3.1.4	Fizyolojik ve duygusal durumlar.....	30
2.3.2	Öz yeterliliğe dayalı süreçler	30

2.3.2.1	Bilişsel süreçler	30
2.3.2.2	Duyuşsal süreçler.....	31
2.3.2.3	Güdüsel (Motivasyonel) süreçler	32
2.3.2.4	Seçim süreçleri	33
2.3.3	Öz yeterlilik ile ilgili araştırmalar.....	34
3.	YÖNTEM	36
3.1	Araştırma Modeli	36
3.2	Evren ve Örneklem	36
3.3	Veriler ve Toplanması.....	38
3.3.1	Veri toplama araçları	39
3.3.1.1	Kişisel bilgi formu.....	39
3.3.1.2	Benlik kimliği objektif ölçüm skalası.....	39
3.3.1.3	Bem cinsiyet rolü envanteri.....	40
3.3.1.4	Genel öz yeterlilik ölçeği.....	40
3.4	Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması.....	41
4.	BULGULAR VE TARTIŞMA.....	42
4.1	Bulgular.....	42
4.1.1	Değişkenlere ilişkin korelasyon analizi	48
4.1.2	Çoklu regresyon analizi sonuçları.....	51
4.1.3	Aracılık analizi sonuçları	59
4.2	Tartışma.....	65
5.	SONUÇ ve ÖNERİLER	72

KAYNAKLAR	74
EKLER.....	91
EK-1: Kişisel Bilgi Formu.....	91
EK-2: Benlik Kimliği Objektif Ölçüm Skalası.....	95
EK-3: Bem Cinsiyet Rollerı Kısa Envanteri.....	101
EK-4: Genel Özyeterlik Ölçeği	103
EK-5: Bilgilendirilmiş Onam Formu.....	105
EK-6: Etik Kurul Formu	106
ÖZGEÇMİŞ	107

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 1. Demografik özellikler tanımlayıcı analiz bulguları	36
Tablo 2. Araştırmada Kullanılan Ölçeklere Ait Betimsel İstatistikler Tablosu	42
Tablo 3. Normallik Testleri.....	44
Tablo 4. Bireylerin Öz Yeterlilik Algılarının Cinsiyete Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına Dair Mann Whitney-U Testi Sonuçları.....	45
Tablo 5. Bireylerin Doğup Büyüdüğü Yere Göre Toplumsal Cinsiyet Algısının Farklılaşp Farklılaşmadığına Dair Kruksal Wallis-H Testi Sonuçları.....	46
Tablo 6. BEM Maskülen Alt Kategorisinin Cinsiyete Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına Dair Mann Whitney-U Testi Sonuçları.....	47
Tablo 7. BEM Feminin Alt Kategorisinin Cinsiyete Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına Dair Mann Whitney-U Testi Sonuçları.....	47
Tablo 8. Değişkenlere göre bireylerin toplumsal cinsiyet rolü algısı, öz yeterlilik ve kimlik statülerinin farklılaşp farklılaşmadığını dair Kruksal Wallis- H Testi	47
Tablo 9. BEM Cinsiyet Roller, Genel Öz Yeterlilik ve Kimlik Statüleri arasındaki İlişkiye Ait Korelasyon Analizi	49
Tablo 10. Toplumsal Cinsiyet Rolü Algısının Öz Yeterliliği Yordayıp Yordamamasına Dair Regresyon Analizi	51
Tablo 11. Toplumsal Cinsiyet Rolü Algısının Kimlik Statülerini Yordayıp Yordamamasına Dair Regresyon Analizi	52
Tablo 12. Toplumsal Cinsiyet Rolü Algısının Başarılı Kimlik Statüsünü Yordayıp Yordamamasına Dair Regresyon Analizi	52
Tablo 13. Toplumsal Cinsiyet Rolü Algısının Moratoryum Kimlik Statüsünü Yordayıp Yordamamasına Dair Regresyon Analizi	53
Tablo 14. Toplumsal Cinsiyet Rolü Algısının İpotekli Kimlik Statüsünü Yordayıp Yordamamasına Dair Regresyon Analizi	53

Tablo 15. Toplumsal Cinsiyet Rolü Algısının Kargaşalı Kimlik Statüsünü Yordayıp Yordamamasına Dair Regresyon Analizi	54
Tablo 16. Öz Yeterliliğin Kimlik Statülerinin Yordayıp Yordamamasına Dair Regresyon Analizi.....	54
Tablo 17. Öz Yeterliliğin Başarılı Kimlik Statüsünü Yordayıp Yordamadığına Dair Regresyon Analizi.....	55
Tablo 18. Öz Yeterliliğin Moratoryum Kimlik Statüsünü Yordayıp Yordamadığına Dair Regresyon Analizi.....	55
Tablo 19. Öz Yeterliliğin Kargaşalı Kimlik Statüsünü Yordayıp Yordamadığına Dair Regresyon Analizi.....	56
Tablo 20. Toplumsal Cinsiyet Rolü Algısı İle Öz Yeterliliğin Başarılı Kimlik Statüsünü Yordayıp Yordamadığına Dair Regresyon Analizi	56
Tablo 21. Toplumsal Cinsiyet Rolü Algısı İle Öz Yeterliliğin İpotekli Kimlik Statüsünü Yordayıp Yordamadığına Dair Regresyon Analizi	57
Tablo 22. Toplumsal Cinsiyet Rolü Algısı İle Öz Yeterliliğin Moratoryum Kimlik Statüsünü Yordayıp Yordamadığına Dair Regresyon Analizi.....	58
Tablo 23. Toplumsal Cinsiyet Rolü Algısı İle Öz Yeterliliğin Kargaşalı Kimlik Statüsünü Yordayıp Yordamadığına Dair Regresyon Analizi	58
Tablo 24. Maskülen cinsiyet rol algısı ile başarılı kimlik statüsü arasındaki ilişkide öz yeterliliğin aracılık değerlendirmesi için regresyon analizi sonuçları	60
Tablo 25. Maskülen cinsiyet rol algısı ile kargaşalı kimlik statüsü arasındaki ilişkide öz yeterliliğin aracılık değerlendirmesi için regresyon analizi sonuçları	62
Tablo 26. Maskülen cinsiyet rol algısı ile kargaşalı kimlik statüsü arasındaki ilişkide öz yeterliliğin aracılık değerlendirmesi için regresyon analizi sonuçları	64

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Araştırma Modeli	4
Şekil 2. Maskülen cinsiyet rolü algısı ile başarılı kimlik statüsü arasındaki ilişkide öz yeterliliğin aracılık modeli.....	60
Şekil 3. Maskülen cinsiyet rolü algısı ile kargaşalı kimlik statüsü arasındaki ilişkide öz yeterliliğin aracılık modeli.....	62
Şekil 4. Feminen cinsiyet rolü algısı ile başarılı kimlik statüsü arasındaki ilişkide öz yeterliliğin aracılık modeli.....	64

.

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
Akt.	: Aktaran
A.S	: Araştırma Sorusu
BEMtoplam	: BEM Cinsiyet Rollerı Envanteri Toplam Puan
BEMmas	: BEM Cinsiyet Rollerı Envanteri Maskulen Puanı
BEMfem	: BEM Cinsiyet Rollerı Envanteri Feminen Puanı
BEMneutral	: BEM Cinsiyet Rollerı Envanteri Nötr Puanı
EOMOIStoplam	: Benlik Kimliğı Objektif Ölçüm Skalası Toplam Puanı
EOMOISbas	: Benlik Kimliğı Objektif Ölçüm Skalası Başarılı Kimlik Statüsü Puanı
EOMOISmor	: Benlik Kimliğı Objektif Ölçüm Skalası Moratoryum Kimlik Statüsü Puanı
EOMOISipotek	: Benlik Kimliğı Objektif Ölçüm Skalası İpotekli Kimlik Statüsü Puanı
EOMOISkarg	: Benlik Kimliğı Objektif Ölçüm Skalası Kargaşalı Kimlik Statüsü Puanı
GOY	: Genel Öz yeterlilik Ölçeğı
H.	: Hipotez
s.	: Sayfa
SPSS	: Statistical Package for the Social Sciences

STEM : Fen, Teknoloji, Mühendislik ve Matematik

TRT : Türkiye Radyo Televizyon Kurumu

vd. : Ve Diğerleri

1. GİRİŞ

1.1 Problem

Ergenlik döneminde bireylerin temel görevi çocukluktan getirdikleri çeşitli özdeşimlerin daha bütünleşmiş bir kimlikte birleştirmektir (Miller, 2017). Kimlik gelişimi ergenlikte bir bunalıma girse de Erikson bunun bebeğin, ilk kez annesini fark ettiği ve onun tarafından fark edildiğini hissettiği, sesi ona bir isme sahip biri olduğunu ve iyi olduğunu söylediğinde başladığını ifade etmektedir (Evans, 1967). Bununla birlikte birey, kültür tarafından belirlenen normlara göre bireyleşme sürecine girmekte (Crespi, 2003) ve kimliğini yapılandırmaktadır. Toplumsal cinsiyet tiplerine dair seçeneklerin araştırılıp içsel yatırımda bulunma süreci ile kimlik biçimlenmektedir (Kroger, 2000). Marcia'nın (1966) kimlik kuramına göre kimliğin oluşumunda kilit nitelik olarak gördüğü kriz ve bağlanma ögeleri çerçevesinde dört kimlik statüsü söz konusudur. Bunlar: Başarılı, kriz ve bağlanma derecesinin yüksek olduğu; moratoryum, kriz derecesinin yüksek bağlanmanın düşük olduğu; ipotekli, kriz derecesinin düşük ancak bağlanmanın yüksek olduğu ve dağınık, kriz derecesinin ve bağlanmanın düşük olduğu kimlik statüsünü temsil etmektedir.

Toplumsal cinsiyet, bireyin toplum tarafından cinsiyetine göre algılanış şekli; kadının veya erkeğin ne şekilde görünmesi, düşünmesi, giyinmesi, hareket etmesi, yaşamı nasıl algılaması gerektiğini tanımlayan ögelerin tümüdür (Helman,1984). Yaşın-Dökmen'e (2021) göre, toplumsal cinsiyet rolleri çocukların çevre tarafından kız veya erkek olarak nitelendirilmelerinden sonra, kazanmaya başladıkları cinsiyetin toplumsal anlamları olarak ifade edilmektedir. Çocuğun kendine benzeyene yönelik tercihi ve benzemeyene karşı stereotipleştirme süreci, kurallar ve düzen yaratma, anlayışını ve davranışlarını yönlendirecek örüntüler bulma denemeleridir (Bee ve Boyd, 2009).

Bem'e göre (1983), bireyler kadınsı ve erkeksi niteliklere sahip olma niceliklerinin farklılaşmalarına göre dört gruba ayrılmaktadır: Daha fazla kadınsı özellikler, daha az erkeksi özelliklere sahip olanlar "kadınsı"; daha çok erkeksi özellikler, daha az kadınsı özelliklere sahip olanlar "erkeksi"; her iki cinsiyet özelliklerini de eş zamanlı olarak eşit

ve yüksek oranda sahip olanlar “androjen” ve bu iki grup özelliği düşük düzeyde olanlar ise “belirsiz cinsiyet tiplmeli” şeklinde ifade edilmektedir. Toplumsal cinsiyet kalıp yargıları bireylerin aile, iş, evlilik yaşamlarında ve meslek tercihlerinde önemli rol oynamaktadır (Arslangiray, 2013).

Ebeveyn davranışlarının ve çocuk yetiştirme tutumlarının toplumsal cinsiyet rollerinin kazanılmasında önemi vurgulanmaktadır (Arıcı, 2011). Ebeveynler toplumsal cinsiyet rolleri açısından geleneksel tutumları benimseyip bu doğrultuda çocuklarına rol model olduklarında çocuklarının cinsiyet rolüne ilişkin tutumları da geleneksel modele uygun biçimlenmektedir (Zeyneloğlu, 2008). Toplumsal cinsiyet şema kuramına göre (1981), çocuk edindiği toplumsal cinsiyet şeması aracılığıyla öz yeterliliğini değerlendirmeyi; tutumlarını, davranışlarını, tercihlerini ve kişilik özelliklerini bu şemadaki prototiplerle eşleştirmeyi öğrenmektedir. Böylece cinsiyet şeması, kuralcı bir standart veya kılavuz haline gelmektedir (Kagan, 1964; Kohlberg, 1966; akt. Bem, 1981). Della-Selva ve Dusek (1984) geç ergenlik dönemindeki bireylerle yaptıkları araştırmada Erikson’un (1963, 1968) kuramındaki bunalımlara dair çözümlemeler ile cinsiyet rolüne uyum arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Çalışmanın bulguları androjen bireylerin psikososyal gelişim envanterinden en yüksek fark puanlarına sahip olduğunu, kadınsı, erkeksi ve belirsiz cinsiyet rollerine sahip bireylerin giderek daha düşük ortalama puanlara sahip olduğunu vurgulamaktadır. Androjen bireyler, sosyal çevrelerinde kadınsı ve erkeksi ipuçlarına duyarlıdır ve herhangi bir durumda en etkili görünen davranışları gerçekleştirebilmektedir (Woodhill ve Samuels, 2004). Toplumsal cinsiyet rolü kalıplaşmış kişilerin ise, günlük aktiviteleri boyunca durumdan duruma geçerken davranışları ciddi şekilde kısıtlanabilmektedir (Bem, 1975; Yarnold, 1994; akt. Woodhill ve Samuels, 2004). Kaya (2019), bu rollere sahip bireylerin kimliğinin pasif bir şekilde yapılandığını belirtmiştir. Marcia’nın (1966) kuramına göre, kimliğin pasif olarak oluşması dağınık ve ipotekli; aktif olarak oluşması ise moratoryum ve başarılı kimlik statülerine karşılık gelmektedir.

Bandura (1982), öz yeterliliği bireylerin bir durumda, gereken davranışları yapabilmelerine ilişkin kendi becerileri hakkındaki düşünceleri ve yargıları olarak tanımlamıştır. Sosyal bilişsel teori, ebeveynlerin ve arkadaşların bireylerin bebeklikten ergenliğe kadar öz yeterlik gelişiminde önemli bir rol oynadığını öne sürmektedir (Bussey

ve Bandura, 1999). Devamlı onu kontrol eden, bağımsız hareket etmesine olanak sağlamayan ebeveynlerle, çocuk kendini ve çevresini keşfedememekte ve çocuğun deneyimleri sınırlanmaktadır (Nebioğulları, 2019). Ebeveynlerin duygusal desteği ve sözlü cesaretlendirmesi, öz-yeterliği etkilemekle kalmamakta, aynı zamanda ebeveynler, küçük çocukların yeterliliğini geliştirmeye teşvik eden etkinlikleri seçmede önemli bir rol oynamaktadır (Buchanan ve Selmon, 2008). Rath ve Mishra'ya göre (2013), toplumsal cinsiyet rollerinin sınırlayıcılığı giderildiğinde, bireyler daha geniş bir yelpazede sosyal beceri ve yeterlilik sergileyebilmektedirler. Bu bağlamda yaptıkları araştırma ile androjen kimliğe sahip kadınların, kadınsı rolleri benimseyenlere göre öz yeterliklerinin daha yüksek olduğu bulgulanmıştır. Bolat ve Odacı (2016)'nın yaptığı araştırmanın bulgularına göre, eril ve kadınsı cinsiyet rollerine sahip katılımcıların, belirsiz rollere sahip olanlara göre daha fazla kariyer kararı verme öz-yeterliğine sahip olduğu saptanmıştır. Androjen rollere sahip olanların ise, eril, kadınsı veya belirsiz cinsiyet rollerine sahip olanlara göre daha fazla kariyer yapma öz-yeterliğine sahip olduğu bulunmuştur. Bu bağlamda toplumsal cinsiyet şema kuramı (1981) çerçevesinde, ebeveynlerin geleneksel cinsiyet rolü tutumu çocuğun cinsiyet ayrıştırması ve öz yeterlilik inancı ile ilişkili olacağı düşünülmektedir.

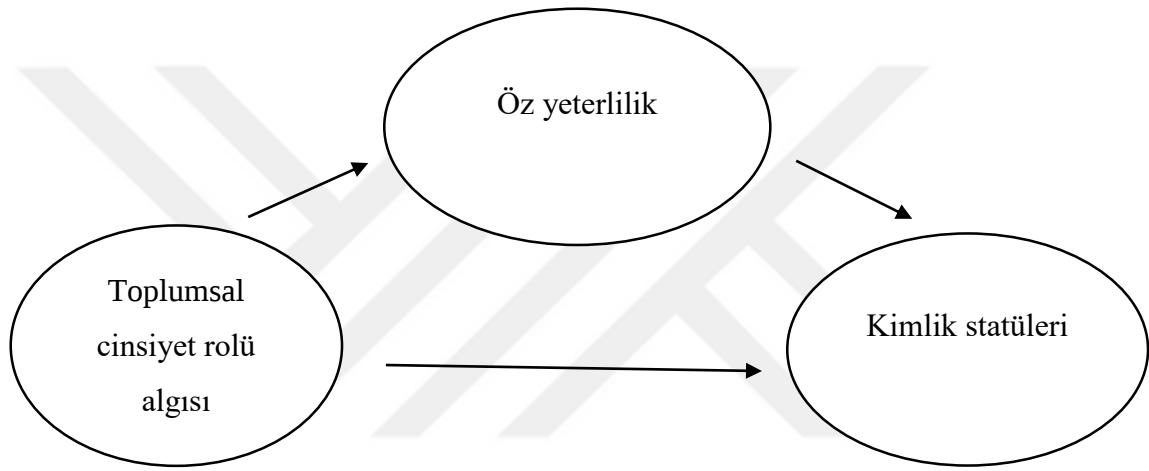
Bandura'nın (1997) belirttiği gibi, öz yeterliliği yüksek bireyler arzu edilen amaç ve kriterlere ulaşmak için çaba ve azim göstermektedirler. Bireyin ailesinden, toplumundan ve kültüründen kaynaklanan öz yeterliliğinin niteliği, kimliğinin gelişmesinde önemli rol oynamaktadır (Asayesh ve Vakili, 2020). Asayesh ve Vakili'nin (2020) lisansüstü öğrencilerle yaptığı çalışmada başarılı kimlik statüsü ile öz yeterlilik arasında pozitif anlamlı bir ilişki olduğu, dağınık kimlik statüsü ve ipotekli kimlik statüsü ile öz yeterlilik arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte öz yeterliğin yordanmasında kimlik statülerinin rolü üzerine Turan ve Koç'un (2018) yaptığı çalışmada yapısal modele ilişkin elde edilen sonuçlara göre, genel öz yeterlik ile ego kimliği statüsü ve kişilik özellikleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu ve ego kimlik statüsü ve kişilik özelliklerinin genel öz yeterliği yordadığı saptanmıştır.

Alan yazın incelendiğinde toplumsal cinsiyet rolü algısı ile öz yeterlilik (Bolat ve Odacı, 2016; Rath ve Mishra, 2013); toplumsal cinsiyet rolü algısı ile kimlik statüleri (Della-Selva ve Dusek, 1984); öz yeterlilik ile kimlik statüleri (Asayesh ve Vakili, 2020; Turan

ve Koç, 2018) arasındaki ilişkileri konu alan araştırmalara rastlanmaktadır. Ancak toplumsal cinsiyet rol algısı, öz yeterlilik ve kimlik statüleri ile ilgili bir araştırmaya rastlanamamıştır. Bu bağlamda araştırmada, üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rolü algıları, öz yeterlilik inançları ve kimlik statüleri arasındaki ilişkiler incelenmiştir.

1.2 Amaç

Bu araştırmada; üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rol algısının kimlik statüleri üzerindeki yordayıcı etkisinin öz yeterliliğin aracı rolü bağlamından incelenmesi amaçlanmıştır (Şekil 1).

Şekil 1. Araştırma Modeli

Sözü edilen alanyazın ışığında aşağıdaki araştırma sorularının sınanması planlanmaktadır:

A.S.1: Öz yeterlilik algısı cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?

- H.1: Erkeklerin öz yeterlilik düzeyi daha yüksektir.

A.S.2: Bireylerin doğup büyüdüğü yere göre toplumsal cinsiyet rol algıları farklılaşmakta mıdır?

- H.2: Androjen rol algısına sahip bireylerin çoğunluğu şehir ve büyükşehirde doğup büyüyenlerdir.

A.S.3: Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rolü algısı öz yeterlilik inançlarını yordamakta mıdır?

- H.3: Androjen rol algısına sahip olanların öz yeterliliği feminen ve maskülen rol algısına sahip olanlardan yüksektir.

A.S.4: Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rolü algısı kimlik statülerini yordamakta mıdır?

- H.4: Başarılı kimlik statüsündeki bireyler androjen rol algısına sahip olanlardır.

A.S.5: Üniversite öğrencilerinin öz yeterlilik inançları kimlik statülerini yordamakta mıdır?

- H.5: Başarılı kimlik statüsüne sahip olanlar öz yeterliliği yüksek olanlardır.

A.S.6: Toplumsal cinsiyet rol algısı ile kimlik statüleri arasındaki ilişkide özyeterliliğin aracı rolü var mıdır?

- H.6: Öz yeterlilik arttıkça toplumsal cinsiyet rol algısının kimlik statüleri üzerindeki etkisi azalır.

1.3 Önem

Toplumsal cinsiyet tutumların kazanımında ön ergenlik dönemi (11-13 yaş) önem kazanmaktadır (Crouter, Whiteman, McHale ve Osgood, 2007). Geleneksel rollerin doğrudan benimsenmesi ön olumsuz neticeler doğurabilmekte, toplumsal cinsiyet kalıp yargıları ergen bireylerin sosyal ve bilişsel alanlardaki gelişimlerini sınırlandırabilmektedir (Liben, Bigler ve Krogh, 2002; Rainey ve Rust, 1999). Rath ve Mishra'ya göre (2013), toplumsal cinsiyet rollerinin sınırlayıcılığı olmadığında bireyler daha çeşitli sosyal beceri ve yeterlilik sergileyebilmektedirler. Sosyal bilişsel teori, ebeveynlerin ve arkadaşların bireylerin bebeklikten ergenliğe kadar öz yeterlik gelişiminde oldukça önemli olduğunu belirtmektedir (Bussey ve Bandura 1999). Çocuğu devamlı gözetim altında tutan çeşitli girişimlerde bulunmasına imkân vermeyen ebeveynlere sahip olduğunda, çocuğun kendini ve çevresini keşfedememesi ile birlikte deneyimleri sınırlanmaktadır (Nebioğulları, 2019). Bu nedenle öz yeterlilik inancının kimlik arayışı süreciyle ilişkili olacağı düşünülebilir. Ergenlik döneminde bireylerin

temel görevi çocukluktan getirdikleri çeşitli özdeşimlerin daha tümlenmiş bir kimlikte birleştirmektir (Miller, 2017). Toplumsal cinsiyet rolü kalıplaşmış kişiler, günlük aktiviteleri boyunca durumdan duruma geçerken kendilerine sunulan davranış yelpazesinde ciddi şekilde kısıtlanabilmektedir (Bem, 1975; Yarnold, 1994; akt. Woodhill ve Samuels, 2004). Kaya (2019), bu rollere sahip bireylerin kimliğinin pasif bir şekilde yapılandığını belirtmiştir. Marcia'nın (1966) kuramına göre, aktif yapılanması moratoryum ve başarılı; kimlik pasif bir şekilde yapılandığında da ipotekli ve dağınık kimlik statülerine karşılık gelmektedir. Bu bulgular erken çocukluktan başlayarak gelişen toplumsal cinsiyet rolü algısı ile bireylerin öz yeterlilik inancı ve kimlik statülerinin ilişkili olduğunu düşündürmektedir.

Kimlik statüleri ile toplumsal cinsiyet rolü algısı ve öz yeterlilik ile toplumsal cinsiyet rolü algısı arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalara, sınırlı sayıda da olsa, alanyazında rastlanmasına karşın toplumsal cinsiyet rolü algısı, öz yeterlilik kimlik statüleri bir arada ele alındığı herhangi bir çalışmaya rastlanamamıştır. Planlanan bu çalışmanın, söz konusu değişkenlerin birbiri ile ilişkilerini belirleyerek alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Alanyazın incelendiğinde kimlik gelişimi ile ilgili araştırmaların yoğunluklu olarak ergenlik dönemindeki bireylerle yürütüldüğü saptanmıştır (Bolat ve Odacı, 2016; Aypay ve Eryılmaz, 2011; Yeşilkılıç, 2018). Erikson'a göre (1968), geç ergenlik döneminde oluşturulan kimlik, sonraki dönemlerde karşılaşılabilecek psikososyal görevlerin çözümünde temel oluşturmaktadır (akt. Çelen, 2007). Bu bilgi doğrultusunda ergenlikte edinilen kimlik statülerinin beliren yetişkinlikteki yansımaları ile toplumsal cinsiyet rol algısı ve öz yeterlilik ilişkisini incelemenin alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.4 Varsayımlar

Yapılan araştırmada toplumsal cinsiyet rolü algısının kimlik statülerini yordadığı varsayılmaktadır. Toplumsal cinsiyet rolü algısı ile kimlik statüleri arasındaki ilişkide öz yeterliliğin aracılık rolü olduğu varsayılmaktadır. Ayrıca katılımcıların ölçekleri içtenlikle cevaplandırırdıkları varsayılmaktadır.

1.5 Sınırlıklar

- a. Bu araştırma İstanbul'daki iki devlet üniversitesi öğrencileri ve iki özel üniversite öğrencileriyle sınırlıdır.
- b. Toplanan veriler sadece araştırma kapsamında cevaplanan ölçeklerle sınırlıdır.

1.6 Tanımlar

Kimlik statüleri: Bireyin kriz ve bağlılık kavramlarının varlığı ya da yokluğuna dayanarak edindiği kimliktir (Marcia, 1966).

Toplumsal Cinsiyet Roller: Toplumun cinsiyete dair bireylerden sahip olmalarını beklediği bir grup beklentidir (Yaşın-Dökmen, 2021).

Öz yeterlilik: Bireylerin bir durumda gereken davranışları yapabilmelerine ilişkin sahip olduğu beceriler hakkındaki düşünceleri ve yargılarıdır (Bandura, 1982).

2. GENEL BİLGİLER

2.1 Kimlik Statüleri

2.1.1 Erikson'ın psikososyal gelişim kuramı

Erikson'ın kuramına göre ergenliğin temel bunalımı “kimliğe karşı rol karmaşasıdır” (Bee ve Boyd, 2009). Erikson yaşamın başlıca temasının kimlik arayışı olduğunu kabul etmektedir (Miller, 2017). Kimlik gelişimi ergenlikte bir bunalıma girse de Erikson bunun bebeğin, “ilk kez annesini fark ettiği ve onun tarafından fark edildiğini hissettiği, sesi ona bir isme sahip biri olduğunu ve iyi olduğunu söylediğinde başladığını ifade etmektedir (Evans, 1967). Ergenlik döneminde, daha önce güvenilen tüm aynılıklar ve süreklilikler yeniden sorgulanmaktadır (Erikson, 1963). Kimlik, olumsuz olanlar da dâhil olmak üzere önceki tüm kimliklerin ve benlik imajlarının bütünleşmesi anlamına gelmektedir (Evans, 1967). Bu aşamanın tehlikesi, rol karışıklığıdır (Erikson, 1963). Erikson'a (1968) göre ergen farklı alternatifleri değerlendirmede zorlandığında, önceki geçmişteki özdeşimlerini gözden geçirirken birazını kabul edip birazını reddederek bütüncül bir sentezleme yapamadığında kimlik karmaşası ile karşılaşmaktadır.

Ergenlikte ego kimliği biçiminde gerçekleşen bütünleşme, belirtildiği gibi, çocukluk özdeşimlerinin toplamından daha fazlasıdır (Erikson, 1963). Psikososyal kimlik, yalnızca "kişisel" kimliği, yani kim olduğunuzun bilgisini aşmakta; ergenlik çoğu insan geçmişi ve geleceği arasında yeniden bağlantı kurmaktadır (Evans, 1967). Bununla birlikte Erikson kimlik gelişimini birey ve toplumun ilişkisi olarak görmektedir; kimlik şekillenmesi toplumun genç bireyi olduğu haliyle kabul ederek onaylamasına dayanmaktadır (Erikson, 1968).

Erikson'a göre bireyin çocukluğunun ilk bunalımlarını nasıl çözümlediğine bağlı olarak “*kimlik dağınıklığına karşı kimlik*” bunalımının başarılı çözümü oldukça önemlidir (Steinberg, 2007). Kimlik krizinin başarılı şekilde çözülememesi nedeniyle ortaya çıkabilecek olumsuz sonuçlardan biri ters kimliktir. Bu durumda ergen geçmiş özdeşimlerini ve toplum tarafından önerilen seçenekleri reddederek farklı bir “ben” yaratmaya çalışmaktadır (Erikson, 1968).

Erikson (1968) kimi toplumların yetişkin görevlerini üstlenmeye hazır olmayan gençlere erteleme olanağı sağlayan “psikososyal moratoryum” dönemi sağladığından bahsetmiştir. Moratoryum, bir yükümlülüğü yerine getirmeye hazır olmayan veya kendine zaman vermesi gereken birine verilen bir gecikme süresi şeklinde tanımlanmaktadır (Erikson, 1968).

2.1.2 Kimlik statüleri ile ilgili yaklaşımlar

2.1.2.1 Marcia’nın kimlik statüleri kuramı

Marcia’ya göre (1980), kimlik, "anlam" olarak adlandırılmıştır. Kimlik yapısı dinamikdir; öğeler sürekli olarak eklenmekte ve atılmaktadır (Marcia, 1980). Marcia (1976), meslek, ideoloji ve kişiler arası ilişkileri kapsayan ve kriz ve bağlılık boyutlarına göre bireyin kimlik statüsünün belirlendiği bir yaklaşım geliştirmiştir. Kişinin karar verdiği kararlar ve temeller, kendilerini az çok tutarlı bir çekirdek veya yapı haline getirmeye başlamaktadır (Marcia,1980). Elbette, karar verme sürecini atlatmanın yolları vardır: Kişi, daha önceden dâhil edilmiş, ebeveyn temelli değerlerin eylemlerini belirlemesine izin verebilir; kişi, dış baskılar tarafından şu ya da bu yöne itilmesine izin verebilir; ya da kararsızlığa saplanabilir (Marcia, 1980).

Kriz, ergenin anlamlı alternatifler arasından seçim yapmakla meşgul olduğu dönemi ifade etmekte; bağlılık, bireyin sergilediği kişisel yatırımın derecesini ifade etmektedir (Marcia, 1966). Marcia’ya göre (1989) keşif ve bağlılık süreçlerinin çok erken yaşlardan itibaren mevcut olduğu varsayılmaktadır. Elbette gelişimsel görevin bir kimlik oluşturmak ergenlikte daha önemli olmaktadır. Bununla beraber yaşam döngüsü boyunca önemli olmaya devam etmektedir (Marcia, 1989). Keşif ve bağlanma düzeylerine göre belirlenen 4 kimlik statüsü şöyledir: Başarılı, ipotekli, moratoryum, dağınık (Marcia, 1966).

Başarılı kimlik statüsüne sahip bireyler, yüksek düzeyde keşif ve bağlanma yapmaktadır. İpotekli kimlik statüsündeki bireyler ise düşük düzeyde keşif yapıp yüksek düzeyde bağlanma gerçekleştirmektedir. Moratoryum kimlik statüsündeki bireyler de yüksek düzeyde keşif yaparken düşük düzeyde bağlanmaktadırlar. Dağınık kimlik statüsündeki bireyler ise düşük düzeyde keşif ve bağlanma yapmaktadır (Marcia, 1966).

Başarılı kimlik statüsüne sahip bireyler, bir kriz verme süreci yaşamış ve kendi seçtiği meslek ve ideolojik hedeflerin peşinden giden bireyler olarak tanımlanmaktadır (Marcia, 1980). Araştırmalara göre özerklik ölçülerinde tamamen daha yüksek puanlar almakta ve kararlarını verirken diğerlerinin düşüncelerine daha az bağımlı oldukları görülmektedir (Kroger, 2004). Kroger ve Marcia'ya göre (2011), başarılı kimlik statüsündeki bireyler esnekliğe sahiptir ancak seçtikleri yaşam yönündeki dış etkiler ve baskılar tarafından kolayca sivrulmemektedir. Engellerle karşılaştıklarında seçtikleri yönlerde sebat etmektedir (Kroger ve Marcia, 2011). Bu statüdeki bireylerin kendiyile “aynılık ve süreklilik” özellikleri, onları başkaları için güvenilir ve güç kaynakları yapmaktadır (Kroger ve Marcia, 2011).

İpotekli kimlik statüsüne sahip bireyler, bir kriz yaşamamış olmasına rağmen taahhüt ifade etmesiyle ayırt edilmektedir (Marcia, 1966). İpotekli kimlik statüsüne sahip bireyler, mesleki ve ideolojik konumlarına bağlı olan kişilerdir ancak bunları kendi kendine seçmemekte ebeveyn tarafından seçilmektedir (Marcia, 1980). Bu uyumlu konumlarından saparlarsa, hem kendilerinin hem de ailelerinin reddini yaşamaktadır (Kroger ve Marcia, 2011). Dolayısıyla ipotekli kimlik, sentezlenmemiş çocukluk kimliklerinin sürdürülmesini içeren statik bir konumdur şeklinde ifade edilebilir (Marcia, 1976). Belli bir katılık onun kişiliğini karakterize eder; ebeveyn değerlerinin işlevsiz olduğu bir durumla karşılaşır, kendisini aşırı derecede tehdit altında hissedeceğini hissetmektedir (Marcia, 1966). Alternatifleri ciddiye almaktaki güçlükleri nedeniyle, savunmacı bir tavırla duruşlarını sürdürmektedirler (Kroger ve Marcia, 2011). Marcia'ya göre (1989), ipotekli kimlik statüsünde, alternatiflerin değerlendirilmesinin, sevgi ve saygı için en çok bağlı olduğu kişiler tarafından reddedilme tehlikesiyle yüklü hale gelmesi söz konusudur. Bu “değer koşulları” içselleştirilir ve keşfetmenin önündeki içsel engeller olarak işlev görmektedir (Marcia, 1989).

Moratoryum kimlik statüsündeki bireyler, hâlihazırda mesleki ve/veya ideolojik sorunlarla mücadele eden bireylerdir: bir kimlik bunalımı içindedirler (Marcia, 1980). Ebeveynlerinin istekleri onun için hala önemli olsa da, onlar, toplumun talepleri ve kendi yetenekleri arasında bir uzlaşmaya varmaya çalışmaktadır (Marcia, 1966). Onlar, uygunluk taleplerine kolayca boyun eğmezler ve istikrarlı bir özgüven duygusuna sahiptirler (Kroger, 2004).

En iyi sonuçlarda, Moratoryum kimlik statüsündeki bireyler kendileriyle ilgili seçimler yapar ve kimlik başarısına yönelik kesin taahhütlere geçerler (Kroger ve Marcia, 2011). Ancak daha önceki otorite temelli kimliklerin akıntısına karşı yüzme mücadelelerinde boğuluyor gibi görünen başka moratoryum statüsündeki bireyler de vardır. Onlar sürekli olarak çözümsüz gibi görünen ikilemlere saplanıp kalmaktadır (Kroger ve Marcia, 2011).

Moratoryum statüsü, taahhütlerin oldukça belirsiz olduğu kriz döneminde; o, taahhütlerde bulunmak için aktif bir mücadelenin ortaya çıkmasıyla dağınık kimlik statüsünden ayrılmaktadır (Marcia, 1967).

Dağınık kimlik statüsü, bireyin bir kriz dönemi yaşayıp yaşamadıklarına bakılmaksızın, belirli bir mesleki veya ideolojiye bağlanmamış olmasıdır (Marcia, 1980). Dağınık kimlik statüsündeki birey ne bir mesleğe karar vermiş ne de bu konuda çok endişelidir (Marcia, 1966). Kimlik taahhütlerinde bulunamayan dağınık kimlik statüsü, kültürel koşullardan (birkaç geçerli kimlik seçeneği üreten) ve aynı zamanda gelişimsel eksikliklerden kaynaklanabilir (Kroger, 2004). Bu statüdeki bazı bireyler yaşam boyunca kaygısız ve kayıtsız bir şekilde sürüklenebilirken (Kroger, 2004); diğer yandan en kötü durumda, birey kaybolmakta ve izole olmakta, boşluk ve anlamsızlık duyguları tarafından kuşatılmaktadır (Kroger ve Marcia, 2011).

2.1.2.2 Waterman’ın kimlik statüleri modeli

Waterman’e göre (1984), kimlik oluşum sürecinin üç unsuru vardır. Bunlar: (a) kimlik unsurlarının kaynakları, yani belirli hedefler, değerler ve inançlar hakkındaki fikirlerin nereden doğduğu; (b) potansiyel kimlik unsurlarının taahhüt için bir temel olarak layık olup olmadıklarına ilişkin değerlendirme sürecinde kullanılan yöntemler ve (c) kimlik oluşturma görevinin çözülme düzeyidir. Olası kimlik öğelerinin bir kaynağı, gizli yetenekler veya özel yetenekler ürettiği için bireyin fizyolojik yapısıdır (Waterman, 1984). Genetik kalıtım, kişinin potansiyel olarak neyi başarabileceğine dair bir dizi parametre sağlamaktadır. Ona göre potansiyeller hakkında başka bir bilgi kaynağı, özellikle ebeveynler, öğretmenler, koçlar ve akranlar gibi önemli kişilerden alınan geri bildirimlerle sağlanmakta; fizyolojik temelli potansiyellere ek olarak, kişinin maruz kaldığı model figürlerle bağlantılı olarak olası kimlik unsurları ortaya çıkabilmektedir.

Olası kimlik unsurlarının bir başka kaynağı ise, başkalarından hangi fırsatların mevcut olabileceğine dair alınan öneriler olmaktadır (Waterman, 1984).

Waterman (1992; akt. Morsünbül, 2005) Marcia'nın kimlik statülerini belirlerken seçenekleri araştırma ve bağlanma olarak iki değişkeni baz aldığını belirtmiştir. Waterman (1992) ise buna üçüncü bir alan olan kişisel anlamlılık (expressiveness) duygusunu eklemiştir (Akt. Morsünbül, 2005). Bu bağlamda “anlamlandırmış-anlamlandırmamış” ayrımını yaparak başarılı, ipotekli ve moratoryum kimlik statülerini tanımlamıştır. Bunların yanı sıra Waterman'ın kimlik statüleri modelinde “dağınık kimlik statüsü” yedinci kimlik statüsü olarak yer almaktadır (Akt. Morsünbül, 2005).

Waterman (1999) oluşturduğu modeli, Erikson (1950, 1968) tarafından kurulan bir temel üzerine inşa edilmiş olarak gördüğünü belirtmektedir. Bununla beraber Waterman (1982), daha çok sayıda gelişimsel modelin tanımlanabileceğini ve statüler arası geçişin mümkün olduğunu ileri sürerek Marcia'nın (1966), kimlik statülerini genişletmiştir. Ona göre örneğin “Dağınık (kargaşalı) kimlik statüsü”nde olan bir birey; (a) ciddi bir şekilde çeşitli kimlik alternatiflerini keşfetmeye başlamasıyla, moratoryum kimlik statüsüne sahip olabilir (D-M); (b) bu birey başka seçenekleri değerlendirmeden ilk gerçek seçeneğe yapışma yolu ile ipotekli kimlik geliştirebilir (D- İ); (c) birey belirsiz bir şekilde dağınık statüde devam ederek kimlik bunalımını çözmek için ciddi bir gayret göstermeyebilir (D-D) (Waterman, 1982).

2.1.2.3 Berzonsky'nin sosyal bilişsel kimlik stilleri modeli

Berzonsky (1988, 1990), bireylerin kendi kimliklerini inşa etme ve yenileme görevine nasıl katıldıkları veya bunlardan nasıl kaçındıkları konusundaki farklılıkları vurgulayan sosyal-bilişsel bir kimlik oluşumu modeli önermiştir (Akt. Berzonsky ve Ferrari, 1996). Bu modele göre Marcia'nın kimlik-statü paradigması tarafından sınıflandırılan dört kişilik sonucu, üç kişisel problem çözme ve karar verme stili açısından kavramsallaştırılmıştır: Bilgi yönelimli, norm yönelimli ve kaçınma yönelimli (Berzonsky, 1989b).

Bilgi yönelimli bireyler, aktif olarak araştırırlar, detaylandırılır ve kendileriyle ilgili bilgileri istedikleri zaman kullanmaktadır (Berzonsky, 1992). Marcia'nın (1966) kimlik statüsü paradigmasına göre, kimliği kazanılmış veya moratoryumda olarak sınıflandırılan

bireylerin, bilgisel bir kimlik yönelimine dayandığı bulunmuştur (Berzonsky, 1989). Norm yönelimi, ebeveynler ve sosyal referans grupları dâhil olmak üzere diğer önemli kişilerin beklentilerine ve talimatlarına uygunluk ile karakterize edilmektedir (Berzonsky ve Kulk, 2000). Normatif bireylerin birincil kaygısı, mevcut kendi görüşlerini ve fikirlerini korumak ve sürdürmektir (Berzonsky ve Ferrari, 1996). Diğer önemli kişiler, özellikle de ebeveynleri tarafından belirlenen normlar, değerler ve beklentilerle daha otomatik olarak özdeşleşir (Berzonsky, 1989a).

Son olarak, model, Marcia'nın (1966) kimlik yayılım statüsündeki bireylerin, kişisel problemlerle ve temel kimlik sorularıyla doğrudan ilgilenmekten karakteristik olarak kaçındıklarını varsaymaktadır (Berzonsky, 1992). Kaçınma yönelimli bireyler, kişisel sorunlar ve kararlarla yüzleşmek konusunda isteksiz olup bu yönelim erteleme ve mümkün olduğunca uzun süre erteleme çabalarını içermektedir (Berzonsky, 1992). Yeterince uzun süre erteler ve geciktirirse, davranışsal tepkiler durumsal talepler ve teşvikler tarafından kontrol edilecektir (Berzonsky ve Kulk, 2000). Kaçınma yönelimli bireyler ne toplumsal kimlik reçetelerini içselleştirmiştir ne de bir öz-tanım oluşturmaya çalışmaktadırlar (Berzonsky, 1989a).

2.1.2.4 Luyckx ve arkadaşlarının beş boyutlu kimlik statüleri modeli

Bu model, Marcia'nın modelinin daha genişletilmiş ve süreç boyutu zenginleştirilmiş bir şekli olarak da değerlendirilebilir ve modelde kimlik biçimlenmesinin sürece yoğunlaşarak açıklanmaya çalışıldığı söylenebilir (Morsünbül ve Çok, 2014).

Luyckx ve diğerlerinin (2006a) geliştirdiği dört boyutlu kimlik modeline keşif sürecinde “seçeneklerin saplatılı araştırılmasını” ekleyerek genişletmiş ve beş boyutlu kimlik modelini oluşturmuşlardır. Böylece Marcia'nın (1966) kimlik statülerini saptamak üzere kullandığı seçeneklerin araştırılması süreci üçe ayrılmıştır; 1) seçeneklerin genişlemesine araştırılması, 2) seçeneklerin derinlemesine araştırılması, 3) seçeneklerin saplantılı araştırılması. İçsel yatırım süreci de, içsel yatırımda bulunma ve içsel yatırımla özdeşleşme şeklinde ikiye ayrılmıştır (Luyckx, Schwartz, Berzonsky, Soenens, Vansteenkiste, Smits ve Goossens, 2008). Bu bağlamda Luyckx vd. (2008) tarafından başarılı, ipotekli, moratoryum, dağılmış dağınık, kaygısız dağınık ve farklılaşmamış olmak üzere altı kimlik statüsü belirtilmiştir.

2.1.3 Kimlik statüleri ile ilgili araştırmalar

Aşağıda kimlik statüleri ile ilgili yurtiçinde ve yurtdışında yapılmış bazı araştırmalara yer verilmiştir.

Graf (2003) yaptığı kùltùrlerarası çalışmada, Hindistan'daki ve ABD'deki ergen erkeklerin, ergen kadınlardan daha fazla ipotekli kimlik statüsüne sahip olduğunu bulgulamıştır. Ayrıca Hindistan'daki ve ABD'deki ergenlerin, kimlik başarı statüsünde önemli ölçüde farklılık göstermediğini ancak, Hindistan'daki ergenlerin, kimlik oluşumunun diğer tüm alanlarında ABD' deki ergenlerden anlamlı düzeyde daha yüksek puan aldığını saptamıştır.

Johnson ve diğerlerinin (2012) iyi oluş ve kimlik statüleri ilişkisini incelediği araştırmada ipotekli ve başarılı kimliğin moratoryum ve dağınık kimliğe göre iyi oluş düzeylerinin daha yüksek olduğu bulgulanmıştır.

Jankowski (2013) duygu düzenleme ve kimlik statüleri ilişkisine dair yaptığı araştırma ile, moratoryum kimlik statüsüne sahip bireylerin hem hedefe yönelik davranışları gerçekte hem de dürtùleri kontrol etmede en kapsamlı zorlukları yaşadıklarını; duygu düzenlemede en düşük düzeydeki güçlüklerin ipotekli kimlik statüsüne sahip bireylerin yaşadığını bulgulanmıştır. Ayrıca dağınık kimlik statüsündeki bireyler grubunda gözlemlenen ilişkiler, duygu düzenlemedeki zorlukların bu kişilerin taahhùtlerde bulunmasına izin vermediğini göstermektedir. Bu grupta duygu farkındalığının düşük olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Akman'ın (2007) üniversitesi öğrencilerinin kimlik durumlarının aile sorunlarının değerlendirilmesi ile ilişkisini incelediği araştırma bulgularına göre, aile içindeki duyarsızlık ve tutarsızlığın değerlendirilmesine bağlı olarak öğrencilerin başarılı kimlik statüsü puanları düşmekte, ancak moratoryum ve dağınık kimlik statüsü puanları artmaktadır. Bununla birlikte aile içinde sağlık ve ekonomik sorunların değerlendirilmesindeki artış moratoryum kimlik statüsü puanlarındaki düşüşle ilişkili ve düzensiz bir aile ve uyumsuz bir ebeveynin değerlendirilmesi ipotekli kimlik statüsü puanlarındaki düşüş ile ilişkili olduğu bulgulanmıştır.

Uzman'ın (2002) yaptığı araştırmada, başarılı ve ipotekli kimlik statüsüne sahip bireylerin ailelerinden yüksek düzeyde destek algıladığı bulgulanmıştır. Bunun yanı sıra öğrencilerin aile sosyal desteği azaldıkça moratoryum statüsü puanları artmıştır. Ancak ebeveynlerden algılanan sosyal destek düzeyleri açısından dağınık kimlik statüsünde istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Özgüngör'ün (2014) yaptığı araştırmada, öğrenme yönelimini dağınık ve ipotekli kimlik statülerinin olumsuz yönde, performans kaçınma yönelimini ipotekli kimlik statüsünün pozitif yönde, benlik saygısının negatif yönde yordadığı bulgulanmıştır.

Bacanlı'nın (2012) yaptığı araştırmada, “başarılı kimlik statüsü” ile mantıklı karar verme stilinin pozitif yönde anlamlı; kararsız ve bağımlı stiller ile istatistiksel olarak negatif yönde anlamlı ilişkisi olduğu bulgulanmıştır. Ayrıca dağınık, ipotekli ve moratoryum kimlik statülerinin ise içtepisel ve kararsızlık stilleriyle istatistiksel olarak pozitif yönde anlamlı ilişkili olduğu saptanmıştır.

Aypay ve Eryılmaz'ın (2011) yaptıkları araştırmada başarılı ve ipotekli kimlik statüsü ve ergen öznel iyi oluşunun istatistiksel olarak anlamlı ilişkili olduğu saptanmıştır. Araştırma bulgularına göre başarılı kimlik statüsündekilerin öznel iyi oluş seviyeleri artarken, ipotekli kimlik statüsündeki bireylerin öznel iyi oluş seviyeleri düşmektedir.

2.2 Toplumsal Cinsiyet Roller

“Sex” erkek ve kadının biyolojik farklılıklarına ilişkin bir ifadeyken “gender” ise ilk defa Ann Oakley tarafından “toplumsal cinsiyet”i tanımlamak üzere kullanılan kavramdır (Ersoy, 2009).

Yukarıda belirtildiği gibi cinsiyet (sex) terimi biyolojik olarak erkek veya kadın olmayı ifade etmektedir (Aslan-Dölen, 2014). Bu yönüyle cinsiyet doğuştan elde edilen bir statüdür. Öte yandan toplum bireyi, doğumundan itibaren biyolojik cinsiyetine göre bazı değer ve yargılarla çevrelemeye başlamaktadır. Bu değer ve yargılar toplumun geneli tarafından kabul gören, o topluma has olan kurallardır (Seçgin ve Tural, 2011). Bu kurallar bireyin toplumsal cinsiyetini oluşturmaktadır. Toplumsal cinsiyetin kültürel, psikolojik ve sosyal anlamlar yoluyla elde edilmiş bir konum olduğu vurgulanmaktadır (Çavdar, 2013).

Cinsiyeti ayırt etmek için ‘*erkek*’ ve ‘*kadın*’ ifadeleri kullanılırken toplumsal cinsiyeti tanımlamak üzere maskülen (erkeksilik) ve feminen (kadınsılık) ifadeleri kullanılmaktadır (Stoller, 1984). Bem’e göre (1983), bireylerde bulunan kadınsı ve erkeksi niteliklerin derecelerinin farklılaşmalarına göre dört gruba ayrılmaktadır: Daha fazla kadınsı özellikler, daha az erkeksi özelliklere sahip bireyler “kadınsı”; daha fazla erkeksi özellikler, daha az kadınsı özelliklere sahip bireyler “erkeksi”; her iki cinsiyet niteliklerini de birlikte ve yüksek oranda bulunduran bireyler “androjen” ve bu iki grup özelliğe de düşük oranda sahip olan bireyler ise “belirsiz cinsiyet tiplmeli” olarak tanımlanmaktadır.

Toplumsal cinsiyet kavramı kadın ve erkekler için belirlenen rolleri, sahip olunması beklenen nitelikleri içermektedir (Arıcı, 2011). İşlevsellik ve rol kuramı perspektiflerinden hareketle Talcott Parsons da, erkek ve kadının cinsiyet rollerini araçsal ve ifade edici roller olarak açıklamıştır. Parsons ve arkadaşları, bu tür rollerin küçük çocuklar tarafından içselleştirildiğini ve yetişkin hayatında arzu edilen iş bölümüne yol açtığını, bu iş bölümü ile erkeklerin ve kadınların toplumsal sisteme daha iyi entegre olmaya başladıklarını (Marshall, 1999), sistemin sorunsuz bir şekilde islemesine yol açtığını iddia ederler. Erkeksilik girişkenlik, bağımsızlık, üstünlük ve rekabetçilik gibi niteliklerle betimlenirken kadınsılık ise daha çok merhamet, yardımseverlik, duyarlı olma ve bakım verme gibi niteliklerle betimlenmektedir (Damarlı, 2006). Bununla birlikte toplumsal cinsiyet kavramı, toplumun bireyden beklediği görevleri de kapsamaktadır. Bu sorumluluklar bireylerin sosyal yaşantılarında belirli farklılıklar göstermektedir (Çelik, 2018).

Toplumsal cinsiyet kavramlarından bir diğeri ise toplumsal cinsiyet kalıp yargılarıdır. Kalıp yargı (stereotip), bir grubun üyelerine karşı sabit, aşırı genelleştirilmiş, çoğunlukla ön yargılı bir kanı, bir grubun bütün üyelerinin paylaştığı düşünülen olumlu ya da olumsuz nitelikleri içeren bilişsel bir şemadır (Tutkun ve Koç, 2008). Yaşın-Dökmen’e göre (2021), cinsiyete özgü kalıp yargılar ise toplumun kadın ve erkekte bulunmasını beklediği niteliklerdir. Bu bağlamda Williams ve Best’in (1990) yürüttükleri araştırmada, en güçlü kalıp yargı niteliklerinin kadınlar için narinlik, zayıflık, yumuşak kalplilik ve uysallık; erkekler içinse maceraperestlik, saldırganlık ve acımasızlık olduğu bulgulanmıştır (akt. Bee ve Boyd, 2009).

2.2.1 Toplumsal cinsiyet rolleri kuramları

2.2.1.1 Psikanalitik kuram

Freud'un psikoseksüel gelişim kuramına göre bireyler, oral, anal, fallik, latent ve genital olmak üzere beş dönemde psikoseksüel gelişimlerini tamamlamaktadırlar (Miller, 2017). Freud'a göre, çocukların cinsiyet kimliği, bir penise sahip olduklarını (erkeklerde) ya da (kızlarda) olmadığını fark etmelerine dayanır (Burr, 2002). Bu fark sadece anatomik farklılıkları temsil etmemektedir; aynı zamanda penisin var olması kadınlık ve erkeklik için bir simge olarak görülmektedir (Giddens, 2012). Psikanalitik kuram toplumsal cinsiyetin kazanılmasına dair üç dönemden bahsetmektedir. Bunlar, çocukların cinsiyetler arasındaki farklılıkları fark etmedikleri dönem, farklılıkları kavramaya başladıkları ve ödipal dönem şeklinde belirtilmektedir (Fast, 1990).

Yaşamın ilk yıllarında hem erkek hem de kız çocukların anneleriyle özdeşlemelerine rağmen, ödipal dönemde bu değişmekte ve çocuklar kendi cinsiyetinden olan ebeveynle özdeşim kurmaktadır (Bussey ve Bandura, 1999). Psikanalitik teori bu durumu Oidipus çatışmasının başarılı bir şekilde çözülmesiyle açıklamaktadır (Bem, 1983). Erkek çocuklar hadım edilme kaygısını ve dolayısıyla ödipal kompleksi annelerine karşı duygularını bastırarak, kimliklerini babalarına kaydırarak çözemektedirler. Bu durum, erkeksi kimliğin oluşumunun temelidir. Kızlar ise penis kıskançlığı yaşadıkları ve elektra kompleksi olarak bilinen çatışmalarını, anneleriyle özdeşleşerek tamamladıkları vurgulamaktadır (Helgeson, 2012).

Freud, çocuğun uygun cinsiyet rolü davranışını benimsemesini, 4-5 yaşlarında kurduğu özdeşim ile açıklamaktadır ancak cinsiyet temelli davranışların çocuklarda bu yaşlardan daha önce gözlemlenmesi psikanalitik kuramın başarısızlıkla sonuçlanmasına neden olduğu düşünülmektedir (Bee ve Boyd, 2009).

2.2.1.2 Sosyal öğrenme kuramı

Sosyal öğrenme kuramı, toplumsal cinsiyet rollerinin kazanılmasını açıklamada taklit, modelleme ve dolaylı pekiştirmeye dayanmaktadır (Burr, 2002). Kurama göre birey, ilk olarak, modellenen davranışı; ikincisi, pekiştirilmiş davranışı öğrenmektedir. Bunlar, sosyal öğrenme kuramının ana ilkeleridir ve cinsiyet rolü davranışının kazanılması için

önemli olduğu düşünülmektedir (Mischel, 1966; akt. Helgeson, 2012). Sosyal öğrenme kuramcıları, çocukluka cinsiyet rolü davranışlarının şekillenmesinde doğrudan gözlemlerin yanı sıra çocukların etkileşimde bulunduğu çeşitli iletişim araçlarında sergilenen cinsiyet kalıp yargılarının önemini vurgulamaktadır (Bee ve Boyd, 2009). Çocuklar gözlem yoluyla öğrenme yoluyla her iki cinsiyete uygun davranışları edinmesine ve belirli tepkileri aynı cinse uygun ve diğerlerini karşı cinse uygun olarak etiketlemesine rağmen, aynı cinsiyete uygun olarak kodlanmış eylemleri kendiliğinden taklit etmeyi tercih etmektedir (Perry ve Bussey, 1979). Perry ve Bussey ‘e göre (1979), bunun sebebi, kendi cinsiyetlerinden diğerleri için beklenen veya izin verilen davranışın kendileri için de uygun olma olasılığının yüksek olduğu çıkarımına varmalarıdır. Bununla beraber, çocuklar toplumsal cinsiyete yüklenen sosyal önemi fark ettikçe, diğerlerinin toplumsal cinsiyetle ilgili davranışlarına daha çok dikkat ederek davranışlarını da bu doğrultuda ayarlamaktadır (Miller, 2017).

Sosyal öğrenme kuramı, küçük çocuğun, kültür tarafından cinsiyete uygun olarak klişeleştirilen bir dizi belirli davranışı edinmesini açıklayabilse de, çocuğa, örgütlenmeye ve dolayısıyla sosyalleşmeye çalışan aktif bir birey olarak değil, çevresel güçlerin nispeten pasif alıcısı olarak davranmaktadır (Bem, 1983). Bununla birlikte kurama göre, cinsiyet rol beklentilerinin açıkça belirtildiği ve katı bir biçimde uygulandığı toplumlarda bir cinsiyetteki bütün modeller arasında büyük tutarlılık söz konusudur (Yaşın-Dökmen, 2021). Bu şekilde geleneksel cinsiyet rollerinin kuşaktan kuşağa aktarıldığı vurgulanmaktadır.

2.2.1.3 Bilişsel gelişim kuramı

Kohlberg (1966), çocukların cinsiyet rol gelişimleri ile ilgili üç dönemden bahsetmektedir. Bunlar: cinsiyeti etiketleme, cinsiyetin kararlılığı ve son olarak cinsiyetin değişmezliği dönemi (akt. Slaby ve Frey, 1975). “Cinsiyeti etiketleme” dönemini, çocukların insanların iki cinsiyetten biri olduklarını anlamaya başladıkları ve kendilerinin de kız veya erkek olduklarını kavradıkları dönemdir (Bee ve Boyd, 2009). Cinsiyetin sürekliliğini anladıkları dönem “cinsiyet kararlılığı” dönemi; cinsiyetin fiziksel görünümünden bağımsız olarak değişmeyeceğini anladıkları dönem ise “cinsiyet değişmezliği” dönemidir (Yaşın-Dökmen, 2021).

Kohlberg (1966), cinsiyet kimliğinin, ancak çocuk kategorik olarak onun değişmezliğinden emin olduğunda tutum ve davranışlarını düzenleyeceğini öne sürmüştür (akt. Frey ve Ruble, 1992). Cinsiyet sabitliği, modellemenin bir ürünü olmaktan çok, modellemenin öncülü olarak görülmektedir (Bussey ve Bandura, 2004). Çocuk artık sonsuza dek erkek ya da kız olacağının farkına vardığında, toplumsal cinsiyetine uygun olan ve bu doğrultuda kendisinden beklenen şekilde davranmaya güdümlenmektedir (Bee ve Boyd, 2009). Bilişsel gelişim kuramının varsayımı, çocuğun dünyanın aktif bir yorumcusu olduğu ve öğrenmenin çocuğun gördüğünü bilişsel olarak organize etmesiyle gerçekleştiğidir (Helgeson, 2012). O halde, özünde, bilişsel-gelişim kuramı çocuğun bilişsel tutarlılık gereksinimiyle kendisini kadın veya erkek olarak sınıflandırması, onu cinsiyet açısından kendine benzer olarak görülen şeye değer vermeye motive etmektedir (Bem, 1983). Bunun sonucunda ise çocuk istikrarlı bir cinsiyet kimliğine veya bilişsel gelişim kuramı terimleriyle, cinsiyet sabitliğine ulaşmaktadır (Bussey ve Bandura, 1999).

2.2.1.4 Toplumsal cinsiyet şema kuramı

Toplumsal cinsiyet şema kuramı, çocukların cinsiyetle alakalı görüş ve davranışlarını nasıl kazandıklarına dair açıklamalarda bulunan Bem'in (1981, 1983) ileri sürdüğü bir kuramdır (Yaşın-Dökmen, 2021). Toplumsal cinsiyet şema kuramı, sosyal öğrenme ve bilişsel gelişim kuramlarının ana fikirlerini birleştirmektedir (Bem, 1983). Sosyal öğrenme kuramı, erkek ve kadın cinsiyet kategorilerinin özelliklerini nasıl edindiğimizi ve bu kategorilerle ne ilişkilendirdiğimizi açıklarken; bilişsel gelişim kuramı, tutarlılığı korumak için yeni bilgileri bu bilişsel kategorilere nasıl kodlamaya başladığımızı açıklamaktadır (Helgeson, 2012).

Toplumsal cinsiyet şeması 18. ay dolaylarında, çocuğun kadın ile erkek arasındaki farklılıkları fark etmesi, kendi cinsiyetini tanıması ve iki grubu kısmen tutarlı olarak adlandırabilmesi ile beraber gelişmeye başlamaktadır (Bee ve Boyd, 2009). Çocuklar toplumun cinsiyet şemasının kapsamını öğrendikçe, hangi niteliklerin kendi cinsiyetleriyle ilişkilendirileceğini öğrenmektedir (Bem, 1981). Bununla birlikte çocukların sahip olduğu cinsiyet bilgisi ne kadar ayrıntılı olursa, çocuklar cinsiyete bağlı tercihleri o kadar güçlü göstermektedir (Bussey ve Bandura, 1999). Toplumsal cinsiyet

şemasına göre “nazik” kadınsı kategorisine yerleştirilirken; “atılgan” erkeksi kategorisine yerleştirilmektedir (Bem, 1983). Bem (1974), geleneksel kadınsı ve erkeksi kategorisine karşın insanların hem kadınsı hem erkeksi olabileceğini ifade eden “androjen” kavramını ortaya koymuştur. Bem (1975) araştırma bulgularına göre, androjen bireyler, sosyal çevrelerinde kadınsı ve erkeksi ipuçlarına duyarlıdır ve herhangi bir durumda en etkili görünen davranışları gerçekleştirebilmektir. Toplumsal cinsiyet rolü kalıplaşmış kişilerin ise, günlük aktiviteleri boyunca durumdan duruma geçerken davranışları ciddi şekilde kısıtlanabilmektedir (Bem, 1975).

2.2.2 Cinsiyet rolü kazanımını etkileyen etmenler

Çocuğun çevresindeki standartlar, kurallar ve gelenekler çerçevesinde bireyselleşmesi, sosyalizasyon süreci olarak tanımlanmaktadır (Crespi, 2003). Sosyalizasyon sürecinde toplumsal cinsiyet rollerinin kazanımında birçok etmen etkilidir. Bunlar, aile, eğitim sistemi, medya olmak üzere gruplandırılabilir.

2.2.2.1 Aile

Cinsiyet rollerinin nasıl kazanıldığını açıklayan kuramsal yaklaşımlara göre bireyler, ait oldukları cinsiyete yüklenen rolleri içselleştirmeyi erken yaşlarda, ilk sosyalleşme ortamı olan ailede öğrenmektedirler (Esen, 2013). Aileler çocukları dünyaya geldiği andan itibaren, onlar için seçtikleri kıyafetler, oyuncaklar ve uyguladıkları kurallar ile onların davranış biçimleri, cinsiyet rolleri ve bu rollere ilişkin tutumları üzerinde oldukça etkili olmaktadır (Kaplan, 2016). Örneğin kız çocuklar bebeklerle oynamaya teşvik edilirken, erkek çocuklar ise arabalarla oynamaya teşvik edilmektedir (Bulut, 2019). Zeyneloğlu’na göre (2008), ebeveynler toplumsal cinsiyet rolleri bakımından geleneksel tutumları benimseyip bu doğrultuda çocuklarına rol model olduklarında çocuklarının cinsiyet rolüne dair tutumları da geleneksel modele uygun biçimlenmektedir.

Aksoy ve Baran’ın (2017) araştırmasında feminen ve maskülen annelerin çocuklarının seçtiği oyuncakların androjen annelerin çocukların seçiminden farklı olarak belirgin gruplar üzerinde yoğunlaştığı bulgulanmıştır. Halpern ve Perry-Jenkins (2016) ise, yaptıkları boylamsal araştırma ile çocukların toplumsal cinsiyet rolü gelişiminde, ebeveynlerin cinsiyete dayalı tutumlarının etkisini araştırmıştır. Bu araştırmanın

sonuçlarına bakıldığında, çocuklarının toplumsal cinsiyet rollerinin oluşumunda ebeveynlerin önemli rol üstlendiği bulgusu desteklenmiştir.

Ebeveynler çocuklardan yalnızca kendi cinsiyet rollerine uyumlu davranmalarını beklemekte ve tersi davranışlarda kaygı duymaktadırlar (Gander ve Gardiner, 2004). Fagot (1978) ‘un yaptığı araştırmada çocuk aynı cinsiyetten tercih edilen bir davranışta bulunduğu ebeveynlerin çocuğa önemli ölçüde daha olumlu tepki verdikleri ve karşı cinsiyet tercihli davranışlara olumsuz tepkiler verme olasılıklarının daha yüksek olduğu bulgulanmıştır. Aynı zamanda Block (1977)’a göre, ebeveynler ve diğer yetişkinler cinsiyetine uygun davranış göstermeyen erkek çocuklara daha olumsuz davranmaktadırlar. Aileler kız çocuğun “*erkeksi*” nitelikler içeren davranışlarını daha önemsiz bir problem olarak görürken; erkek çocuklarının “*kadınsı*” nitelikler içeren davranışlarına karşı duyarlı davranmaktadır.

2.2.2.2 Eğitim sistemi: Okul, öğretmenler ve kitaplar

Bireylerin nasıl giyinmeleri gerektiği, davranış biçimleri, hangi kariyerin kendilerine uygun olduğu, toplumun beklentileri gibi toplumsal cinsiyet rolleri, ailede öğretildikten sonra okullarda sürekliliği sağlanmaktadır (Altan-Arslan, 2000). Okul kültürü içinde bulunan faaliyetlerde genellikle öğrencilerin cinsiyetine uygun olarak belirtilen faaliyetlerle ilgilendikleri ve bunlara güdülendikleri gözlenmektedir (Çelik-Demirtaş, 2019). Özellikle okullarda toplumsal cinsiyet rollerine dair kalıp yargılar doğrudan ya da dolaylı iletilerle çocuğa aktarılmaktadır (Kuzgun ve Sevim, 2004). Öğretmenlerin, cinsiyete ilişkin kalıp yargıları dersteki tutumlarına da yansımakta ve bu tutumlarıyla öğrenciler için model oluşturabilmektedir (Bilgiz, 2018). Saldıray’ın (2017) yaptığı araştırmada, öğretmen tutumlarının toplumsal cinsiyet ilişkileri bağlamında eşit olmayan bir niteliğe sahip olduğu ve öğrencilerin de örtük mesajlar vasıtasıyla eşit olmayan cinsiyet ilişkilerini benimsediği bulgusuna ulaşılmıştır. Başka bir araştırmada okul öncesi öğretmenlerinin cinsiyeti etiketlemesi, öğrencilerinin akranlarına göre daha yüksek düzeyde cinsiyet kalıp yargılarına sahip olmasını ve karşı cinsiyetle oyundan kaçınmasını arttırdığı saptanmıştır (Bigler, Hayes ve Hamilton, 2013).

Okullarda bir diğer önemli öge olan ders kitapların içerikleri da bireyin toplumsal cinsiyet rolü kazanımında etkili bir araçtır (Şafak, 2018). Eğitim materyallerindeki kadın ve erkek

simgesi (iş insanı rolünde erkek; temizlikçi rolünde kadın), öğretmenlerin toplumsal cinsiyete dair sahip oldukları perspektifi gibi pek çok öge geleneksel cinsiyet rollerinin özümsemesinde bir araç olarak kullanılmaktadır (Adaçay, 2018). Bu bağlamda Demirhan'ın (2021) 4. Sınıf ders kitabını incelediği çalışmada, ders kitabının metinlerinde yer bulan toplumsal cinsiyet eşitliği vurgusuna karşın kitabın görsellerinde toplumsal cinsiyet eşitsizliği bulgulanmıştır. Özellikle meslekleri temsil eden görsellerde kalıp yargıların olduğu saptanmıştır. Karabulut'un (2021) 8. Sınıf ders kitabını incelediği çalışmada da benzer sonuçlar ortaya konmuştur. Kitapta kullanılan resimler ve metinler incelendiğinde, kadın ve erkeklere ilişkin yer alan toplumsal cinsiyet rollerinin, geleneksel bakış açısının etkisinde kaldığı belirlenmiştir.

Benzer bir durum masal ve öykü kitaplarında mevcuttur. Köşeler'in (2009) araştırmasına göre, masal ve öykü kitaplarının kadın ve erkek figürleri incelendiğinde geleneksel toplumsal cinsiyet olgusuna uygun resmedildiği bulgusuna ulaşılmıştır. Bu kitaplarda bulunan kadın figürlerinin çoğunlukla ev içinde ve çocuklara bakım veren anne rolünde, kız çocukları annelerine yemek veya temizlik yapmakta yardım ederken, erkek çocukları ise annelerine alışverişte yardım ederken yer aldığı belirlenmiştir. Yine Kahraman ve Özdemir'in (2019) çalışmasında çocuk kitaplarının içeriğinde toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına uygun olan çok fazla durumun yer aldığı saptanmıştır.

2.2.2.3 Medya

Kitle iletişim araçlarının mesajlarıyla karşılaşan bireyler yaşam pratiklerini bu mesajlardan kazandıkları davranış kalıpları ile oluştururlar (Zor ve Bulut, 2020). Kitle medyası bu mesajlardan biri olan toplumsal cinsiyet olgusu hakkındaki kültürel görüşleri aktarma işlevi görmektedir (Muratoğlu- Pehlivan, 2019). Kitle iletişim araçlarındaki cinsiyet temsilleri, çocuklara model olmaktadır (Yiğitbaşı ve Sarıçam, 2020). Altıncılık ve Özkan'ın (2014) yaptıkları çalışmaya göre erken çocukluk dönemindeki çocukların günlük ortalama iki saat televizyon seyrettikleri saptanmıştır. Bu bağlamda televizyon, toplumsal cinsiyet rollerinin çocukların davranışına yansımada oldukça önemli bir araçtır. Çocukların toplumsal cinsiyet ile ilgili düşüncelerinin oluşması bakımından özellikle çizgi filmlerdeki toplumsal cinsiyet rollerinin yansıtılış biçimi çok önemlidir (Güder vd., 2017).

Özsoy ve Taşdelen (2016), ‘Pepe’ adlı çizgi filmi toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında incelemiştir. Araştırmada çizgi dizide kız ve oğlan çocuklarına dair kalıp yargının yeniden üretildiği bulgusuna ulaşılmıştır. Güder ve diğerlerinin (2017) çalışmasında da benzer bulgulara ulaşılmıştır. Araştırmada incelenen ‘Niyola’ adlı çizgi filmdeki karakterlerin, toplumsal cinsiyete dair kalıp yargılara uyan davranış ve görünümde oldukları bulgulanmıştır. Bu bulgulara TV dizilerinde de rastlamak mümkündür. İncoğlu ve Akçalı’nın (2018) yaptığı araştırma kapsamında incelenen dizilerde toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını tekrar üreten bir temsiliyet olduğu saptanmıştır. Bu bağlamda kadınlar ev işlerinden sorumlu olarak temsil edilirken; erkek rollerinin iktidar sahibi ve ekonomik olarak bağımsızlık kazanmış bireyler şeklinde yansıtıldığı bulgulanmıştır. Bununla birlikte araştırmada duygusallık ve kibarlık özelliklerinin kadınlara özgü olarak betimlendiği; kabalık, rekabetçilik ve dışadönüklük özelliklerinin ise erkeklere özgü olarak betimlendiği belirtilmiştir.

Kalan-Gündüz’e (2010) göre reklamlar toplumsal cinsiyete dair hâlihazırda sahip olunan kalıp yargıların pekiştirilmesinde önemli bir yere sahiptir. Bu konuda yaptıkları çalışma ile Serçelik ve Çiftçi (2021), toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına karşı son yıllarda var olan direnişin reklam sektöründe de yer bulduğu ve toplumsal cinsiyet rolleri bakımından daha eşit temsillere gidildiği bulgusuna ulaşmıştır. Araştırmaya göre son zamanlardaki reklam filmlerinde kadınlar geleneksel rollerin yarattığı çerçevenin dışına çıkarak yaşamın her alanında var olan kadınlar olarak yer aldıkları belirtilmiştir. Buna karşın Yalazan ve Özsoy’un (2021) araştırmasında inceledikleri reklam filmlerinde geleneksel kadın ve erkek rollerinin devam ettirildiği saptanmıştır.

Son olarak çocuklara yönelik olan dergilerde de benzer bir durum söz konusudur. Yiğitbaşı ve Sarıçam’ın yaptığı araştırmada incelenen TRT Çocuk Dergisinde rol model olarak gösterilen bireylerin, çok büyük bir oranının erkek karakterler olduğu, içeriklerde yer alan temsillerde de geleneksel tutumun yansıttığı kadın ve erkek rollerinin sürdürüldüğü belirlenmiştir.

2.2.3 Toplumsal cinsiyet rolleri ile ilgili yapılmış bazı araştırmalar

Aşağıda toplumsal cinsiyet rolleriyle ilgili Türkiye’de ve dünyada gerçekleştirilen bazı araştırmalara yer verilmiştir.

Jackson ve diğerlerinin (1988) cinsiyet rolü ile beden imajı ilişkisini inceledikleri araştırma bulgularına göre, fiziksel görünümün her iki grup için aynı derecede önemli olmasına rağmen, kadınsı kadınların fiziksel görünümelerini androjen kadınlardan daha az olumlu değerlendirdiği saptanmıştır.

Bryant'ın (2003) öğrencilerin üniversite hayatları boyunca toplumsal cinsiyet rolü gelenekçiliğinde boylamsal değişiklikleri değerlendirmek amacıyla yaptığı araştırma öğrencilerin gelenekçilik düzeylerinin üniversite boyunca düştüğünü göstermiştir. Erkekler ve kadınların değişme eğilimi bu boyutta benzer olsa da kadınların hem üniversiteye girişte hem de üniversite bitiminde erkeklerden daha eşitlikçi düşünceleri olduğu bulgulanmıştır.

Stoltzfus ve diğerlerinin (2011) üniversite öğrencileriyle yaptıkları araştırmada, kadınsı cinsiyet rolü özellikleriyle güçlü bir şekilde özdeşleşen erkeklerin en yüksek yaratıcılık puanlarını aldığı ve bir sonraki en yüksek puanları androjen kadınların aldığı saptanmıştır.

Endendijk ve diğerlerinin (2017) yaptığı araştırma bulgularına göre, ebeveynlerin, ebeveyn olmayanlara göre daha geleneksel cinsiyet rolü kalıp yargılarına sahip oldukları bulgulanmıştır. Bu, cinsiyet rolü kalıp yargılarının ebeveynliğe geçişten sonra arttığını göstermektedir.

Hand ve diğerlerinin (2017) yaptıkları araştırmayla, öğretmenlerin ve öğrencilerin bir bilim insanına daha erkeksi özellikler ve beşeri bilimlere kadınsı özellikler atfederek kalıp yargı sergilediklerini bulgulanmıştır. Ayrıca çalışmada öğretmenler ve öğrenciler, erkeklerin fen, teknoloji, mühendislik ve matematik (STEM) alanlarında kızlardan daha iyi performans gösterme eğiliminde olduklarına dair inançlarını da bildirmişlerdir.

Kollmayer ve diğerlerinin (2018) araştırmasına göre, ebeveynlerin cinsiyet rolüne yönelik tutumlarının gelenekselliği, cinsiyetler arası türdeki oyuncaklara karşı olumsuz yargılarıyla ilişkili olduğu ve eşitlikçi ebeveynlerin çocuklarında geleneksel ebeveynlere göre daha geniş bir ilgi ve davranış yelpazesine izin verdiği saptanmıştır.

Du ve diğerlerinin (2021) bireylerin cinsiyet rolü tutumlarını şekillendirmede eğitimin önemli bir rol oynayıp oynamadığını inceledikleri araştırmada Çin'de zorunlu eğitim

reformunun neden olduğu ekstra eğitimin daha eşitlikçi cinsiyet tutumlarına ulaşmayı sağladığı saptanmıştır.

Altınova'nın (2009) deney ve kontrol grupları ile yaptığı çalışmada yaratıcı drama sonucunda kadınların özsaygı düzeylerinde artış olduğu ve cinsiyet rolleri bakımından androjen özellikler gösterdikleri saptanmıştır.

Yılmaz ve diğerlerinin (2009) yaptıkları araştırmaya göre erkek öğrencilerin evlilik yaşamı ve çalışma yaşamı konusunda daha geleneksel görüşlerde olduğu; toplumsal yaşam ve aile yaşamı konusunda ise hem kadınların hem erkeklerin eşitlikçi bakış açısının olduğu bulgulanmıştır.

Çavdar (2013) tarafından üniversite öğrencileri ile yaptığı çalışmada üniversite öğrencilerinin eşitlikçi cinsiyet rolü tutumu arttıkça romantik ilişkilerdeki akılcı olmayan inançlarının azaldığı bulgulanmıştır.

Yağan-Güder ve Yıldız (2016) tarafından yapılan araştırmaya göre, çocukların kadına ve erkeğe dair sahip olduğu kalıp yargılarda, annelerinin ev hanımı olması, çocukların annelerinin şiddete uğramasına tanıklık etmesi, aile içi görevlerin geleneksel bir şekilde dağılması gibi etmenlerin etkili olduğu saptanmıştır. Bununla birlikte baba baskısı yaşamayan, karşı cinsiyetten kardeşe sahip olan ve karşı cinsiyete özgü oyuncacı olan çocukların oyun ve oyuncak seçimlerinde daha az kalıp yargısal oldukları bulgulanmıştır.

Esen ve diğerlerinin (2017) araştırmasına göre kadın üniversite öğrencilerinin, toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını azaltmaya ve geleneksel bakış açısını değiştirmeye ilişkin daha olumlu tutumlarının olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Kamışlı'nın (2018) evli çiftlerin problem çözme becerilerinin aile işlevselliği ile toplumsal cinsiyet rolleri bakımından araştırıldığı çalışmasında “eşitlikçi cinsiyet rolü”nün problem çözme becerilerini yordadığı saptanmıştır.

2.3 Öz Yeterlilik

Bandura (1982), öz yeterliliği bireylerin bir durumda, gereken davranışları yapabilmelerine ilişkin sahip olduğu beceriler hakkında düşünceleri ve yargıları olarak tanımlamıştır. Davranışı etkilemek için ana faktör olan algılanan öz-yeterlik, insanların

istediği sonuçları elde etmek için gerekli olan eylemleri gerçekleştirebilme yeteneklerine ilişkin inançlarıdır (Luszczynska, Scholz ve Schwarzer, 2005).

Bandura'ya (1977) göre, birey herhangi bir bağlamdaki yetenek algısına dair yargısını benzer bağamlardaki yetenek değerlendirmelerine genelleyebilmektedir. Durumdan bağımsız yeterlilik inancı olarak belirtilen “genel öz yeterlilik”, bireyin yaşadığı zorluklarla başa çıkmak için ihtiyaç duyduğu kaynakları sıralayabileceğine dair nispeten istikrarlı, genelleştirilmiş bir inanç olarak kavramsallaştırılmıştır (Scherbaum, Cohen-Charash ve Kern, 2006).

Bandura (1997), z yeterlik tartışmasına beklentileri de dāhil etmiştir. Bu bağlamda Bandura (1977), beklentileri yeterlilik ve sonuç beklentileri olmak üzere ikiye ayırmıştır. Sonuç beklentisi burada, bireyin belirli bir eylemin belirli sonuçları doğuracağına dair tahmini olarak tanımlanırken; yeterlik beklentisi, bireyin sonuçları elde etmek için gereken eylemi başarılı bir şekilde yapabileceğine olan inancı şeklinde tanımlanmaktadır (Bandura, 1976). Bandura'ya göre (1993) bireylerin yeterliklerine olan inançları, oluşturdukları ve prova ettikleri beklenti senaryolarının türlerini etkilemektedir.

z-yeterlik, insanların hangi zorluklarla karşılaşmaya karar verdiklerini ve hedeflerini ne kadar yükseğe koyduklarını etkilemektedir (Luszczynska vd., 2005). z-yeterlik yargıları, insanların ne kadar çaba sarfedeceklerini ve engeller veya zorlu deneyimler karşısında ne kadar ısrar edeceklerini de belirlemektedir (Bandura, 1982). İnsanlar, üstesinden gelemeyeceklerine inandıkları tehdit edici durumlardan kaçınmakta; onları korkutacak durumları başarıyla idare edebileceklerini düşündüklerinde ise olumlu davranmaktadır (Bandura, 1976). Ayrıca, zorluklar karşısında kendini yeterli hisseden bireylerin yeteneklerine ilişkin şüphe duyanlardan daha çok çaba gösterdikleri ve daha uzun süre dayanıklılık gösterdikleri düşünülmektedir (Schunk, 1991). z yeterliliği düşük olan bireyler, başarısızlıklar ve aksiliklerle ilgili endişelere yönelerek stres yaratırken; güçlü bir yeterlik duygusuna sahip olanlar, dikkatlerini ve çabalarını durumun taleplerine harcayarak daha fazla çaba göstermektedir (Bandura, 1982).

Özetle, z yeterlilik bireyin belli bir görevin üstesinden gelebileceğine ilişkin inancı olarak tanımlanmaktadır. Bu inanç, bireyin sorumluluğuna dair girişimde bulunup

bulunmaması, bu davranıştaki sürekliliğini, davranışa ilişkin güdülenmesini ve performansını etkilemektedir (Kotaman, 2008).

2.3.1 Öz yeterliliği belirleyen bilgi kaynakları

Yeterlilik değerlendirmesi, kişilerin algılanan yetenekleri, görevin zorluğu, harcanan çaba miktarı, alınan dış yardım miktarı, başarıların ve başarısızlıkların sayısı ve şekli gibi kişisel ve durumsal faktörlerin katkılarını tartıp birleştirdikleri çıkarımsal bir süreçtir (Schunk, 1991). Kişisel yeterlik beklentilerinin dört ana bilgi kaynağı vardır: performans başarıları, dolaylı deneyim, sözlü ikna ve fizyolojik durumlar (Bandura, 1977). Bir bireyin performans yargıları, bu kaynakların dördünden elde edilen etkinlik bilgisinin öz bilişsel değerlendirmesi ve bu deneyimlerin entegrasyonudur (Bandura, 1982).

2.3.1.1 Performans başarıları

Performans başarıları, kişinin kendi kişisel deneyimlerine dayandığından, yeterlik beklentilerinin en güvenilir kaynağını sağlamaktadır (Bandura, 1976). Bireyler eylemlerinin etkilerini ölçmekte ve bireylerin bu etkilere ilişkin yorumları, yeterlik inançlarının oluşturulmasına yardımcı olmaktadır (Pajares, 1997). Böylece başarılı olarak yorumlanan sonuçlar öz yeterliliği arttırmakta; başarısızlık olarak yorumlananlar onu düşürmektedir (Pajares, 1997). Dolayısıyla bireyin kendi performansı, yeterliliğini değerlendirmek adına en güvenilir kaynağı sunmaktadır (Schunk, 1991).

Güçlü öz-yeterliğin gelişimi, azimli bir gayretle zorluklarla baş etme deneyimlerini gerektirir (Bandura, 2010). Bazı aksilikler ve zorluklar, bireye başarının çoğunlukla süregelen bir çaba gerektirdiğini öğretmek için yararlı olmaktadır (Bandura, 1994). Bireyler, tekrarlanan başarılarla yeteneklerinden emin olduktan sonra, aksilikleri ve başarısızlıkları olumsuz etkilenmeden yönetebilmektedir (Wood ve Bandura, 1989). Bu geçmiş performans başarıları, gelecekte benzer görevleri yerine getirmek adına güçlü bir yeterlik duygusu yaratabilmekte; tekrarlanan başarısızlıklar ise, özellikle bu tür başarısızlıklar olayların seyrinde erken ortaya çıktığında ve çaba eksikliğine veya dış koşullara bağlanamadığında, yeterlilik algılarını düşürebilmektedir (Zeldin, 2000).

Bandura'ya göre (1997), algılanan yeterlilikteki değişiklikler, performansların yetenek hakkında ilettiği tanısıl bilgilerin bilişsel olarak işlenmesinden kaynaklanmaktadır. Aynı

performans düzeyi, çeşitli bireysel ve durumsal katkı sağlayanların nasıl algılandığına ve ağırlıklandırıldığına bağlı olarak başarılı olabilmekte, etkilenmeyebilmekte veya algılanan öz yeterliliği azaltabilmektedir (Bandura, 1982). Bununla birlikte, aktif kazanımların algılanan öz yeterlilik üzerindeki etkisi, görevin zorluğu, harcanan çaba, var olan destek, model ve oran dâhil olmak üzere bir dizi bilgilendirici faktörün bilişsel değerlendirmesine bağlı olacaktır (Bandura, Adams ve Beyer, 1977). Performans başarıları yoluyla bir kişisel yeterlilik duygusu oluşturmak değişen yaşam koşullarına uyumlanmak için etkili eylem planları oluşturarak bilişsel, davranışsal ve öz-düzenleme araçları edinmeyi içermektedir (Bandura, 1997).

2.3.1.2 Gözlenen deneyimler (Davranış modelleri)

Öz-yeterlik bilgisinin ikinci kaynağı, bireylerin görevleri yerine getiren diğerlerini gözlemlediklerinde yaşadıkları dolaylı deneyimdir (Bandura, 2010). Sosyal karşılaştırmadan elde edilen sonuçlara dayanan dolaylı deneyim, kişinin yetenekleri hakkında bilgi edinme konusunda kişisel başarıların doğrudan kanıt olmaktan daha az güvenilir bir kaynaktır (Bandura vd., 1977). Ancak bireyler kendi yeteneklerinden emin olmadıklarında veya önceden sınırlı deneyime sahip olduklarında, başkalarını gözlemleme yoluyla bilgi edinme önemli hale gelmektedir (Pajares, 1997). Bireyler kendilerini başkalarıyla kıyaslayarak kendi yetenekleri hakkında yargılar oluşturmaktadır (Boyd ve Vozikis, 1994). Yeterlik inançları, grup normlarına göre iddia edilen performans üstünlüğü ile yükselmekte; ancak düşük performans seviyesine göre azalmaktadır (Bandura, 1997).

Bireylerin gözlemlediği modeller, özellikle gözlemcinin çok az deneyimi olan durumlarda, gözlemciye benzer olarak algılandıklarında en büyük etkiyi göstermektedir (Zeldin, 2000). Benzerlik ne kadar çoksa model alınan bireyin başarı ve başarısızlık durumları o derece inandırıcı olur (Bandura, 1994). Benzer akranların bir görevi yerine getirdiğini gözlemlemek, gözlemcilere, onların da başarabileceklerini göstermektedir (Schunk, 1991). Kendine benzer insanları azimli bir çabayla başarılı olduğunu görmek, gözlemcilerin kendi yeteneklerine dair inançlarını yükseltmektedir (Bandura, 2010). Bununla birlikte yetkili modeller gözlemcilere zorlu deneyimlerle baş edebilmek için etkili yöntemler öğretmektedir (Bandura, 1982).

2.3.1.3 Sözlü ikna (Sosyal ikna)

Sosyal ikna, bireylerin yeterliliklerini değerlendirmede üçüncü etki türüdür (Bandura, 2010). Bireyler başkalarından aldıkları sözlü iknalar sonucunda öz-yeterlik inançları oluşturmakta ve geliştirmektedir (Pajares, 1997). Sözlü ikna, kolaylığı ve kolay ulaşılabilirliği sebebiyle sık sık kullanılmaktadır (Bandura vd., 1977). İnsanlar, ikna edici telkinlerle, zorlu deneyimlerin başarılı bir şekilde üstesinden gelebileceklerine inanmaya yönlendirilmektedir (Bandura, 1976). Zor durumlara karşı başa çıkma yeteneklerine sahip olduklarına sosyal olarak ikna olmuş ve etkili eylem için geçici yardımlar sağlanan bireylerin, sadece performans yardımlarını alanlara göre daha fazla çaba göstermeleri muhtemel olmaktadır (Bandura vd., 1977). Ancak yeteneklerden yoksun olduklarına ikna olan bireyler, potansiyellerini geliştiren zorlu faaliyetlerden kaçınma ve zorluklar karşısında çabucak pes etme eğiliminde olmaktadır (Bandura, 1994).

Öz yeterlilikte sosyal ikna yalnız başına kalıcı artışlar yaratma gücünde sınırlı olsa da başarılı performansa katkıda bulunabilmektedir (Bandura, 1982). Olumlu inandırıcı dönüt öz yeterliliği artırır, ancak sonraki çabalar başarısız olursa bu artış geçici olacaktır (Schunk, 1991). İkna edici etkinlik değerlendirmelerinin, bireylerin o sırada yapabileceklerinin yalnızca orta derecede ötesinde olduklarında en inandırıcı olması muhtemelken şişirilmiş ikna edici değerlendirmeler, ikna edicilerin tanısallık güvenirliğini zayıflatmaktadır (Bandura vd., 1997).

Olumlu iknalar cesaretlendirmek için işe yarayabilirse, olumsuz iknalar da özyeterlilik inançlarını zayıflatabilmektedir (Pajares, 1997). Bir kişinin belirli bir alandaki yetkinliği hakkında aşağılayıcı ifadelerin, düşük öz yeterliliği olan bireylerin öz yeterlilik yargıları üzerinde en zararlı etkiye sahip olduğuna inanılmaktadır (Zeldin, 2000). Bununla birlikte sosyal ikna yoluyla bireylerin öz-yeterlik inançları gerçekçi olmayan seviyelere yükselebilmektedir (Boyd ve Vozikis, 1994). Bireyler kişisel yeterlik inançları gerçekçi olmayan seviyelere yükseltildiğinde kişisel yeterlik algılarını zayıflatan başarısızlık riskiyle karşılaşmaktadır (Wood ve Bandura, 1989).

2.3.1.4 Fizyolojik ve duygusal durumlar

Performans kapasitesini değerlendirmede bireylerin kendi fizyolojik durumuna ilişkin algıları öz-yeterlik bilgisinin dördüncü kaynağıdır (Gist, 1987). Bireyler öz yeterliliklerini değerlendirirken genellikle fizyolojik durumlarına ilişkin kendi algılarına güvenmektedir (Boyd ve Vozikis, 1994). Stresli ve yıpratıcı durumlar çoğunlukla, şartlara bağlı olarak, kişisel yeterliliğe ilişkin bilgilendirici anlamı olan duygusal uyarılmayı ortaya çıkarmaktadır (Bandura, 1976). Bu sebeple, duygusal uyarılma, zorlayıcı durumlarla başa çıkmada algılanan öz yeterliliğe etkisi olabilecek diğer bilgi kaynağıdır (Bandura vd., 1977).

Kaygı gibi güçlü duygusal uyarılma, bireylerin yetenekleri hakkındaki inançlarını etkili bir şekilde değiştirebilmektedir (Zeldin, 2000). Bireyler gerginliklerini, kaygılarını ve depresyonlarını kişisel kırılma belirti olarak değerlendirirken (Bandura, 2010); güç ve dayanıklılık gerektiren etkinliklerdeki yorgunluklarını fiziksel yetersizlik belirtileri şeklinde değerlendirmektedir (Bandura, 1982). Dolayısıyla bireyler yetenekleri hakkında caydırıcı düşünceler ve korkular yaşadıklarında, bu olumsuz duygusal tepkiler, yetenek algılarını daha da düşürebilmektedir (Pajares, 1997). Yüksek uyarılmışlık genellikle performansı zayıflatığından, bireyler gergin olduklarında, kendilerini daha az yetenekli görme eğiliminde olmaktadır (Bandura vd., 1977).

2.3.2 Öz yeterliliğe dayalı süreçler

Yeterlik inançları, insan işleyişini dört ana süreç yoluyla düzenlemektedir: Bilişsel, motivasyonel, duygusal ve seçim süreçleri. Bu farklı süreçler, insan işleyişinin süregiden düzenlenmesinde genellikle uyum içinde işlemektedir (Bandura, 1995).

2.3.2.1 Bilişsel süreçler

Düşünce, bireylerin olayların nasıl oluştuğunu tahmin etmelerini sağlamak ve yaşantılarını etkileyen olaylar üzerinde kontrol uygulamak için araçlar yaratmaktır (Bandura, 1994). Öz-yeterlik inançları, kendi kendine yardım eden veya kendine engel olan düşünce kalıplarını etkilemektedir (Bandura, 1989). Algılanan öz yeterliliğin performansı hem doğrudan hem de kişisel hedef belirleme ve yetkin analitik düşünme üzerinde güçlü etkileri vardır (Bandura, 2014). Çoğu davranış biçimi başlangıçta

düşüncede şekillenmekte ve bireylerin kendi yeterliliklerine ilişkin inançları, oluşturdıkları ve prova ettikleri beklenti senaryolarının türlerini etkilemektedir (Bandura, 2010).

Yeterlik duygusu yüksek olan bireyler, performans için olumlu göstergeler sağlayan başarı senaryolarını görselleştirirken; kendilerini yetersiz olarak değerlendirenler ise, kişisel eksiklikler ve işlerin nasıl ters gideceği üzerinde yoğunlaşarak performansı olumsuz etkileyen başarısızlık senaryolarını görselleştirmeye daha meyillidirler (Bandura, 1994). Esnek bir etkinlik duygusu sürdürenler kendilerine zorlu hedefler koymakta ve analitik düşünme becerisine sahiptir (Bandura, 1995).

Etkinlikle ilgili bilgilerin bilişsel olarak işlenişine etki eden diğer inanç sistemi, bireylerin çevrelerinin ne ölçüde etkilenebilir ya da kontrol edilebilir olduğuna ilişkin inançlarıyla ilgilidir (Bandura, 2014). Zorlu çevresel talepleri yönetme sorumluluklarıyla karşılaştıklarında, etkinlikleri hakkında kendilerinden şüphe duyan bireyler, analitik düşüncelerinde gittikçe daha kararsız olmakta ve bu da performanslarının kalitesi düşürmektedir (Bandura, 1994). Ancak birçok belirsizliğe sahip olan bilginin etkili bir şekilde işlenmesini gerektiren bilişsel aktiviteye bağlı kalmak yüksek bir yeterlilik duygusu gerektirmektedir (Bandura, 2010).

2.3.2.2 Duyuşsal süreçler

Bireyler kendi düşünce süreçlerini yönetme kapasitesine sahiptir (Bandura, 1997). Baş etme yeteneğine olan inanç, tehdit edici veya zor durumlarla karşı karşıya kalındığında açığa çıkan stres ve motivasyon düzeylerini etkilemektedir (Bandura, 1994). Tehdit, bireyin algıladığı başa çıkma becerileri ile çevrenin caydırıcı yönleri arasındaki ilişkiyle ilgilidir (Bandura, 1989). Yeterlik inancı güçlü olan sahip bireyler, kendilerinin riskli ve güvenli durumları daha iyi ayırt edebilmekte ve sosyal çevreyi, başa çıkma yeterliklerine güvenmeyen bireylere kıyasla daha az riskli görmektedir (Özer ve Bandura 1990). Bununla birlikte olası tehditler üzerinde kontrol sağlayabileceklerine inananlar, endişeli bilişler yaratmazken; potansiyel tehditleri yönetemeyeceklerine inananlar, yüksek düzeyde kaygı uyarısı yaşamaktadır (Banudra, 2014). Endişe, tehditler karşısında çözüm üretmekten çok, bunları uygulamak için algılanan yetersizlikten kaynaklanmaktadır (Bandura, 1997).

Öz-yeterlik inançları duygusal yaşantıları başlıca üç yolla etkilemektedir (Bandura, 2014). Bunlar, duygusal yaşam olaylarının nasıl yorumlandığı ve bilişsel olarak nasıl algılandığını; rahatsız edici düşünceler üzerinde kontrol düzeyi; tehdit edici ortamları güvenli olanlara dönüştüren etkili davranış biçimlerinin varlığıdır (Bandura, 1995).

Düşünce süreçlerini düzenlemek için algılanan öz-yeterlik, düşüncenin ürettiği stres ve depresyonu düzenlemede kilit bir faktördür (Bandura, 1994). Öz yeterlilik düzeyleri düşük olan bireylerin ulaşamayacaklarına inandıkları standartlarının olması, düşük bir sosyal yeterliliği sahip olması ve düşünce kontrolündeki yetersizlik onları depresyona sürüklemektedir (Bandura, 2010). Tekrarlayıcı düşünceleri kapatmak için algılanan etkinlik ne kadar zayıfsa, depresyon o kadar yüksek olmaktadır (Bandura, 1995).

Kontrol uygulamak için bireyin algıladığı öz-yeterlik, kaygı kadar umutsuzluğa da yol açabilmektedir (Bandura, 2014). Bandura'ya göre (1995), ruh hali ve algılanan yeterlilik etkileşim halindedir. Yaşamda öz tatmin ve öz-değer getiren şeyleri kazanmak için yetersiz bir yeterlilik duygusu depresyona yol açabilmekte ve depresif ruh hali de, buna karşılık, derinleşen bir öz-demoralizasyon döngüsünde bireyin öz yeterliliğine olan inancını azaltmaktadır (Bandura, 1995).

2.3.2.3 GÜDÜSEL (MOTİVASYONEL) SÜREÇLER

Öz yeterlilik inançları, güdülenmenin kendi kendini düzenlemesinde oldukça önemli bir rol üstlenmektedir (Bandura, 2010). Bireyler yapabilecekleri hakkında inançlar oluşturarak geleceğe yönelik eylemlerin olası sonuçlarını tahmin etmektedir (Bandura, 1995). Kendileri için hedefler belirlemekte ve gerçekleştirmek üzere tasarlanmış eylem planları hazırlamaktadır (Bandura, 1994). Bu sayede kendilerini motive ederek öngörülü bir şekilde eylemlerini yönlendirmektedir (Bandura, 2014).

Etrafında farklı kuramların inşa edildiği üç farklı bilişsel güdüleyici biçiminden söz edilmektedir: nedensel yüklemeler, sonuç beklentileri ve bilinen hedefler. Bunlara karşılık gelen teoriler ise, atıf teorisi, beklenti-değer teorisi ve hedef teorisidir (Bandura, 2014). Nedensel yüklemeler, motivasyonu, performansı ve duygusal tepkileri öz-yeterlik aracılığıyla etkilemektedir (Bandura, 1994). Başarılarını kişisel yeteneklerine ve başarısızlıklarını yetersiz çabaya bağlayan insanlar başarısızlık karşısında ısrar ederken;

başarısızlıklarını yetenek eksikliklerine ve başarılarını durumsal faktörlere bağlayanlar ise zorluklarla karşılaştıklarında hemen vazgeçmektedir (Bandura, 1997). Beklenti-değer teorisinde güdülenme, belirli bir davranış şeklinin belirli sonuçlara yol açacağı beklentisi ve bu sonuçlara yüklenen değer tarafından düzenlenmektedir (Bandura, 1995). Bununla beraber bireylerin öz-yeterlik inançları, bir hedefe yönelik ne kadar çaba sarf edeceklerini ve zorluklar karşısında ne kadar dayanacaklarını yansıttığı gibi, güdülenme düzeylerini belirlemektedir (Bandura, 1989).

Hedeflere veya standartlara dayalı bilişsel motivasyonu bireyin performansına yönelik duygusal öz değerlendirme tepkisi, hedefe ulaşmak için algıladığı öz yeterlilik ve başarılarının ışığında kişisel standartları belirlemesi etkilemektedir (Bandura, 1997). Yüksek öz yeterliliği olan bireyler, benimsenen hedeflere yönelik eylemlerini biçimlendirmekte ve performansları hedefleriyle eşleşene kadar çabalarında ısrar etmektedir (Bandura, 2014).

2.3.2.4 Seçim süreçleri

Bireyler, çevre seçimleri ve çevrelerin inşası yoluyla yaşamları üzerinde bir miktar etkide bulunabilmektedir (Bandura, 1989). Bireylerin yaptıkları seçimlerle yaşamlarını belirleyen çeşitli beceriler, ilgi alanları ve sosyal etkileşim ağları geliştirmekte ve başa çıkma yeteneklerini aştığını düşündükleri etkinliklerden ve ortamlardan kaçınmaktadır (Bandura, 1995).

Seçim süreçleri bilişsel, motivasyonel ve duyuşsal süreçlerden farklıdır, çünkü algılanan kişisel yetersizlik gerekçesiyle belirli eylem biçimlerinin derhal reddedilmesi durumunda, ikinci düzenleyici süreçler devreye girmemektedir (Bandura, 1997). Bireyler ancak bir faaliyete katılmayı seçtikten sonra gayret göstermekte, olası çözümler ve eylem stratejileri üretip sonuçları konusunda mutlu veya endişeli hissetmektedir (Bandura, 2014).

Yüksek yeterliliğe sahip bireyler, yalnızca zor olan aktiviteleri tercih etmekle kalmaz, aynı zamanda bu aktivitelerde yüksek kalıcılık gücü göstermektedir (Bandura, 1997). Düşük öz yeterlilik algısı ise, bireylerin yetkinlikleri geliştirebilecek seçim davranışlarını kısıtlayarak, kendi davranışsal doğrulamalarını devam ettirecek şekilde davranmalarına

yol açmaktadır (Bandura, 2014). Bu yüzden düşük öz yeterlilik duygusu nedeniyle bireyler, göz ardı ettikleri seçeneklerle potansiyellerinin belirli yönlerinin gerçekleşmesine engel olmaktadır (Bandura, 1997).

2.3.3 Öz yeterlilik ile ilgili araştırmalar

Aşağıda öz yeterlilik ile ilgili yurtiçinde ve yurtdışında yapılmış bazı araştırmalara yer verilmiştir.

Joo ve diğerlerinin (2000) yaptıkları araştırma bulgularına göre, internet tabanlı öğretimde öğrencilerin öz-düzenlemeli öğrenmeye yönelik öz yeterliklerinin akademik öz yeterlikleri, strateji kullanımları ve internet öz yeterlikleri ile pozitif ilişkili olduğu saptanmıştır.

Bender ve Ingram (2018) Araştırma bulgularına göre, bağlanma stili ile psikolojik sağlamlık arasındaki ilişkiye öz-yeterlik ve öz-bakımın kısmi aracılık ettiği bulgulanmıştır.

Talsma ve diğerleri (2018) tarafından yapılan öz yeterlilik ve akademik performansın karşılıklı etkisinin incelendiği araştırmada, akademik performansın sonraki öz-yeterlik üzerindeki pozitif etkisinin öz-yeterliğin akademik performans üzerindeki etkisinden daha fazla olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte karşılıklılığın yetişkinler için geçerli olduğu, ancak çocuklar için geçerli olmadığı bulgulanmıştır.

Barni ve diğerlerinin (2019) öğretmenlerin öz-yeterliğini kişisel değerleri ve öğretme motivasyonları bağlamında incelediği araştırmada, öğretmenlerin koruma değerlerinin, öğretme motivasyonunun türü ve düzeyi ne olursa olsun, öz-yeterlik duygusuyla pozitif olarak ilişkili olduğu bulgulanmıştır. Bununla birlikte öğretmenlerin motivasyonuna bağlı olarak değişime açıklık ve öz-yeterlik ilişkisi ve öz-aşkılık ve öz-yeterlik arasındaki ilişkilerin değiştiği saptanmıştır.

Aleman-Arrebola ve diğerleri (2020) karantina döneminde algılanan öz yeterlilik ile Covid-19 sırasındaki kaygı düzeyi arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma bulgularına göre, kaygı ile öz-yeterlik arasında ters orantılı bir ilişki olduğu ve erkeklerin daha yüksek düzeyde öz-yeterlik algısının olduğu saptanmıştır.

Yenilmez ve Kakmacı (2008) yaptıkları araştırma ile ilköğretim matematik bölümü öğrencilerinin kendi çabalarıyla gerçekleştirebilecekleri maddelerde öz yeterlilik inanç seviyelerinin yüksek; yalnızca kendilerinin değil diğerlerinin de yardımcı olacağı maddelerde öz yeterlilik inanç seviyelerinin düşük olduğunu saptamıştır.

Aylar ve Aksin'in (2011) yaptıkları araştırma bulgularına göre, sosyal bilgiler öğretmenliği öğrencilerinin cinsiyet, ortaöğretim mezuniyet türü ve sınıf düzeyine göre hem problem çözme becerisinin hem öz-yeterlilik inanç seviyelerinin anlamlı bir farklılık göstermediği bulgulanmıştır. Bununla birlikte problem çözme becerisi ve öz-yeterlilik arasındaki ilişkinin pozitif yönde yüksek düzeyde olduğu saptanmıştır.

Aydoğan ve Özbay (2012) yaptıkları araştırma bulgularına bakıldığında akademik erteleme davranışını düşük benlik saygısı anlamlı düzeyde açıklarken öz yeterlilik inancının anlamlı düzeyde açıklamadığı saptamıştır.

Kartopu'nun (2016) araştırmasında üniversite öğrencilerinin öz yeterlilik düzeylerinde, cinsiyete göre gruplar arası bir fark olmadığı bulgulanmıştır. Ayrıca baskı altında karar aldıklarını belirten öğrencilerin öz yeterliliğinin daha düşük seviyede olduğu ve fiziksel görünüşünden memnuniyet duyanların öz yeterlilik düzeyinin daha yüksek olduğu saptanmıştır.

3. YÖNTEM

3.1 Araştırma Modeli

Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rolü algısı, öz yeterlilik inançları ve kimlik statüleri ilişkisinin incelenmesi hedeflenen bu çalışmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel tarama modeli, değişkenler arasındaki birlikte değişimin varlığını saptamayı hedefleyen tarama yaklaşımıdır. İlişkisel taramada amaç, değişkenlerin beraber değişip değişmediğini; değişme varsa bunun ne şekilde olduğunu belirlemektir (Karasar, 2011).

3.2 Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evreni İstanbul'da bulunan iki devlet ve iki vakıf üniversitesinde 2021-2022 eğitim-öğretim yılında bu üniversitelerde öğrenim gören öğrencileri kapsamaktadır. Araştırmanın örneklemini ise iki devlet iki vakıf üniversitesinin eğitim, insan ve toplum bilimleri ve mühendislik fakültelerinde eğitim-öğretim görmekte olan toplam (N=335) öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan bireylerin verileri incelenmiş cinsiyet kategorisini cevapsız bırakan katılımcılar örneklemden çıkarılmıştır. Yapılan düzenlemeler sonucunda örneklemden kişi sayısı N=324 olarak belirlenmiştir.

Araştırmaya katılan bireylere yönelik demografik bilgiler Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1. Demografik özellikler tanımlayıcı analiz bulguları

Değişkenler		Frekans	Yüzde
Cinsiyet	Erkek	74	22,8
	Kadın	250	77,2
Fakülte	Eğitim	164	50,6
	İnsan ve Toplum Bilimleri	118	36,4
	Mühendislik	42	12,9
Yaş aralığı	17-19	22	6,8
	20-22	211	65,1
	23-25	60	18,5
	26 ve üzeri	31	9,6

Doğup	Köy	23	7,1
büyüdüğünüz yer	İlçe	55	17,0
	İl	83	25,6
	Büyükşehir	163	50,3
Kardeş sayısı	Kardeşim yok	29	9,0
	Bir	147	45,4
	İki	82	25,3
	Üç	35	10,8
	Dört	14	4,3
	Beş	17	5,2
Aile tipi	Çekirdek	305	94,1
	Geniş	19	5,9
Annenizin öğrenim durumu	Okuryazar değil	13	4,0
	Okuryazar	8	2,5
	İlkokul	87	26,9
	Ortaokul	47	14,5
	Lise	98	30,2
	Üniversite	71	21,9
Babanızın öğrenim durumu	Okuryazar değil	3	0,9
	Okuryazar	4	1,2
	İlkokul	60	18,5
	Ortaokul	45	13,9
	Lise	117	36,1
	Üniversite	95	29,3
Annenizin çalışma durumu	Çalışmıyor	229	70,7
	Mavi yakalı	14	4,3
	Beyaz yakalı yönetici	12	3,7
	Beyaz yakalı çalışan	39	12,0
	Serbest çalışan	30	9,3

Babanızın çalışma durumu	Çalışmıyor	43	13,3
	Mavi yakalı	34	10,5
	Beyaz yakalı yönetici	30	9,3
	Beyaz yakalı çalışan	45	13,9
	Serbest çalışan	172	53,1
En son mezun olduğunuz okul	Anadolu, Sosyal Bilimler,	170	52,5
	Fen Lisesi	90	27,8
	Özel Lise/Kolej	17	5,2
	Meslek Lisesi	26	8,1
	İmam Hatip Lisesi	21	6,5
	Diğer		
Bölümünüzü seçmenizde etkili olan kişi	Kendim	284	87,6
	Akrabalar	6	1,8
	Annem	8	2,4
	Öğretmenler	7	2,1
	Babam	6	1,8
	Ablam/ağabeyim	13	4
	Diğer	0	0

3.3 Veriler ve Toplanması

Belirlenen iki devlet ve iki vakıf üniversitesinden gerekli izinler alınarak araştırma evrenindeki elemanların eşit seçilme şansının olduğu basit tesadüfî örnekleme yöntemi kullanılarak katılımcılar seçilmiştir (Karasar, 2011). Ancak planlanan veri toplama süresi içerisinde yeterli sayıda veri toplanamadığı için kartopu örnekleme yönteminden yararlanılmıştır. Kartopu örnekleme yönteminde öncelikle örnekleme girebilecek özellikteki bireylerde biriyle iletişim kurulur; sonra da iletişim kurulan birey yoluyla ikinci birime, ikinci birim yoluyla üçüncü birime gidilir (Gitmez, 2020).

Veriler Google form aracılığıyla çevrimiçi toplanmıştır.

3.3.1 Veri toplama araçları

3.3.1.1 Kişisel bilgi formu

Katılımcıların yaş, cinsiyet, öğrenim gördükleri bölümler, doğup büyüdüğü yer, kardeş sayısı, aile tipi, anne- baba öğrenim durumu, anne- baba çalışma durumu, mezun oldukları lise ve bölümlerini seçmede etkili olan kişiler ile ilgili bilgileri belirlemek üzere kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Form, alanyazın taramasının ardından, uzman görüşü alınarak hazırlanmıştır ve tez danışmanın onayı ile uygulamak üzere hazır hale getirilmiştir (EK 1).

3.3.1.2 Benlik kimliği objektif ölçüm skalası

Bu çalışmada kimlik statülerini saptamak hedefi ile Benlik Kimliği Objektif Ölçüm Skalası kullanılmıştır. Ölçek Grovent ve Adams (1984) tarafından geliştirilmiştir (akt: Eryüksel, 1987). Bireylerin Marcia'nın (1966), kimlik statülerinden hangisinde yer aldığını saptamaya yöneliktir. Ölçek 64 maddeden oluşmaktadır.

Başarılı kimlik statüsü, bireyin girdiği araştırma dönemi sonunda kimliğini bulmasını belirtmektedir.

Moratoryum kimlik statüsü, bireyin araştırma sürecinde olduğu ancak hala karar verme aşamasına geçmemiş olmasını ifade etmektedir.

İpotekli kimlik statüsü, bireyin hiç araştırma sürecine girmeden ebeveynlerinin belirlediği kimliği içselleştirmesini ifade etmektedir.

Kargaşalı kimlik statüsü, bireyin kimlik arayışına hiç girmediği ya da çok az girdiği ve kimlik bağlılığının bulunmamasını ifade etmektedir.

Ölçeği Türkçeye Eryüksel (1987) uyarlamıştır. Cronbach-Alfa değeri, testler arası alt skalası için; ,68, dört ayrı kimlik statüsü için; ,73 olarak bulunmuştur. Bu çalışmada, ölçeğin genel Cronbach alfa değeri, 92; başarılı kimlik statüsü için, 94; moratoryum kimlik statüsü için, 86; kargaşalı kimlik statüsü için, 83 ve ipotekli kimlik statüsü için, 95 bulunmuştur (EK 2).

3.3.1.3 Bem cinsiyet rolü envanteri

Bireylerin hangi toplumsal cinsiyet rolünde olduklarını saptamaya yönelik olan envanter, Bem (1974) tarafından geliştirilmiştir. Türkçe'ye ölçeği ilk olarak Kavuncu (1987) uyarlamıştır (Akt. Dökmen, 1999). Daha sonra Dökmen (1991, 1999) tarafından yeniden geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılmıştır.

Bem Cinsiyet Rolü Envanteri kadınsılığı, erkeksiliği ve sosyal beğenirliği ölçen toplam 60 maddeden oluşmaktadır. Ölçekteki maddeler “hiç uygun değil” ile (1 puan) “her zaman uygun” (7 puan) arasında puanlanmaktadır. Bunun sonucunda ölçekte kadınsılık ve erkeksilik kategorisinde iki ayrı puan ortaya çıkar. Bu puanlara göre androjen (androgynous), belirsiz (undifferentiated), kadınsı (feminen) ve erkeksi (maskülen) olarak dört grup cinsiyet rolü tanımlanır.

Ölçeğin orijinal formunda örneklem Stanford ve Foothill'de öğrenim gören kadın ve erkek katılımcılardan oluşmaktadır. Ölçeğin Cronbach alfa değerleri Stanford örneklemini için kadınsılık için, 80, erkeksilik için, 86; Foothill örneklemini için ise kadınsılık için, 82, erkeksilik için, 86 olarak bulunmuştur (Bem, 1974).

Bu çalışmada, Türkçe'ye Özkan ve Lajunen'in (2005) uyarladığı Bem Cinsiyet Rolü Envanterinin Kısa Formu kullanılmıştır. Ölçek, 30 maddeden oluşmaktadır. Maddelerin 10'u kadınsı; 10'u erkeksi ve 10'u nötr madde şeklindedir. Ölçek “hiç uygun değil” ile “her zaman uygun” arasında derecelenen 7 dereceli likert tipidir. Envanterin erkek veri setinde iç tutarlılık katsayısı erkeksilik için, 80, kadınsılık için, 73 olarak bulunmuştur. Kadın veri setinde ise iç tutarlılık katsayısı erkeksilik için, 80, kadınsılık için, 66 olduğu saptanmıştır (Özkan ve Lajunen, 2005).

Bu çalışmada, ölçeğin genel Cronbach alfa değeri, 93; kadınsılık için, 85; erkeksilik için, 85 ve nötr için, 74 bulunmuştur (EK 3).

3.3.1.4 Genel öz yeterlilik ölçeği

Schwarzer ve Jarusselam'ın (1995) geliştirdiği ölçek Türkçe'ye Aypay (2010) tarafından uyarlanmıştır. Ölçek dörtlü likert tipi olmakla birlikte tüm maddeler olumlu yönde puanlanmaktadır. Ölçekten en düşük 10 en yüksek 40 puan alınabilmektedir. Ölçekten

alınan puan ile genel öz yeterlilik düzeyi doğru orantılıdır. 10 maddeden oluşan ölçeğin alfa iç tutarlılık katsayısı, 83 olarak hesaplanmıştır (Aypay, 2010). Test-tekrar test güvenirliği için hesaplanan korelasyon katsayısı ($r=,80, p < ,01$)’dir (Aypay, 2010).

Bu çalışmada, ölçeğin genel Cronbach alfa değeri, 91 bulunmuştur. (EK 4).

3.4 Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması

Elde edilen veriler SPSS-22 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Öncelikle verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini saptamak için Kolmogrov Smirnov değerlerine bakılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkiyi incelemek için Spearman korelasyon analizi yapılmıştır. Toplumsal cinsiyet rolü algısı ve öz yeterliliğin kimlik statüsünün yordayıp yordamadığına ilişkin çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Son olarak aracılık etkisini test etmek için Baron ve Kenny’nin (1986) adımları takip edilerek regresyon analizi yapılmıştır.

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

4.1 Bulgular

Bu bölümde üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rolü algısı ile öz yeterlilikleri ve kimlik statüleri arasındaki ilişki, yöntem bölümünde detaylı bir şekilde açıklanan ölçekler aracılığıyla yapılan istatistiksel analizler sonucunda elde edilen bulgular ortaya konulmuştur. Yukarıda belirtildiği gibi BEM Cinsiyet Rolü envanteri “maskülen” “feminen” ve “nötr” kategorilerinden oluşmaktadır. Feminen rol algısına sahip bireyler dağılımın %87,3 ‘ünü; maskülen rol algısına sahip bireyler ise %12,7 sini oluşturmaktadır. Araştırmada kullanılan ölçeklere ait betimsel istatistiklerin tablosu aşağıda yer almaktadır (Tablo 2).

Tablo 2. Araştırmada Kullanılan Ölçeklere Ait Betimsel İstatistikler Tablosu

Ölçekler	N	Min.	Maks.	$\bar{x}$	Std.Sapma
BEM Genel	324	55,00	205,00	148,75	23,75
BEM	324	13,00	65,00	45,80	9,92
Masculinity					
BEM	324	16,00	70,00	56,83	9,81
Femininity					
BEM	324	19,00	70,00	46,12	7,09
Neutral					
GOY Genel	324	12,00	40,00	30,82	6,04
EOM-EIS	324	64,00	383,00	194,68	41,32
Genel					
EOM-EIS	324	16,00	96,00	70,05	13,91
Başarılı					
Kimlik					
Statüsü					
EOM-EIS	324	16,00	96,00	49,56	14,75
Moratoryum					

Kimlik					
Statüsü					
EOM-EIS	324	16,00	95,00	31,06	18,00
İpotekli					
Kimlik					
Statüsü					
EOM-EIS	324	16,00	96,00	44,01	13,73
Kargaşalı					
Kimlik					
Statüsü					

Verilerin normal dağılıma sahip olup olmadığına yönelik yapılan analizlere göre BEM genel toplam çarpıklık ve basıklık katsayısı sırasıyla $\text{ÇR} = -1,33$ ve $\text{BR} = 2,62$ dir. Genel özyeterlilik ölçeği çarpıklık ve basıklık katsayısı sırasıyla $\text{ÇR} = -,35$ ve $\text{BR} = -,54$ dür. EOMEIS genel toplam çarpıklık ve basıklık katsayısı sırasıyla $\text{ÇR} = 1,18$ ve $\text{BR} = 4,20$ dir. Çarpıklık ve basıklık katsayılarına bakıldığında BEM genel toplam puanlarının ve EOMEIS genel toplam puanlarının normallik varsayımını karşılamadığı görülmektedir.

Tablo 2’de belirtildiği gibi; Benlik kimliği objektif ölçeği ve dört boyut(EOM-EIS Başarılı Kimlik Statüsü, EOM-EIS Moratoryum Kimlik Statüsü, EOM-EIS İpotekli Kimlik Statüsü, ve EOM-EIS Kargaşalı Kimlik Statüsü), bem cinsiyet rolleri kısa envanteri ölçeği ve üç boyut(BEM Masculinity, BEM Femininity, ve BEM Neutral) ve genel özyeterlilik (GOY) ölçeğine yönelik ayrı ayrı yapılan Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk normallik testleri incelendiğinde verilerin normal dağılıma sahip olmadıkları saptanmıştır ($p < ,05$).

Tablo 3. Normallik Testleri

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	İstatistik	Serbestlik	<i>P</i>	İstatistik	Serbestlik	<i>p</i>
		Derecesi			Derecesi	
BEM Genel	,132	324	,000	,902	324	,000
BEM						
Masculinity	,070	324	,001	,974	324	,000
BEM						
Femininity	,134	324	,000	,895	324	,000
BEM						
Neutral	,144	324	,000	,907	324	,000
GOY Genel	,086	324	,000	,968	324	,000
EOM-EIS						
Genel	,122	324	,000	,909	324	,000
EOM-EIS						
Başarılı						
Kimlik	,087	324	,000	,950	324	,000
Statüsü						
EOM-EIS						
Moratoryum						
Kimlik	,037	324	,200*	,991	324	,035
Statüsü						
EOM-EIS						
İpotekli						
Kimlik	,201	324	,000	,767	324	,000
Statüsü						
EOM-EIS						
Kargaşalı						
Kimlik	,064	324	,002	,971	324	,000
Statüsü						

Öz yeterlilik puanlarının gruplar arası farklılaşıp farklılaşmadığına belirlemek için bağımsız değişken olan cinsiyetin her iki alt kategorisi için normallik varsayımına bakılmıştır. Kadın grubunun çarpıklık ve basıklık katsayısı sırasıyla $\bar{C}_R = -,32$ ve $B_R = -,56$ dir. Erkek grubun çarpıklık ve basıklık katsayıları sırasıyla $\bar{C}_R = -,37$ ve $B_R = -,77$ dir. İki grupta çarpıklık ve basıklık katsayıları ile normallik varsayımını karşılamaktadır. Normallik analizi için yapılan Kolmogorov Smirnov testi incelendiğinde her iki grubun da normalliği yakınsamadığı saptanmıştır ($K-S_K = 0,00$, $p > 0,05$; $K-S_E = 0,01$, $p > 0,05$). Bu nedenle fark analizi için nonparametrik testlerden biri olan Mann Whitney-U Testi yapılmasına karar verilmiştir. Yapılan Mann Whitney U test sonuçlarına göre cinsiyete göre öz yeterlilik puanları farklılaşmaktadır ($U = 7075,50$, $p < 0,05$). Bu fark erkeklerin lehinedir.

Tablo 4. Bireylerin Öz Yeterlilik Algılarının Cinsiyete Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığına Dair Mann Whitney-U Testi Sonuçları

Cinsiyet	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	u	p
Kadın	250	153,80	38450,50	7075,50	0,00
Erkek	74	191,89	14199,50		

Bireylerin doğup büyüdüğü yere göre toplumsal cinsiyet algısı farklılaşıp farklılaşmadığını saptamak için bağımsız değişkenin alt kategorilerinin normallik varsayımını karşılayıp karşılayamadığı incelendiğinde, köy alt kategorisinin çarpıklık ve basıklık katsayıları sırasıyla $\bar{C}_R = -2,10$ ve $B_R = 4,70$ tir. İlçe alt kategorisinin çarpıklık ve basıklık katsayıları sırasıyla $\bar{C}_R = -1,06$ ve $B_R = ,47$ dir. İl alt kategorisinin çarpıklık ve basıklık katsayıları sırasıyla $\bar{C}_R = -1,71$ ve $B_R = 5,08$ dir. Büyükşehir alt kategorisinin çarpıklık ve basıklık katsayıları sırasıyla $\bar{C}_R = -1,03$ ve $B_R = 2,54$ tür. Bağımsız değişkenin alt kategorilerinin çarpıklık ve basıklık katsayıları incelendiğinde İlçe alt kategorisinin normalliği yakınsadığı diğer alt kategorilerin normal ağılım göstermediği görülmüştür. Yapılan Kolmogorov Smirnov testi incelendiğinde bağımsız değişkenin tüm alt kategorilerinin normalliği yakınsamadığı saptanmıştır ($p > 0,05$).

Bağımsız değişkenin alt kategorilerinin normal dağılım göstermemesi ve bağımsız değişkenin 4 alt kategorisi olması sebebiyle nonparametrik testlerden Kruksal Wallis-H testi yapılmasına kararlaştırılmıştır.

Tablo 5. Bireylerin Doğup Büyüdüğü Yere Göre Toplumsal Cinsiyet Algısının Farklılaşp Farklılaşmadığına Dair Kruksal Wallis-H Testi Sonuçları

Yer	n	Sıra Ortalaması	χ^2	p
Köy	23	178,63	1,18	0,75
İlçe	55	153,91		
İl	83	164,58		
Büyükşehir	163	162,06		

Bireylerin doğup büyüdüğü yere göre toplumsal cinsiyet rolü algılarının farklılaşmadığı saptanmıştır ($H=1,18, p < 0,05$).

Bireylerin cinsiyetine göre toplumsal cinsiyet rolü algıları farklılaşmadığını saptamak için cinsiyete göre BEM Cinsiyet Rolü Algısı ölçeğinin alt kategorilerinin normal dağılım gösterip göstermediği incelenmiştir. Kadınlar için alt ölçeklerin çarpıklık ve basıklık katsayıları sırasıyla şöyledir: BEM Maskülen alt kategorisinin çarpıklık ve basıklık katsayıları sırasıyla $\bar{C}R = -, 59$ ve $BR = ,17$ dir. BEM Feminen alt kategorisinin çarpıklık ve basıklık katsayıları sırasıyla $\bar{C}R = -1, 37$ ve $BR = 1,88$ dir. BEM Nötr alt kategorisinin çarpıklık ve basıklık katsayıları sırasıyla $\bar{C}R = -1, 11$ ve $BR = 2,38$ dir. Erkekler için alt ölçeklerin çarpıklık ve basıklık katsayıları sırasıyla şöyledir: BEM Maskülen alt kategorisinin çarpıklık ve basıklık katsayıları sırasıyla $\bar{C}R = -, 31$ ve $BR = -,13$ tür. BEM Feminen alt kategorisinin çarpıklık ve basıklık katsayıları sırasıyla $\bar{C}R = -, 66$ ve $BR = -,01$ dir. BEM Nötr alt kategorisinin çarpıklık ve basıklık katsayıları sırasıyla $\bar{C}R = -,42$ ve $BR = 3,37$ dir. Normallik varsayımı için yapılan Kolmogorov Smirnov testi incelendiğinde, erkekler için BEM maskülen alt ölçeği normal dağılımı yakınsamaktadır ($p > 0,05$). Diğer alt kategoriler her iki cinsiyet için de normallik varsayımını karşılamamaktadır ($p > 0,05$).

Tablo 6. BEM Maskülen Alt Kategorisinin Cinsiyete Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına Dair Mann Whitney-U Testi Sonuçları

Cinsiyet	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Kadın	250	151,42	37856,00	6481,00	0,00
Erkek	74	199,92	14794,00		

Tablo 7. BEM Feminen Alt Kategorisinin Cinsiyete Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına Dair Mann Whitney-U Testi Sonuçları

Cinsiyet	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Kadın	250	161,84	40459,00	9084,00	0,81
Erkek	74	164,74	12191,00		

BEM toplumsal cinsiyet rol algısı ölçeğinin alt kategorilerine göre yapılan Mann Whitney U testi sonuçlarına göre bireylerin toplumsal cinsiyet rol algıları cinsiyete göre farklılaşmaktadır. Bu bağlamda maskülen rol algısı erkelerin lehinedir ($U = 6481,00$, $p < 0,05$). Ancak feminen rol algısı için cinsiyetler arasında fark olmadığı saptanmıştır.

Tablo 8. Değişkenlere göre bireylerin toplumsal cinsiyet rolü algısı, öz yeterlilik ve kimlik statülerinin farklılaşp farklılaşmadığını dair Kruksal Wallis- H Testi

	BEM		GYO		EOMOS	
	χ^2	p	χ^2	p	χ^2	p
Anne öğrenim durumu	7,95	,15	8,21	,14	10,43	,06
Baba öğrenim durumu	3,39	,63	4,84	,43	8,58	,12
Anne çalışma durumu	5,53	,23	10,62	,03	6,77	,14
Baba çalışma durumu	3,29	,51	1,93	,74	7,29	,12

Yapılan Kruksal Wallis- H testi sonuçlarına göre anne öğrenim durumuna göre bireylerin toplumsal cinsiyet rolü algısının farklılaşmadığı ($H=7,95, p < 0,05$); öz yeterlilik düzeylerinin farklılaşmadığı ($H = 8,21, p < 0,05$); kimlik statülerinin farklılaşmadığı saptanmıştır ($H= 10,43, p < 0,05$). Analiz sonuçları incelendiğinde baba öğrenim durumuna göre bireylerin toplumsal cinsiyet rolü algısının farklılaşmadığı ($H=3,39, p < 0,05$); öz yeterlilik düzeylerinin farklılaşmadığı ($H = 4,84, p < 0,05$); kimlik statülerinin farklılaşmadığı saptanmıştır ($H= 8,58, p < 0,05$).

Anne çalışma durumuna göre bireylerin toplumsal cinsiyet rollerinin farklılaşmadığı ($H= 5,53, p<0,05$), kimlik statülerinin farklılaşmadığı ($H = 6,77, p < 0,05$); ancak öz yeterlilik düzeylerinin farklılaştığı saptanmıştır ($H =10,62, p < 0,05$). Bu farkın hangi ortalamalardan kaynaklandığını belirlemek için sıra ortalamaları arasında en büyük farkın olduğu serbest çalışan ile beyaz yakalı çalışan kategorisinin karşılaştırılmasına karar verilmiştir. Benferoni düzeltmesi doğrultusunda ele alınacak anlamlılık düzeyi 0,05'tir. Mann Whitney U Testi sonuçları incelendiğinde serbest çalışan ile beyaz yakalı çalışan arasındaki farkın anlamlı olduğu saptanmıştır ($U = 351,50, p < 0,05$). Sıra ortalamalarına baktığımızda anneleri serbest çalışan olan bireylerin öz yeterlilik düzeyi anneleri beyaz yakalı çalışan olanlardan daha yüksektir. Babanın çalışma duruma göre ise, bireylerin toplumsal cinsiyet rolü algısının farklılaşmadığı ($H=3,29, p < 0,05$); öz yeterlilik düzeylerinin farklılaşmadığı ($H = 1,93, p < 0,05$); kimlik statülerinin farklılaşmadığı saptanmıştır ($H= 7,29, p < 0,05$).

4.1.1 Değişkenlere ilişkin korelasyon analizi

Bireylerin toplumsal cinsiyet rol algıları, özyeterlilik inançları ve kimlik statüleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olup olmadığını saptamak için korelasyon analizi yapılmasına karar verilmiştir. Yapılan normallik analizleri sonucu dağılımın normalliği yakınsamadığı saptanmıştır. Bu nedenle değişkenler arasındaki ilişkinin araştırılması için Spearman Korelasyon katsayısı kullanılması kararlaştırılmıştır.

Tablo 9. BEM Cinsiyet Roller, Genel Öz Yeterlilik ve Kimlik Statüleri arasındaki İlişkiye Ait Korelasyon Analizi

Değişkenler	BEM toplam	BEM mas	BEM fem	BEMneutral	GOY	EOMOIS toplam	EOMOIS bas.	EOMOISmor.	EOMOISipotek.	EOMOISkarg.
BEMtoplam	1									
BEMmas.	,84**	1								
BEMfem.	,78**	,43**	1							
BEMneutral	,81**	,62**	,56**	1						
GOY	,50**	,54**	,30**	,29**	1					
EOMOIStoplam	-,06	-,05	-,13*	,03	-,05	1				
EOMOISbas.	,30**	,25**	,25**	,10	,33**	,14**	1			
EOMOISmor.	-,14*	-,10	-,18**	-,00	-,14**	,80**	-,03	1		
EOMOISipotek.	-,10	-,11*	-,13*	-,00	-,17**	,67**	-,18**	,41**	1	
EOMOISkarg.	-,23**	-,20**	-,25**	-,06	-,16**	,72**	-,22**	,56**	,48**	1

**p < ,01, *p < ,05

Yapılan Spearman Korelasyon Katsayısı analizine göre bireylerin toplumsal cinsiyet rolü algıları ile öz yeterlilik inançları arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($r = ,50$; $p < 0,05$). Bireylerin toplumsal cinsiyet rolü algıları ile kimlik statüleri arasında ($r = -,06$; $p < 0,05$) ve öz yeterlilik inançları ile kimlik statüleri arasında ($r = -0,05$; $p < 0,05$) istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

BEM Toplumsal Cinsiyet Rolü Algısı ölçeğinin Maskülen alt boyutu ile Genel Öz yeterlilik ölçeği toplam puanı arasındaki korelasyon değerlendirildiğinde pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($r = ,54$; $p < 0,01$). BEM Maskülen alt boyutu ile EOMOIS toplam puanı korelasyon analizi incelendiğinde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($r = -,05$; $p > 0,05$). BEM Maskülen alt boyutu ile EOMOIS Başarılı Kimlik Statüsü alt boyutu arasında pozitif yönde düşük düzeyde ($r = ,25$; $p < 0,01$); BEM Maskülen alt boyutu ile EOMOIS İpotekli Kimlik Statüsü alt boyutu arasında negatif yönde düşük düzeyde ($r = -,11$; $p < 0,01$); BEM Maskülen alt boyutu ile EOMOIS Kargaşlı Kimlik Statüsü alt boyutu arasında negatif yönde düşük düzeyde ilişki bulunmuştur ($r = -,20$; $p < ,01$).

BEM Toplumsal Cinsiyet Rolü Algısı Ölçeğinin Feminen alt boyutu ile Genel Öz yeterlilik ölçeği toplam puanı arasındaki korelasyon değerlendirildiğinde pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($r = ,30$; $p < 0,01$). BEM Feminen alt boyutu ile EOMOIS toplam puanı korelasyon analizi incelendiğinde negatif yönde düşük düzeyde bir ilişki saptanmıştır ($r = -,13$; $p < 0,05$). BEM Feminen alt boyutu ile EOMOIS Başarılı Kimlik Statüsü alt boyutu arasında pozitif yönde düşük düzeyde ($r = ,25$, $p < 0,01$); BEM Feminen alt boyutu ile EOMOIS Moratoryum Kimlik Statüsü alt boyutu arasında negatif yönde düşük düzeyde ($r = -,18$, $p < 0,01$); BEM Feminen alt boyutu ile İpotekli Kimlik Statüsü alt boyutu arasında negatif yönde düşük düzeyde ($r = -,13$, $p < 0,05$); BEM Feminen alt boyutu ile EOMOIS Kargaşlı Kimlik Statüsü alt boyutu arasında negatif yönde düşük düzeyde ilişki bulunmuştur ($r = -,25$, $p < 0,01$).

Toplumsal cinsiyet rolü algısının öz yeterliliği yordayıp yordamamasına ilişkin yapılan regresyon analizi değerlendirildiğinde, BEM Toplumsal Cinsiyet Rolü Algısı toplam puanı ve alt boyutları BEM Maskülen, BEM Feminen, BEM Nötr puanlarının Öz yeterlilik ile çoklu ilişkiyi gösteren R değerinin, 52 olduğu saptanmıştır. R^2 değeri incelendiğinde Öz yeterliliğin %27'lik değişimin bağımsız değişkenler olan BEM

toplam, BEM Maskülen, BEM Feminen ve BEM nötr puanlarına bağlı olduğu söylenebilir.

4.1.2 Çoklu regresyon analizi sonuçları

Toplumsal cinsiyet rolü algısının öz yeterliliği yordayıp yordamamasına ilişkin yapılan regresyon analizi değerlendirildiğinde, toplumsal cinsiyet rol algısı değişkeninin regresyon modeline anlamlı bir katkıda bulunduğu saptanmıştır. Regresyon varsayımlarında yer alan VIF değerinin <10 olması gerekliliği nedeniyle BEM toplam puanının regresyon analizinde yer verilmemesine karar verilmiştir. BEM toplam puanın çıkarıldığı analiz sonuçları aşağıda yer almaktadır. BEM Maskülen ve BEM Feminen puanlarının öz yeterlilik ile çoklu ilişkiyi gösteren R değerinin, 52 olduğu görülmektedir. R² değeri incelendiğinde Öz yeterliliğin %27’lik değişimin toplumsal cinsiyet rol algısına bağlı olduğu söylenebilir ($F = 41,233; p < 0,05$). Çoklu regresyon modelinin anlamlılık sonuçları incelendiğinde regresyon modeli istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p < 0,05$).

Tablo 10. Toplumsal Cinsiyet Rolü Algısının Öz Yeterliliği Yordayıp Yordamamasına Dair Regresyon Analizi

Yordayıcı Değişkenler	R	R ²	Uyarlanmış R ²	β	t	F
BEM				,669	9,608	
Maskülen	,528	,279	,272			41,233
Bem				,092	1,252	
Feminen						

Toplumsal cinsiyet rolü algısının kimlik statülerini yordayıp yordamamasına dair yapılan regresyon analizi incelendiğinde, R değerinin, 20 olduğu saptanmıştır. R² değeri incelendiğinde kimlik statülerindeki %04’lük değişim bireylerin toplumsal cinsiyet rolü algısı ile açıklanabilir. Çoklu regresyon modelinin anlamlılık sonuçları incelendiğinde regresyon modeli istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($p < 0,05$). Kimlik statülerini açıklamada BEM Feminen alt boyutunun ($\beta = -,28; p < 0,05$) istatistiksel olarak anlamlı katkısı olduğu saptanmıştır.

Tablo 11. Toplumsal Cinsiyet Rolü Algısının Kimlik Statülerini Yordayıp Yordamamasına Dair Regresyon Analizi

Yordayıcı Değişkenler	R	R ²	Uyarlanmış R ²	β	t	F
BEM				-,076	-,947	
Maskülen	,204	,041	,032			4,615
Bem				-,288	-3,412	
Feminen						

Toplumsal cinsiyet rolü algısının başarılı kimlik statüsünü yordayıp yordamamasına dair yapılan regresyon analizi incelendiğinde, R değerinin, 30 olduğu saptanmıştır. R² değeri incelendiğinde kimlik statülerindeki %09'luk değişim bireylerin toplumsal cinsiyet rolü algısı ile açıklanabilir. Çoklu regresyon modelinin anlamlılık sonuçları incelendiğinde regresyon modeli istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($p < 0,05$). Başarılı kimlik statüsünü açıklamada BEM Maskülen alt boyutu ($\beta = ,33$; $p < 0,05$); BEM Feminen alt boyutunun ($\beta = -,27$; $p < 0,05$) saptanmıştır.

Tablo 12. Toplumsal Cinsiyet Rolü Algısının Başarılı Kimlik Statüsünü Yordayıp Yordamamasına Dair Regresyon Analizi

Yordayıcı Değişkenler	R	R ²	Uyarlanmış R ²	β	t	F
BEM				,337	4,322	
Maskülen	,307	,094	,086			11,127
Bem				,270	3,289	
Feminen						

Toplumsal cinsiyet rolü algısının moratoryum kimlik statüsünü yordayıp yordamamasına dair yapılan regresyon analizi incelendiğinde, R değerinin, 27 olduğu saptanmıştır. R² değeri incelendiğinde kimlik statülerindeki %07'lik değişim bireylerin toplumsal cinsiyet rolü algısı ile açıklanabilir. Çoklu regresyon modelinin anlamlılık sonuçları incelendiğinde regresyon modeli istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($p < 0,05$).

Moratoryum kimlik statüsünü açıklamada BEM Feminen alt boyutunun istatistiksel olarak anlamlı katkısı olduğu saptanmıştır ($\beta = -.37$; $p < 0,05$).

Tablo 13. Toplumsal Cinsiyet Rolü Algısının Moratoryum Kimlik Statüsünü Yordayıp Yordamamasına Dair Regresyon Analizi

Yordayıcı	R	R ²	Uyarlanmış	β	t	F
Değişkenler			R ²			
BEM	,276	,076	,067	-,155	-1,966	8,787
Maskülen						
Bem			-,374	-4,518		
Feminen						

Toplumsal cinsiyet rolü algısının ipotekli kimlik statüsünü yordayıp yordamamasına dair yapılan regresyon analizi incelendiğinde, R değerinin, 20 olduğu saptanmıştır. R² değeri incelendiğinde kimlik statülerindeki %04'lük değişim bireylerin toplumsal cinsiyet rolü algısı ile açıklanabilir. Çoklu regresyon modelinin anlamlılık sonuçları incelendiğinde regresyon modeli istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($p < 0,05$). İpotekli kimlik statüsünü açıklamada BEM Feminen alt boyutunun istatistiksel olarak anlamlı katkısı olduğu saptanmıştır ($\beta = -.26$; $p < 0,05$).

Tablo 14. Toplumsal Cinsiyet Rolü Algısının İpotekli Kimlik Statüsünü Yordayıp Yordamamasına Dair Regresyon Analizi

Yordayıcı	R	R ²	Uyarlanmış	β	t	F
Değişkenler			R ²			
BEM	,201		,040	,031	-,111	-1,388
Maskülen						
Bem					-,268	-3,171
Feminen						

Toplumsal cinsiyet rolü algısının kargaşalı kimlik statüsünü yordayıp yordamamasına dair yapılan regresyon analizi incelendiğinde, R değerinin, 33 olduğu saptanmıştır. R²

değeri incelendiğinde kimlik statülerindeki %11'lik değişim bireylerin toplumsal cinsiyet rolü algısı ile açıklanabilir. Çoklu regresyon modelinin anlamlılık sonuçları incelendiğinde regresyon modeli istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($p < 0,05$). Kargaşalı kimlik statüsünü açıklamada BEM Maskülen alt boyutu ($\beta = -,25$, $p < 0,05$); BEM Feminin alt boyutunun ($\beta = -,38$, $p < 0,05$) ve istatistiksel olarak anlamlı katkısı olduğu saptanmıştır.

Tablo 15. Toplumsal Cinsiyet Rolü Algısının Kargaşalı Kimlik Statüsünü Yordayıp Yordamamasına Dair Regresyon Analizi

Yordayıcı Değişkenler	R	R ²	Uyarlanmış R ²	β	t	F
BEM	,332	,110	,102	-,258	-3,333	13,202
Maskülen						
Bem				-,386	-4,757	
Feminin						

Öz yeterliliğin kimlik statülerinin yordayıp yordamamasına dair yapılan regresyon analizi değerlendirildiğinde, R değerinin, 05 olduğu görülmektedir. R² değeri incelendiğinde öz yeterliliğin kimlik statülerini açıklamada katkısının olmadığı söylenebilir. Çoklu regresyon modelinin anlamlılık sonuçları incelendiğinde regresyon modeli istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($p > 0,05$).

Tablo 16. Öz Yeterliliğin Kimlik Statülerinin Yordayıp Yordamamasına Dair Regresyon Analizi

Yordayıcı Değişkenler	R	R ²	Uyarlanmış R ²	β	t	F
Öz yeterlilik	,053	,003	,000	-,053	-,960	,922

Öz yeterliliğin Başarılı kimlik statüsünü yordayıp yordamadığına dair yapılan regresyon analizine göre, R değerinin, 27 olduğu saptanmıştır. R² değeri incelendiğinde Başarılı kimlik statüsündeki %07 lik değişim öz yeterlilik ile açıklanabilir. Çoklu regresyon

modelinin anlamlılık sonuçları incelendiğinde regresyon modeli istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($p < 0,05$). Başarılı kimlik statüsünü açıklamada özyeterliliğin ($\beta = ,27, p < 0,05$) istatistiksel olarak anlamlı katkısı olduğu saptanmıştır.

Tablo 17. Öz Yeterliliğin Başarılı Kimlik Statüsünü Yordayıp Yordamadığına Dair Regresyon Analizi

Yordayıcı	R	R ²	Uyarlanmış	β	t	F
Değişkenler			R ²			
Öz yeterlilik	,270	,073	,070	-,270	5,027	25,266

Öz yeterliliğin Moratoryum kimlik statüsünü yordayıp yordamadığına dair yapılan regresyon analizine göre, R değerinin, 15 olduğu saptanmıştır. R² değeri incelendiğinde Başarılı kimlik statüsündeki %02 lik değişim öz yeterlilik ile açıklanabilir. Çoklu regresyon modelinin anlamlılık sonuçları incelendiğinde regresyon modeli istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($p < 0,05$). Moratoryum kimlik statüsünü açıklamada öz yeterliliğin ($\beta = -,15; p < 0,05$) istatistiksel olarak anlamlı katkısı olduğu saptanmıştır.

Tablo 18. Öz Yeterliliğin Moratoryum Kimlik Statüsünü Yordayıp Yordamadığına Dair Regresyon Analizi

Yordayıcı	R	R ²	Uyarlanmış	β	t	F
Değişkenler			R ²			
Öz yeterlilik	,151	,023	,020	-,151	-2,741	7,515

Öz yeterliliğin Kargaşalı kimlik statüsünü yordayıp yordamadığına dair yapılan regresyon analizine göre, R değerinin, 13 olduğu saptanmıştır. R² değeri incelendiğinde Başarılı kimlik statüsündeki %01 lik değişim öz yeterlilik ile açıklanabilir. Çoklu regresyon modelinin anlamlılık sonuçları incelendiğinde regresyon modeli istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($p < 0,05$). Kargaşalı kimlik statüsünü açıklamada öz yeterliliğin ($\beta = -,13; p < 0,05$) istatistiksel olarak anlamlı katkısı olduğu saptanmıştır.

Tablo 19. Öz Yeterliliğin Kargaşalı Kimlik Statüsünü Yordayıp Yordamadığına Dair Regresyon Analizi

Yordayıcı	R	R ²	Uyarlanmış	β	t	F
Değişkenler			R ²			
Öz yeterlilik	,139	,019	,016	-,139	-2,525	6,375

Öz yeterliliğin ipotekli kimlik statüsünü yordayıp yordamadığına dair yapılan regresyon analizine göre çoklu regresyon modelinin anlamlılık sonuçları incelendiğinde regresyon modeli istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($p > 0,05$).

Toplumsal cinsiyet rolü algısı ile öz yeterliliğin başarılı kimlik statüsünü yordayıp yordamadığına ilişkin yapılan regresyon analizi incelendiğinde, R değerinin, 34 olduğu saptanmıştır. R² değeri incelendiğinde başarılı kimlik statüsündeki %11’lik değişim bireylerin toplumsal cinsiyet rolü algısı ve öz yeterlilik inancı ile açıklanabilir. Çoklu regresyon modelinin anlamlılık sonuçları incelendiğinde regresyon modeli istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($p < 0,05$). Başarılı kimlik statüsünü açıklamada Maskülen cinsiyet rol algısının ($\beta = ,21$; $p < 0,05$); Feminin cinsiyet rol algısının ($\beta = ,25$; $p < 0,05$) ve özyeterliliğin istatistiksel olarak anlamlı katkısı olduğu ($\beta = ,17$; $p < 0,05$) saptanmıştır.

Tablo 20. Toplumsal Cinsiyet Rolü Algısı İle Öz Yeterliliğin Başarılı Kimlik Statüsünü Yordayıp Yordamadığına Dair Regresyon Analizi

Yordayıcı	R	R ²	Uyarlanmış	β	t	F
Değişkenler			R ²			
BEM	,342	,117	,106	,218	2,494	10,585
Maskülen						
Bem				,253	3,118	
Feminin						
Öz yeterlilik				,177	2,865	

Toplumsal cinsiyet rolü algısı ile öz yeterliliğin ipotekli kimlik statüsünü yordayıp yordamadığına dair yapılan regresyon analizi incelendiğinde, R değerinin, 20 olduğu saptanmıştır. R^2 değeri incelendiğinde ipotekli kimlik statüsündeki %04'lük değişim bireylerin toplumsal cinsiyet rolü algısı ve öz yeterlilik inancı ile açıklanabilir. Çoklu regresyon modelinin anlamlılık sonuçları incelendiğinde regresyon modeli istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($p < 0,05$). İpotekli Kimlik statüsünü açıklamada Feminen cinsiyet rol algısının ($\beta = -,26$; $p < 0,05$) istatistiksel olarak anlamlı katkısı olduğu saptanmıştır. Maskülen cinsiyet rol algısı ve öz yeterliliğin ipotekli kimlik statüsünü açıklamada anlamlı katkısının olmadığı bulgulanmıştır ($p > 0,05$).

Tablo 21. Toplumsal Cinsiyet Rolü Algısı İle Öz Yeterliliğin İpotekli Kimlik Statüsünü Yordayıp Yordamadığına Dair Regresyon Analizi

Yordayıcı	R	R^2	Uyarlanmış	β	t	F
Değişkenler			R^2			
BEM	,206	,042	,030	-,076	-,832	3,527
Maskülen						
Bem				-,263	-3,104	
Feminen						
Öz yeterlilik				-,053	-,823	

Toplumsal cinsiyet rolü algısı ile öz yeterliliğin moratoryum kimlik statüsünü yordayıp yordamadığına dair yapılan regresyon analizi incelendiğinde, R değerinin, 28 olduğu saptanmıştır. R^2 değeri incelendiğinde moratoryum kimlik statüsündeki %08'lik değişim bireylerin toplumsal cinsiyet rolü algısı ve öz yeterlilik inancı ile açıklanabilir. Çoklu regresyon modelinin anlamlılık sonuçları incelendiğinde regresyon modeli istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($p < 0,05$). Moratoryum kimlik statüsünü açıklamada BEM Feminen alt boyutunun istatistiksel olarak anlamlı katkısı olduğu saptanmıştır ($\beta = -,36$; $p < 0,05$). Maskülen cinsiyet rol algısı ve öz yeterliliğin ipotekli kimlik statüsünü açıklamada anlamlı katkısının olmadığı bulgulanmıştır ($p > 0,05$).

Tablo 22. Toplumsal Cinsiyet Rolü Algısı İle Öz Yeterliliğin Moratoryum Kimlik Statüsünü Yordayıp Yordamadığına Dair Regresyon Analizi

Yordayıcı	R	R ²	Uyarlanmış	β	t	F
Değişkenler			R ²			
BEM	,287	,082	,071	-,092	-4,412	7,171
Maskülen						
Bem				-,365	-2,987	
Feminen						
Öz yeterlilik				-,094	-1,490	

Toplumsal cinsiyet rolü algısı ile öz yeterliliğin kargaşalı kimlik statüsünü yordayıp yordamadığına dair yapılan regresyon analizi incelendiğinde, R değerinin, 33 olduğu saptanmıştır. R² değeri incelendiğinde başarılı kimlik statüsündeki %11’lik değişim bireylerin toplumsal cinsiyet rolü algısı ve öz yeterlilik inancı ile açıklanabilir. Çoklu regresyon modelinin anlamlılık sonuçları incelendiğinde regresyon modeli istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($p < 0,05$). Başarılı kimlik statüsünü açıklamada BEM Maskülen alt boyutunun ($\beta = -,24$; $p < 0,05$); BEM Feminen alt boyutunun ($\beta = -,38$, $p < 0,05$) istatistiksel olarak anlamlı katkısı olduğu saptanmıştır. Öz yeterliliğin ipotekli kimlik statüsünü açıklamada anlamlı katkısının olmadığı bulgulanmıştır ($p > 0,05$).

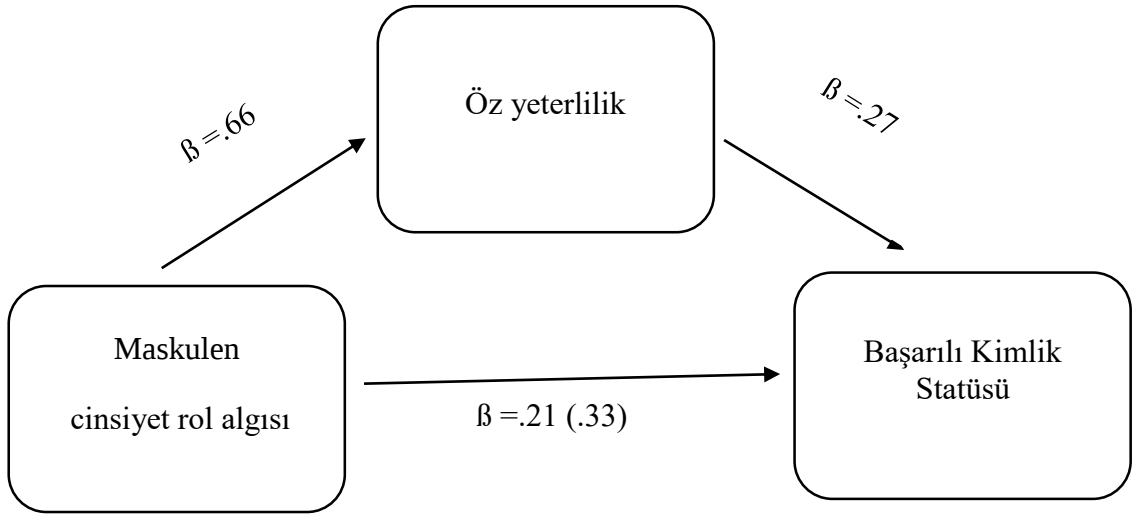
Tablo 23. Toplumsal Cinsiyet Rolü Algısı İle Öz Yeterliliğin Kargaşalı Kimlik Statüsünü Yordayıp Yordamadığına Dair Regresyon Analizi

Yordayıcı	R	R ²	Uyarlanmış	β	t	F
Değişkenler			R ²			
BEM	,332	,110	,099	-,248	-2,820	9,886
Maskülen						
Bem				-,385	-4,722	
Feminen						
Öz yeterlilik				-,015	-,237	

4.1.3 Aracılık analizi sonuçları

Aracılık analizi için Baron ve Kenny'nin (1986) aracılık analizi adımları göre değerlendirme yapılmış ve detaylı bilgiler Tablo 23'te verilmiştir.

Maskülen cinsiyet rol algısı ile başarılı kimlik statüsü arasındaki ilişkide öz yeterliliğin aracılık rolü incelendiğinde; ilk adımda yordayıcı değişkenin yordanan değişken üzerinde bir etkiye sahip olup olmadığına bakıldığında; maskülen cinsiyet rol algısının başarılı kimlik statüsü üzerinde pozitif yönde anlamlı bir etkisi bulunmuştur ($\beta = ,33; p < ,05$). İkinci olarak; yordayıcı değişkenin aracı değişken üzerinde bir etkisinin olup olmadığına bakıldığında; maskülen cinsiyet rolü algısının öz yeterlilik (M) üzerinde pozitif yönde ve anlamlı bir etkisi bulunmuştur ($\beta = ,66; p < ,05$) Üçüncü olarak; öz yeterliliğin (M), başarılı kimlik statüsü üzerinde pozitif yönde ve anlamlı bir etkisi bulunmuştur. ($\beta = ,27; p < ,05$). Son adımda ise; maskülen rol algısının öz yeterliliğin başarılı kimlik statüsü üzerindeki birlikte etkisine bakıldığında; maskülen cinsiyet rol algısının başarılı kimlik statüsü üzerinde pozitif yönde ve anlamlı bir etkisi olduğu ($\beta = ,21, p < ,05$) öz yeterliliğin başarılı kimlik statüsü üzerinde pozitif yönde anlamlı bir etkisi olduğu saptanmıştır (($\beta = ,17; p < ,05$). Öz yeterlilik (aracı değişken) modele girdiği zaman, maskülen cinsiyet rol algısının başarılı kimlik statüsü üzerindeki etkisi $\beta = ,33$ değerinden $\beta = ,21$ değerine düştüğü bulgulanmıştır. Sonuç olarak; regresyon analizine öz yeterlilik (aracı değişken) dâhil edildiğinde maskülen cinsiyet rolü algısı ile başarılı kimlik statüsü arasındaki ilişkide öz yeterliliğin kısmi aracı bir rol üstlendiği görülmektedir (Şekil 2).

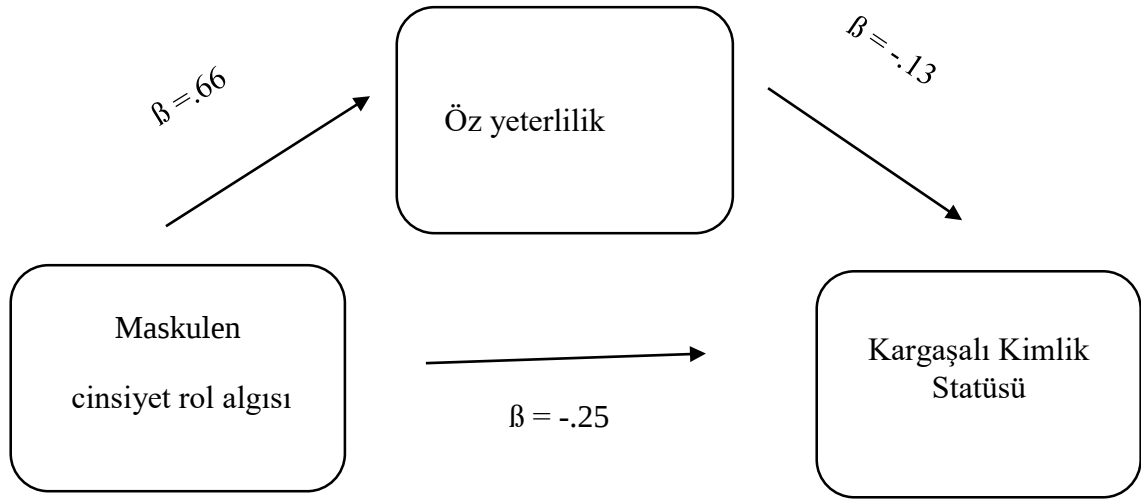

Şekil 2. Maskülen cinsiyet rolü algısı ile başarılı kimlik statüsü arasındaki ilişkide öz yeterliliğin aracılık modeli

Tablo 24. Maskülen cinsiyet rol algısı ile başarılı kimlik statüsü arasındaki ilişkide öz yeterliliğin aracılık değerlendirilmesi için regresyon analizi sonuçları

Adımlar	Regresyon katsayıları		Model İstatistikleri	
	<i>B</i>	<i>SH</i>	<i>β</i>	
1.adım				
Maskülen cinsiyet rolü algısı	,473	,109	,337	R ² = ,94 F= 11,127; p<0,05
Başarılı kimlik statüsü				
2.adım				R ² = ,27 F= 41,233

Maskülen cinsiyet rolü algısı Öz yeterlilik	,407	,042	,669	p<0,05
3.adım				
Öz yeterlilik	,621	,124	,270	R ² =,70 F= 25,266 p<0,05
Başarılı kimlik statüsü				
4.adım				
Maskülen cinsiyet rolü algısı	,306	,123	,218	
Öz yeterlilik	,409	,177	,177	R ² =,11 F= 10,585 p<0,05
Başarılı kimlik statüsü				

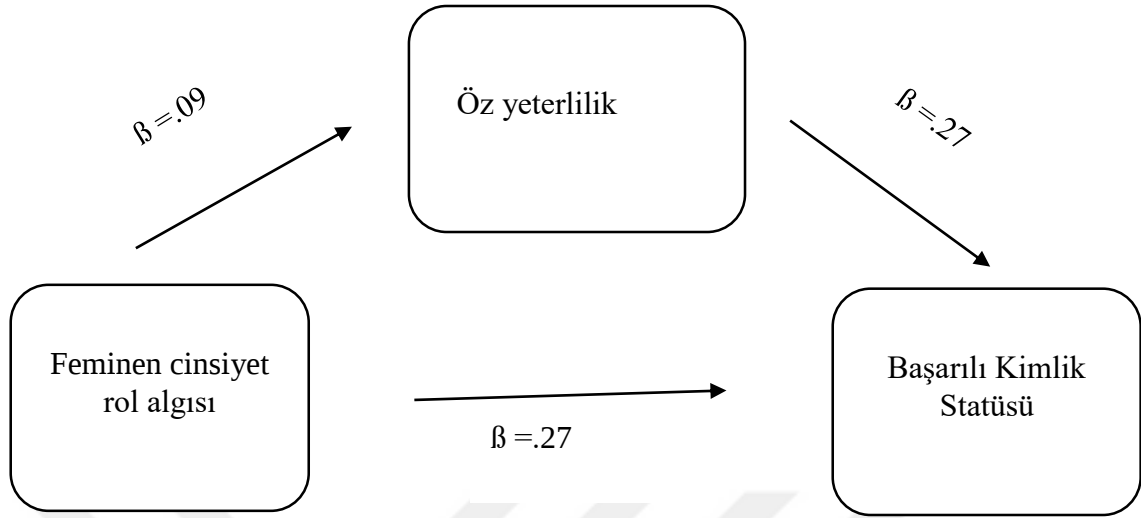
Şekil 3. Maskülen cinsiyet rolü algısı ile kargaşalı kimlik statüsü arasındaki ilişkide öz yeterliliğin aracılık modeli

Tablo 25. Maskülen cinsiyet rol algısı ile kargaşalı kimlik statüsü arasındaki ilişkide öz yeterliliğin aracılık değerlendirilmesi için regresyon analizi sonuçları

Adımlar	Regresyon katsayıları		Model İstatistikleri	
	B	SH	B	
1.adım				
Maskülen cinsiyet rolü algısı	-,357	,107	-,258	R ² =,11 F= 13,202 p<0,05
Kargaşalı kimlik statüsü				
2.adım				
Maskülen cinsiyet rolü algısı	,407	,042	,669	R ² = ,27 F= 41,233 p<0,05
Öz yeterlilik				

3.adım				
Öz yeterlilik	-,317	,125	-,139	R ² =,01 F= 6,375 p<0,05
Kargaşalı kimlik statüsü				
4.adım				
Maskülen cinsiyet rolü algısı	-,343	,122	-,248	R ² =,11 F=9,886 p<0,05
Öz yeterlilik	-,033	,141		
Kargaşalı kimlik statüsü				

Feminen cinsiyet rol algısı ile başarılı kimlik statüsü arasındaki ilişkide öz yeterliliğin aracılık rolü incelendiğinde; ilk adımda yordayıcı değişkenin yordanan değişken üzerinde bir etkiye sahip olup olmadığına bakıldığında; feminen cinsiyet rol algısının başarılı kimlik statüsü üzerinde pozitif yönde anlamlı bir etkisi bulunmuştur ($\beta = ,27$; $p < ,05$). İkinci olarak; yordayıcı değişkenin aracı değişken üzerinde bir etkisinin olup olmadığına bakıldığında; feminen cinsiyet rolü algısının öz yeterlilik (M) üzerinde pozitif yönde ve anlamlı bir etkisi bulunmuştur ($\beta = ,09$; $p < ,05$) Üçüncü olarak; öz yeterliliğin (M), başarılı kimlik statüsü üzerinde pozitif yönde ve anlamlı bir etkisi bulunmuştur. ($\beta = ,27$; $p < ,05$). Son adımda ise; feminen rol algısının öz yeterliliğin başarılı kimlik statüsü üzerindeki birlikte etkisine bakıldığında; feminen cinsiyet rol algısının başarılı kimlik statüsü üzerinde pozitif yönde ve anlamlı bir etkisi olduğu ($\beta = ,25$; $p < ,05$) öz yeterliliğin başarılı kimlik statüsü üzerinde pozitif yönde anlamlı bir etkisi olduğu saptanmıştır ($\beta = ,17$; $p < ,05$). Öz yeterlilik (aracı değişken) modele girdiği zaman, feminen cinsiyet rol algısının başarılı kimlik statüsü üzerindeki etkisi $\beta = ,27$ değerinden $\beta = ,25$ değerine düştüğü bulgulanmıştır. Sonuç olarak; regresyon analizine öz yeterlilik (aracı değişken) dâhil edildiğinde feminen cinsiyet rolü algısı ile başarılı kimlik statüsü arasındaki ilişkide öz yeterliliğin kısmi aracı bir rol üstlendiği görülmektedir (Şekil 4).

Şekil 4. Feminen cinsiyet rolü algısı ile başarılı kimlik statüsü arasındaki ilişkide öz yeterliliğin aracılık modeli

Tablo 26. Maskülen cinsiyet rol algısı ile kargaşalı kimlik statüsü arasındaki ilişkide öz yeterliliğin aracılık değerlendirmesi için regresyon analizi sonuçları

Adımlar	Regresyon katsayıları			Model İstatistikleri
	<i>B</i>	<i>SH</i>	<i>β</i>	
1.adım				
Feminen cinsiyet rolü algısı	,382	,116	,270	R ² =,09 F=11,127 p<0,05
Başarılı kimlik statüsü				
2.adım				

Feminen	,056	,045	0,92	$R^2=,27$
cinsiyet rolü				F= 41,233
algısı				p<0,05
Öz yeterlilik				
3.adım				
Öz yeterlilik	,621	,124	,270	$R^2=,70$
				F= 25,266
				p<0,05
Başarılı				
kimlik				
statüsü				
4.adım				$R^2=,11$
Feminen	,359	,115	,253	F= 10,585
cinsiyet rolü				p<0,05
algısı				
Öz yeterlilik	,409	,143	,177	
Başarılı				
kimlik				
statüsü				

4.2 Tartışma

Bu araştırmada, üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rolleri, öz yeterlilik algıları ve kimlik statüleri değişkenleri temel alınarak incelenmiştir. Bu bölümde; araştırmanın amaçları doğrultusunda elde edilen bulguların tartışılmasına, değerlendirilmesine ve elde edilen bulgular çerçevesinde yapılan önerilere yer verilmiştir.

A.S.1: Öz yeterlilik algısı cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?

Bu genel amaç çerçevesinde oluşturulan hipotezlerden ilki “Öz yeterlilik algısı cinsiyete göre farklılaşır; erkeklerin öz yeterlilik düzeyi daha yüksektir” dir. Araştırma bulguları

incelendiğinde cinsiyete göre öz yeterlilik puanlarının farklılaştığı bu farkın erkeklerin lehine olduğu görülmektedir. Buna karşın alanyazın incelendiğinde kadın öğrencilerin öz yeterlilik toplam puan ortalamasının, erkek öğrencilerden yüksek olduğu ancak bu farklılığın da istatistiksel olarak anlamlı olmadığı araştırmalara da rastlanmaktadır (Karadağ ve ark. 2011; Özpulat, 2016). Yine Keskin ve Orgun (2006) tarafından öğrencilerin öz yeterlilik düzeylerinin belirlenmesi ve başa çıkma stratejileri ile karşılaştırılması amacıyla yapılmış olan betimsel araştırmada kız ve erkek öğrencilerin öz yeterlilik düzeyleri arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır. Burada örneklemin yapısının etkisinden söz edilebilir. Çeşitli demografik yapılarda toplumsal normlara göre yetişen kadın ve erkeklerin öz yeterlilik algıları farklılaşabilir. Aslında burada içinde bulunduğu çevrenin toplumsal cinsiyet tutumları ile ilişki kurulabilir. Araştırmanın önermesine bakıldığında eşitlikçi rol tutumuna sahip bir çevrede yetişen bireylerin öz yeterlilik algısının daha yüksek olacağı ve aktif kimlik yapılandırma sürecinde olacakları öngörülmektedir. Buna karşın geleneksel cinsiyet rolü algısı toplumun bireyin biyolojik cinsiyetine uygun biçtiği rolleri kapsarken; eşitlikçi cinsiyet rolü algısı biyolojik cinsiyetten bağımsız olarak bireyin kendini gerçekleştirme yolunda neye ihtiyacı olduğuna karar vermesi, bir anlamda toplum tarafından biçilmiş kıyafeti çıkarıp kendine yenisini oluşturması için tüm seçeneklerin varlığıyla ilişkilidir. Bu sebeple geleneksel cinsiyet rolünün benimsenmesi toplumsal cinsiyet kalıp yargıları çerçevesinde bireyin sınırlandırılmasına sebep olabileceği düşünülmektedir. Dolayısıyla toplumsal normlar dışında farklı girişimlerde bulunmayan birey öz yeterlilik konusunda da bir alanla sınırlanabilir.

A.S.2: Bireylerin doğup büyüdüğü yere göre toplumsal cinsiyet rol algıları farklılaşmakta mıdır?

Geleneksel cinsiyet rollerinin daha baskın olduğu kırsal kesimde bireylerin biyolojik cinsiyetine göre toplumsal kimlik geliştireceği öngörülmektedir. Bu da öz yeterlilik alanında kısıtlanmaya yol açabilir. Bu çalışmada örneklemin büyük çoğunluğunu şehir (%25,6) ve büyükşehirde (%50,3) doğup büyüyenlerden oluşmaktadır. Araştırma bulguları incelendiğinde bireylerin doğup büyüdüğü yere göre toplumsal cinsiyet rol algılarının farklılaşmadığı görülmektedir. Örneklemin yapısından kaynaklı bir farklılık çıkmamış olabileceği düşünülmektedir. Bu sebeple androjen rol algısına sahip bireylerin

çoğunluğu şehir ve büyükşehirde doğup büyüyenlerdir hipotezi ile araştırmanın 2. Hipotezi reddedilmiştir.

A.S.3: Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rolü algısı öz yeterlilik inançlarını yordamakta mıdır?

Araştırma bulguları incelendiğinde bireylerin toplumsal cinsiyet rolü algıları ile öz yeterlilik inançları arasında istatistiksel olarak pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Yine bulgular incelendiğinde yapılan regresyon analizine göre öz yeterliliğin %27'lik değişimin toplumsal cinsiyet rol algısına bağlı olduğu söylenebilir. Buna göre toplumsal cinsiyet rolü algısının öz yeterliliği yordadığını söyleyebiliriz. Burada temelde baktığımızda toplumsal cinsiyet, toplumun cinsiyete yüklediği anlamları ve beklentileri oluşturmaktadır. Bir başka ifadeyle toplumsal cinsiyet toplumun algısıyla şekil alan, kadın ve erkek için biçilen rollerdir. Bu nedenle toplumsal cinsiyet rolü algısı bireyin yaşadığı kültür içinde neyi ne kadar yapabileceğini, toplumdaki yerini, tutum ve davranışlarını etkilemektedir. Kağıtçıbaşı (2019), Türkiye gibi toplumların bireycileşirken, aynı zamanda duygusal bağlantılarının ve bazı toplulukçu kültür örüntülerini taşımaya devam ettiğini ifade etmektedir. Örneğin bireyci kültürlerde çocuk yetiştirmede bağımsızlık, yaratıcılık, keşfetme ve kendine güvene önem verilirken, toplulukçu kültürlerde uyum, itaat, koruma ve güvenirlilik değerli görülmektedir. Toplulukçu kültürlerde yer alan bireyler ait oldukları grubun beklentileri doğrultusunda hareket etmek, grupta yer alan bireylerin bakış açılarını anlayabilmek ve kendilerine uygun rolleri benimsemek durumundadırlar.

Toplumsal cinsiyet şema kuramına göre (1981), çocuk edindiği toplumsal cinsiyet şeması aracılığıyla öz yeterliliğini değerlendirmeyi; tercihlerini, tutumlarını, davranışlarını ve kişilik özelliklerini bu şemadaki prototiplerle eşleştirmeyi öğrenmektedir. Cinsiyet rollerinin olduğu erken çocukluk döneminde ailenin cinsiyet rolüne ilişkin algıları çocuk için en önemli kaynaktır. Geleneksel cinsiyet rolüne sahip bir anne baba çocuğunu bu keskin kalıpta yetiştirirken sadece biyolojik cinsiyet rolüne ilişkin davranışları öğretecek ve kısıtlayacak, eşitlikçi cinsiyet rolüne sahip anne baba çocuğun daha fazla girişimde bulunmasını, keşfetmek için denemelerini destekleyecektir. Geleneksel cinsiyet rolüne sahip anne babaların çocukları biyolojik cinsiyet ile ilişkili olarak kadınsı ve erkeksi rolü benimsemeye daha yatkın olabilirken, eşitlikçi cinsiyet

rolüne sahip anne babaların çocukları biyolojik cinsiyete uyumun ötesinde hem erkeksi özellikleri barındıran hem kadınsı özellikleri barındıran gerektiğinde her ikisini de kullanan androjen cinsiyet rolüne sahip olabilir. Bu durumun bireyin öz yeterlilik algısını etkileyeceği düşünülmektedir. Rath ve Mishra'ya göre (2013), toplumsal cinsiyet rollerinin kısıtlayıcı etkisi ortadan kaldırıldığında, bireyler daha çeşitli alanlarda sosyal beceri ve yeterlilik sergileyebilmektedirler. Bu bağlamda yaptıkları araştırmada göre androjen kadınların kadınsı kadınlardan daha yüksek öz yeterlilik düzeyi olduğu bulgulanmıştır. Buna karşın Özpulat ve Özvarış'ın (2019) yaptığı araştırmada öz yeterlilik ile toplumsal cinsiyet algısı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulgulanmamıştır. Bolat ve Odacı'nın (2016) yaptığı araştırmanın bulgularına göre, eril ve kadınsı cinsiyet rollerine sahip katılımcıların, belirsiz rollere sahip olanlara göre daha fazla kariyer kararı verme öz-yeterliliğine sahip olduğu saptanmıştır. Yine aynı araştırmada androjen cinsiyet rolüne sahip kadınların kadınsı kadınlara göre daha fazla kariyer yapma öz yeterliliğine sahip olduğu bulunmuştur. Özkan'ın (2019) araştırmasında eşitlikçi toplumsal cinsiyet rolleri benimsedikçe öz yeterlilik puanlarını arttığı saptanmıştır. Benzer olarak Buchanan ve Selmon'un (2008) araştırmasında da eşitlikçi cinsiyet rolü ile öz yeterlilik arasında pozitif ilişki saptanmıştır.

Bu araştırmada değişkenler arası korelasyon analizleri incelendiğinde maskülen cinsiyet rol algısı ile başarılı kimlik statüsü arasında pozitif yönde düşük düzeyde; ipotekli kimlik statüsü arasında negatif yönde düşük düzeyde ve kargaşalı kimlik statüsü arasında negatif yönde düşük düzeyde ilişki olduğu görülmektedir. Feminin cinsiyet rol algısı ile başarılı kimlik statüsü arasında pozitif yönde düşük düzeyde; moratoryum kimlik statüsü alt boyutu arasında negatif yönde düşük düzeyde; ipotekli kimlik statüsü arasında negatif yönde düşük düzeyde ve kargaşalı kimlik statüsü arasında negatif yönde düşük düzeyde ilişki olduğu görülmektedir. Bu bağlamda bakıldığında örnekleme göre maskülen ve feminin rol algısının kimlik statüleri ile ilişki düzeyinin benzer yönde olduğu söylenebilir.

A.S.4: Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rolü algısı kimlik statülerini yordamakta mıdır?

Erken çocukluk döneminde çocuğun sembolik oyunlarında cinsiyet kalıp yargılarına bağlı kalmaksızın her türlü role girmesinin desteklenmesi çocuğun öz yeterlilik algısının

gelişiminde önemlidir. Aslında çocuğun sembolik oyunlarda denediği çeşitli roller ileride onun kimlik gelişimi sürecini de etkileyecektir. Dolayısıyla geleneksel çerçevede oynanan sembolik oyunlar ergenlik ve beliren yetişkinlik dönemindeki kimlik arayışı sürecini kısıtlayabilir. Aynı zamanda kimlik oluşumu sürecinde hem geleneksel role sahip olunması hem öz yeterlilik inancının düşük olması bireylerin başarılı kimlik statüsü edinmelerini engelleyebileceği düşünülmektedir.

Bu araştırmada toplumsal cinsiyet rolü algısının kimlik statülerini yordamasına ilişkin yapılan analiz sonuçlarına bakıldığında başarılı kimlik statüsünü açıklamada toplumsal cinsiyet rolü algısının istatistiksel olarak katkıda bulunduğu saptanmıştır. Bu bağlamda bulgular incelendiğinde maskülen rol algısının feminen rol algısına göre başarılı kimlik statüsü üzerinde daha fazla etkisinin olduğu söylenebilir. Toplumsal cinsiyet rollerinin moratoryum kimlik statüsü üzerindeki etkisine bakıldığında ise feminen rol algısının anlamlı olduğu görülmektedir. Benzer şekilde ipotekli kimlik statüsünü açıklamada feminen rol algısının anlamlı katkısı olduğu bulunmuştur. Feminen rol algısına sahip bireylerin toplumsal normlara daha yatkın davrandığı ve bu bağlamda kabul gören kimlik edinme süreci geliştirdikleri söylenebilir.

A.S.5: Üniversite öğrencilerinin öz yeterlilik inançları kimlik statülerini yordamakta mıdır?

Öz yeterliliğin gelişiminde bireyin deneyimleri oldukça önemlidir. Özellikle birinci bireyselleşme döneminde çocuğun özerkliğini kazanma çabalarına ilişkin yaptığı çeşitli denemelerin keşfetme arzusunun anne baba tarafından desteklenmesi, çocuğun onaylanma ihtiyacının karşılanması öz yeterliliğini önemli ölçüde sağlayacaktır. Ebeveynlerin duygusal desteği ve sözlü cesaretlendirmesi, öz-yeterliliği etkilemekle kalmaz, aynı zamanda ebeveynler, küçük çocuklarda yeterliliğin anında kendini gerçekleştirmesini teşvik eden çocukları için etkinlikleri seçmede önemli bir rol oynarlar (Buchanan ve Selmon, 2008). Geleneksel cinsiyet kimliği rolü algısı yani biyolojik cinsiyet ile sınırlandırılmış bir toplumsal cinsiyet bireyin sahip olduğu kaynaklarını kullanmasını dahası bu kaynakları fark etmesini dahi engelleyebilmektedir. Bu yüzden birey kimlik arayışına girmeyebilir ve topluma uygun bir kimlik olarak ipotekli kimlik geliştirebilir. Aynı zamanda bu bireylerin öz yeterlilik inançları kimlik karmaşasının üstesinden gelmek için yeterli olmayabilir. Dolayısıyla kimlik gelişim sürecinde

toplumsal cinsiyet rolü algısı ve öz yeterlilik inancı bu sürecin akışına etki etmektedir. Eşitlikçi cinsiyet rolü ile gelişen androjen cinsiyet rolünde ise birey tüm kaynaklarını kullanabilmek için cesaretlendirilerek yetişmiş ve bireyin öz yeterlilik inancı, sahip olduğu kaynaklar doğrultusunda kimlik gelişimi sürecinde denemler yapmak kimlik karmaşasıyla baş çıkmak için yeterli gücü sağlamaktadır. Bu sürecin sonunda tıpkı erken çocukluk dönemi sembolik oyununda girdiği çeşitli rol denemeleri gibi kimlik rolleri deneyebilmesine olanak sağlayacağı düşünülmektedir.

Yapılan araştırmada öz yeterliliğin başarılı kimlik statüsünü, moratoryum kimlik statüsünü ve kargaşalı kimlik statüsünü açıklamada istatistiksel olarak anlamlı katkı sunduğu bulgulanırken ipotekli kimlik statüsünü açıklamada istatistiksel olarak anlamlı katkısı olmadığı saptanmıştır. Bulgular incelendiğinde öz yeterliliğin en fazla başarılı kimlik statüsü üzerinde etkiye sahip olduğu görülmektedir. Asayesh ve Vakili'nin (2020) lisansüstü öğrencilerle yaptığı çalışmada başarılı kimlik statüsü ile öz yeterlilik arasında istatistiksel olarak pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu, dağınık kimlik statüsü ve ipotekli kimlik statüsü ile öz yeterlilik arasında istatistiksel olarak negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır.

Kimlik statülerini yordamada toplumsal cinsiyet rol algısı ve öz yeterliliğin birlikte etkisine bakıldığında ise, başarılı kimlik statüsünü açıklamada maskülen cinsiyet rol algısının feminen cinsiyet rol algısının ve öz yeterliliğin istatistiksel olarak anlamlı katkısı olduğu saptanmıştır. Feminen cinsiyet rol algısının en büyük etkiye sahip olduğu bulgulanmıştır. Ancak yukarıda belirtildiği gibi yalnızca toplumsal cinsiyet rol algısının başarılı kimlik statüsü üzerindeki etkisine bakıldığında maskülen cinsiyet rol algısının payının daha fazla olduğu görülmektedir. Dolayısıyla öz yeterliliğin denkleme girmesiyle feminen cinsiyet rol algısının etkisi artmıştır.

İpotekli kimlik statüsünü açıklamada feminen cinsiyet rol algısının istatistiksel olarak negatif yönde anlamlı katkısının olduğu ancak maskülen cinsiyet rol algısı ve öz yeterliliğin ipotekli kimlik statüsünü açıklamada anlamlı katkısının olmadığı saptanmıştır. Geleneksel rollerin doğrudan benimsenmesi ön ergenlik ve sonrasında olumsuz sonuçlar ortaya çıkarabilmekte, toplumsal cinsiyet kalıp yargıları ergenlerin algıladıkları akademik yeterliliklerini, eğitsel ve mesleki yönelimlerini, duygusal ifade tarzlarını ve sosyal gelişimlerini kısıtlayabilmektedir (Liben, Bigler ve Krogh, 2002;

Rainey ve Rust, 1999). Bu bağlamda toplumumuzda daha çok kadınlar geleneksel toplumsal cinsiyet tutumuyla yetiştirildiği için feminen rol algısına sahip bireylerin ipotekli kimlik geliştirme oranlarının yüksek olması beklenen bir durumdur. Ancak araştırma bulgularına göre ipotekli kimlik statüsü ile feminen cinsiyet rol algısının negatif yönde olan ilişkisi bu örneklem üzerinde durumun farklı olduğunu göstermektedir. Benzer bulguların moratoryum kimlik statüsü için de olduğu görülmektedir. Marcia'nın (1966) kimlik kuramına göre kimliğin oluşumunda kilit nitelik olarak gördüğü kriz ve bağlanma ögeleri çerçevesinde moratoryum, kriz derecesinin yüksek bağlanmanın düşük olduğu; ipotekli ise, kriz derecesinin düşük ancak bağlanmanın yüksek olduğu kimlik statüsünü temsil etmektedir. Dolayısıyla kriz ve bağlanma derecesinin tamamen ters olduğu moratoryum ve ipotekli kimlik statülerinin feminen cinsiyet rol algısı ile ilişkisinin benzer olması beklenmedik bir bulgudur. Kargaşalı kimlik statüsünü açıklamada ise maskülen cinsiyet rol algısı ve feminen cinsiyet rol algısının istatistiksel olarak anlamlı katkısı olduğu saptanmıştır. Feminen cinsiyet rol algısının kargaşalı kimlik statüsüne negatif yönde daha çok etkiye sahip olduğu söylenebilir.

A.S.6: Toplumsal cinsiyet rol algısı ile kimlik statüleri arasındaki ilişkide özyeterliliğin aracı rolü var mıdır?

Maskülen cinsiyet rol algısı ile başarılı kimlik statüsü arasındaki ilişkiye bakıldığında başarılı kimlik statüsünü yordamada öz yeterlilik inancı arttıkça maskülen cinsiyet rol algısına sahip olmanın öneminin azaldığı görülmektedir. Dolayısıyla maskülen cinsiyet rol algısının etkisi hala devam ettiği için kısmi aracılıktan söz edebiliriz. Benzer durum feminen cinsiyet rol algısı ve başarılı kimlik statüsü arasındaki öz yeterliliğin aracılık rolünde de mevcuttur. Öz yeterliliğin artmasıyla başarılı kimlik statüsü üzerinde toplumsal cinsiyet rolü algısının etki düzeyi azalmaktadır. Maskülen rol algısı ile kargaşalı kimlik statüsü arasındaki ilişki incelendiğinde ise, maskülen rol algısının kargaşalı kimlik statüsü üzerindeki negatif etkisinin öz yeterlilikle birlikte azaldığı görülmektedir. Öz yeterlilik ile kargaşalı kimlik statüsü arasında istatistiksel olarak negatif yönde ilişki olduğunu ve maskülen rol algısı ile kargaşalı kimlik statüsü arasındaki ilişkide kısmi aracı rol üstlendiğini söyleyebiliriz. Bu durumda öz yeterlilik arttıkça maskülen rol algısının kargaşalı kimlik statüsü üzerindeki negatif etkisi azalmaktadır.

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

Araştırma bulguları incelendiğinde bireylerin toplumsal cinsiyet rolü algıları ile öz yeterlilik inançları ve kimlik statüleri arasında anlamlı ilişkilerin olduğu saptanmıştır. Bu bağlamda bireylerin toplumsal cinsiyet rol algıları ile öz yeterliliklerinin ilişkili olduğu ve kimlik gelişimi sürecinde anlamlı bir etkisinin olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla çocukluktan itibaren toplumsal cinsiyet çerçevesine eşitlikçi tutumun benimsenmesi ve bu yönde çocukların öz yeterliliklerinin gelişmesinin kimlik gelişimi sürecine katkısının önemli olduğu düşünülmektedir. Kimlik gelişimi sürecindeki kriz ve bağlanma öğelerinin erken çocukluk yaşantılarıyla ilişkisi bilinmektedir. Çocuğun geleneksel toplumsal cinsiyet tutumu ile sınırlandırılmayıp özerkliği desteklendiğinde öz yeterliliğinin yüksek olması ve yetişkinlikte de başarılı kimlik statüsüne sahip olması öngörülmektedir. Bu nedenle toplumsal cinsiyet rolü algısı ve öz yeterliliğin gelişim süreci olarak özellikle erken çocukluk döneminde ebeveynlerin tutum ve davranışları konusunda toplum sağlığı çalışmalarında ve okullarda bilinçlendirilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Aracılık analizi incelendiğinde ise toplumsal cinsiyet rolü algısı ve kimlik statüleri arasındaki ilişkide öz yeterliliğin kısmi aracılık rolü üstlendiği görülmektedir. Dolayısıyla bireylerin toplumsal cinsiyet rolü algısının kimlik statüleri üzerindeki olumsuz etkisini azaltmak için öz yeterliliğin geliştirilmesinin önemi görülmektedir. Buna yönelik olarak çocuklara ve ergenlere çeşitli yaşantılar sağlanabilir.

Üniversite öğrencilerinin eşitlikçi bakış açısına yönelik farkındalıklarını geliştirmeye yönelik müdahale programları düzenlenebilir. Öğretmen adaylarının geleneksel bakış açılarını dönüştürmeye yönelik olarak lisans programlarına “toplumsal cinsiyet” temalı seçmeli dersler eklenebilir.

Gelecekte yapılacak çalışmalara öneri olarak şunlar ifade edilebilir:

Araştırmanın örneklem yapısına benzemeyen bir grupta araştırma yinelenabilir. Örneklem olarak daha heterojen bir yapı kullanılabilir. Bununla beraber daha geniş bir kitleyle araştırma yinelenabilir.

Toplumsal cinsiyet rol algısı ve öz yeterliliğin kimlik statüleri üzerindeki yordayıcı etkisini araştırmak üzere boylamsal bir çalışma yapılabilir.

Bu çalışmada kimlik statülerini açıklamak için toplumsal cinsiyet rolü algısı ve öz yeterlilik değişkeni ele alınmıştır. Bundan sonraki çalışmalarda aile tutumları, benlik saygısı gibi kimlik statüleri üzerinde etkisinin olabileceği düşünülen diğer değişkenler araştırmaya dâhil edilerek araştırma genişletilebilir ve kimlik statülerinin daha iyi biçimde değerlendirilmesi sağlanabilir.

Öte yandan alanyazın incelendiğinde toplumsal cinsiyet rolü algısı, öz yeterlilik ve kimlik statüleri ilişkisini inceleyen bir araştırmaya rastlanamamıştır. Bu nedenle bu araştırmanın alanyazına katkı sunacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Adaçay, F. R. (2018). Toplumsal cinsiyetin yaratılması ve sürdürülmesinde temel kurumların rolü. *Uluslararası İnsan Çalışmaları Dergisi*, 1(2), 345-363. <https://doi.org/10.35235/uicd.466986>
- Akman, Y. (2007). Identity status of Turkish university students in relation to their evaluation of family problems. *Social Behavior and Personality: An International Journal*, 35(1), 79-88. <https://doi.org/10.2224/sbp.2007.35.1.79>
- Akçalı, E., ve İnceoğlu, İ. (2020). Kadınlık ve erkekliğin değişmeyen halleri: Televizyon dizilerinde toplumsal cinsiyet. *Fe Dergi*, 12(21), 61-173. <https://doi.org/10.46655/federgi.842995>
- Aksoy, P., ve Baran, G. (2017). Annelerin cinsiyet rollerine ilişkin özellikleri ile çocukların oyuncak tercihleri ve oynadıkları oyun türleri arasındaki ilişki üzerine bir çalışma. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 5(1), 102-136.
- Alemany-Arrebola, I., Rojas-Ruiz, G., Granda-Vera, J., ve Mingorance-Estrada, Á. C. (2020). Influence of COVID-19 on the perception of academic self-efficacy, state anxiety, and trait anxiety in college students. *Frontiers in Psychology*, 11, 570017. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.570017>
- Altan-Arslan, Ş. (2000). *Ders Kitaplarında Cinsiyetçilik*. Ankara: Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Altıncılıç, Z., ve Özkan, H. (2014). Televizyon izlemenin 1-6 yaş çocuk sağlığı üzerindeki etkilerine yönelik annelerin tutum ve davranışlarının belirlenmesi. *İzmir Dr. Behçet Uz Çocuk Hast. Dergisi*, 4(3), 186-194. <https://doi.org/10.5222/buchd.2014.186>
- Altınova, H.H. (2009). *Yaratıcı drama yönteminin kadınların özsaygı düzeyine ve toplumsal cinsiyet bilincine etkisi* (Yayın No. 426249) [Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi]. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>

- Arıcı, F. (2011). *Üniversite öğrencilerinde toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin algılar ve psikolojik iyi oluş*. (Yayın no. 308446) [Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi]. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Arslangiray, N. (2013). *Üniversite öğrencilerinde beden imajının yordayıcıları olarak bağlanma stilleri ve toplumsal cinsiyet rolleri*. (Tez no. 339114) [Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi]. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Asayesh, M. A. ve Vakili, M. (2020). Self-efficacy and identity statuses in students of Iran. *Global Journal of Guidance and Counselling in Schools: Current Perspectives*, 10(3), 166–109. <https://doi.org/10.18844/gjgc.v10i3.4760>
- Aslan-Dölen, Z. (2014). *Üniversite öğrencilerinin yakın ilişkilerde bağlanım: romantik ilişkilerle ilgili akılcı olmayan inançlar ve cinsiyet rolleri*. (Yayın no. 412188). [Yüksek lisans Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi]. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Aydoğan, D., ve Özbay, Y. (2012). Akademik erteleme davranışının benlik saygısı, durumluluk kaygı, öz-yeterlilik açısından açıklanabilirliğinin incelenmesi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 2(3), 1-9.
- Aylar, F., ve Aksin, A. (2011). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının öz-yeterlilik inanç düzeyleri ve problem çözme becerileri üzerine bir araştırma (Amasya örneği). *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(3), 299-313.
- Aypay, A. (2010). Genel Öz yeterlik ölçeği'nin (GÖYÖ) Türkçe'ye uyarlama çalışması. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2), 113-132.
- Aypay, A. ve Eryılmaz, A. (2011). Ergen öznel iyi oluşu ile kimlik statüsü ilişkisinin incelenmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (16), 167-179.
- Bacanlı, F. (2012). Karar verme stratejileri ve ego kimlik statüleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 37(163), 17-28.

- Bandura, A. (Ed.) (1976). *Social learning theory*. New Jersey: Prentice Hall.
- Bandura, A. (1977). Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review*, 84(2), 191–215. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.84.2.191>
- Bandura, A. (1982). Self-efficacy mechanism in human agency. *American Psychologist*, 37(2), 122–147. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.37.2.122>
- Bandura, A. (1993). Perceived self-efficacy in cognitive development and functioning. *Educational Psychologist*, 28(2), 117-148. https://doi.org/10.1207/s15326985ep2802_3
- Bandura, A. (1994). Self-efficacy. In V. S. Ramachaudran (Ed.), *Encyclopedia of human behavior* (Vol. 4, pp. 71-81). New York: Academic Press.
- Bandura, A. (1995). Exercise of personal and collective efficacy in changing societies. A. Bandura (Ed.), *In Self-efficacy in changing societies* (pp. 1–45). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511527692.003>
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: the exercise of control*. New York: W H Freeman/ Times Books/ Henry Holt & Co.
- Bandura, A. (2001). Social cognitive theory: An agentic perspective. *Annual Review of Psychology*, 52(1), 1–26.
- Bandura, A. (2010). Self-efficacy. In: Weiner IB, Craighead WE (eds) *The Corsini Encyclopedia of Psychology*. John Wiley & Sons, Inc. <https://doi.org/10.1002/9780470479216.corpsy0836>
- Bandura, A., Adams, N. E., ve Beyer, J. (1977). Cognitive processes mediating behavioral change. *Journal of Personality and Social Psychology*, 35(3), 125. <https://doi.org/10.1037//0022-3514.35.3.125>
- Bandura, A. (2014). *Social cognitive theory of moral thought and action*. In *Handbook of moral behavior and development* (pp. 69-128). London: Psychology Press.

- Barni, D., Danioni, F., ve Benevene, P. (2019). Teachers' self-efficacy: The role of personal values and motivations for teaching. *Frontiers in Psychology*, 10, 1645. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.01645>
- Bayramoğlu, L. (2015). *Okulöncesi dönem çocuklarının cinsiyet rollerine ilişkin algılarının incelenmesi* [Yüksek lisans tezi, Doğu Akdeniz Üniversitesi]. Doğu Akdeniz Üniversitesi Kurumsal Arşivi <http://hdl.handle.net/11129/2840>
- Bee, H., ve Boyd, D. (2009). *Çocuk gelişim psikolojisi*. (Çev. O. Gündüz). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Bem, S. L. (1981). Gender schema theory: A cognitive account of sex typing. *Psychological Review*, 88(4), 354–364. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.88.4.354>
- Bem, S. L. (1983). Gender schema theory and its implications for child development: Raising gender-aschematic children in a gender-schematic society. *Signs*, 8(4), 598–616. <https://doi.org/10.1086/493998>
- Bender, A.M., ve Ingram, R.E. (2018). Connecting attachment style to resilience: Contributions of self-care and self-efficacy. *Personality and Individual Differences*, 130, 18-20. <http://doi.org/10.1016/J.PAID.2018.03.038>
- Berzonsky, M. D., ve Ferrari, J. R. (1996). Identity orientation and decisional strategies. *Personality and Individual Differences*, 20(5), 597–606. [https://doi.org/10.1016/0191-8869\(96\)00001-3](https://doi.org/10.1016/0191-8869(96)00001-3)
- Berzonsky, M. D. (1989). Identity Style: Conceptualization and Measurement. *Journal of Adolescent Research*, 4(3), 268-282. <https://doi.org/10.1177/074355488943002>
- Berzonsky, M.D. (1989) The self as a theorist: Individual differences in identity formation. *International Journal of Personal Construct Psychology*, 2(4), 363-376. <https://doi.org/10.1080/08936038908404746>

- Berzonsky, M.D. (1992). Identity style and coping strategies. *Journal of Personality*, 60(4), 771-88.
- Berzonsky, M.D., ve Kulk, L.S. (2000). Identity status, identity processing style, and the transition to university. *Journal of Adolescent Research*, 15(1), 81-98. <https://doi.org/10.1177/0743558400151005>
- Bigler, R.S., Hayes, A.R., ve Hamilton, V.M. (2013). The role of schools in the early socialization of gender differences. In Tremblay, R.E., Boivin, M., ve De V. Peters, R. (Eds.) Martin CL, topic ed. Encyclopedia on Early Childhood Development [online]. Erişim tarihi: 15.11.2021, <https://www.child-encyclopedia.com/gender-early-socialization/according-experts/role-schools-early-socialization-gender-differences>.
- Bilgiz, ř. (2018). *Toplumsal cinsiyet algısı ve bilişsel çarpıtmaların sosyal kaygı üzerindeki yordayıcı etkisinin incelenmesi* (Tez no. 513411) [Yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi]. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Bolat, N., ve Odacı, H. (2016). High school final year students' career decision-making self-efficacy, attachment styles and gender role orientations. *Current Psychology*, 36(2), 252–259. <https://doi.org/10.1007/s12144-016-9409-3>
- Boyd, N. G., ve Vozikis, G. S. (1994). The influence of self-efficacy on the development of entrepreneurial intentions and actions. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 18(4), 63–77. <https://doi.org/10.1177/104225879401800404>
- Bryant, A. N. (2003). Changes in attitudes toward women's roles: Predicting gender-role traditionalism among college students. *Sex Roles*, 48, 131-142.
- Buchanan, T., ve Selmon, N. (2008). Race and gender differences in self-efficacy: Assessing the role of gender role attitudes and family background. *Sex Roles*, 58(11-12), 822–836. <https://doi.org/10.1007/s11199-008-9389-3>
- Bulut, V.E. (2019). *Beliren yetişkinlik dönemindeki kadınlarda toplumsal cinsiyet rolleri ve anne baba tutumlarının erken dönem uyumsuz şemalar ile ilişkisinin*

- incelenmesi. (Tez no. 585171). [Yüksek lisans tezi, Gelişim Üniversitesi].
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Burr, V. (2002). *Gender and social psychology*. London: Routledge.
- Bussey, K., ve Bandura, A. (1999). Social cognitive theory of gender development and differentiation. *Psychological Review*, 106(4), 676–713.
<https://doi.org/10.1037/0033-295X.106.4.676>
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2011). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Crespi, I. (2003). Gender socialization within the family: a study on adolescents and their parents in Great Britain. Department of Sociology Catholic University of Milan.
<https://www.iser.essex.ac.uk/files/conferences/bhps/2003/docs/pdf/papers/crespi.pdf>
- Crouter, A. C., Whiteman, S. D., McHale, S. M., ve Osgood, D. W. (2007). Development of gender attitude traditionality across middle childhood and adolescence. *Child Development*, 78(3), 911–926. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2007.01040.x>
- Çavdar, D. (2013). *Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ve romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançları*. (Tez no. 342485) [Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi].
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Çelen, H.N. (2007). *Ergenlik ve genç yetişkinlik*. İstanbul: Papatya Yayıncılık.
- Çelik, A.R. (2018). *Üniversite öğrencilerinin eş seçim tutumlarında toplumsal cinsiyet rolleri algısı ve değer yönelimlerinin etkileri*. (Yayın no. 532605) [Yüksek lisans tezi, Üsküdar Üniversitesi].
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Çelik-Demirtaş, S. (2019). *Ergenlerde toplumsal cinsiyet algısı*. (Yayın no. 587351) [Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi].
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>

- Çiftçi, D., ve Serçelik, H. (2021). Toplumsal cinsiyet kalıpları açısından göstergebilimsel analiz: Beko ve Dove. *Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 6(11), 23-46.
- Damarlı, Ö. (2006). *Ergenlerde toplumsal cinsiyet rolleri, bağlanma stilleri ve benlik-kavramı arasındaki ilişkiler*. (Tez no. 191469) [Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi]. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Della-Selva, P. C., ve Dusek, J. B. (1984). Sex role orientation and resolution of Eriksonian crises during the late adolescent years. *Journal of Personality and Social Psychology*, 47(1), 204–212. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.47.1.204>
- Demirhan, E. (2021). Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Açısından Öğretim Programı ve Ders Kitabı İnceleme (4. Sınıf İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi), *Sosyal Bilgilerde Yenilikçi Araştırmalar Dergisi*, 4(1), 69-82. <https://doi.org/10.47503/jirss.931329>
- Demir-Kaya, M. (2019). *Genç kadınlarda kendini susturma ve toplumsal cinsiyet rollerinin kimlik işlevleri üzerindeki etkisi*. (Tez no. 592142) [Doktora tezi, Maltepe Üniversitesi]. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Du, H., Xiao, Y. ve Zhao, L. (2021). Education and gender role attitudes. *Journal of Population Economics*, 34, 475–513. <https://doi.org/10.1007/s00148-020-00793-3>
- Endendijk, J. J., Derks, B., ve Mesman, J. (2018). Does parenthood change implicit gender-role stereotypes and behaviors? *Journal of Marriage and Family*, 80(1), 61–79. <https://doi.org/10.1111/jomf.12451>
- Erikson, E. H. (1963). *Childhood and society*. (2nd ed.) rev. and enl. New York: Norton.
- Erikson, E. H. (1968). *Identity youth and crisis*. New York: Norton.
- Ersoy, E. (2009). Cinsiyet kültürü içerisinde kadın ve erkek kimliği (Malatya Örneği). *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(2), 209-230.

- Eryüksel, G. (1987). *Ergenlerde kimlik statülerinin incelenmesine yönelik kesitsel bir çalışma*. (Tez no. 2015). [Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi]. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Esen, E., Soylu, Y., Siyez, D. M., ve Demirgürz, G. (2017). Üniversite öğrencilerinde toplumsal cinsiyet algısının toplumsal cinsiyet rolü ve cinsiyet değişkenlerine göre incelenmesi. *E-International Journal of Educational Research*, 8(1), 46-63.
- Esen, Y. (2013). Hizmet öncesi öğretmen eğitiminde toplumsal cinsiyet duyarlılığını geliştirme amaçlı bir çalışma. *Eğitim ve Bilim*, 38(169), 280-295.
- Evans, R.I. (1967). *Dialogue with Erik Erikson*. Washington: The Rowman & Littlefield Publishers.
- Fagot, B. I. (1978). The influence of sex of child on parental reactions to toddler children. *Child Development*, 49(2), 459–465. <https://doi.org/10.2307/1128711>
- Fast, I. (1990). Aspects of early gender development: Toward a reformulation. *Psychoanalytic Psychology*, 7, 105-117.
- Gander, M. J., ve Gardiner, H. W. (1998). *Çocuk ve ergen gelişimi*. (Çev. A. Dönmez ve N. Çelen). 3. Basım. Ankara: İmge Kitabevi.
- Giddens, A. (2012). *Sosyoloji*, (Haz. Cemal Güzel). İstanbul: Ayraç Yayınevi.
- Gist, M. E. (1987). Self-efficacy: Implications for organizational behavior and human resource management. *Academy of Management Review*, 12(3), 472-485. <https://doi.org/10.2307/258514>
- Graf, S. C. (2003). *Cross-cultural study of adolescent identity formation and autonomy within the context of parent-adolescent relationships*. [Doktora Tezi, The Florida State Üniversitesi]. Erişim tarihi: 21.11.2021, http://purl.flvc.org/fsu/fd/FSU_migr_etd-4076

- Güran-Yiğitbaşı, K., ve Sarıçam, S. (2020). Toplumsal cinsiyet rollerinin temsili ve medya: TRT çocuk dergisi örneği. *Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi*, (35), 19-45. <https://doi.org/10.17829/turcom.677923>
- Halpern, H.P. ve Perry-Jenkins, M. (2016). Parents' gender ideology and gendered behavior as predictors of children's gender-role attitudes: A longitudinal exploration. *Sex Roles*, 74(11), 527–542. [10.1007/s11199-015-0539-0](https://doi.org/10.1007/s11199-015-0539-0)
- Hand, S., Rice, L. ve Greenlee, E. (2017). Exploring teachers' and students' gender role bias and students' confidence in STEM fields. *Soc Psychol Educ*, 20, 929–945. <https://doi.org/10.1007/s11218-017-9408-8>
- Helgeson, V.S. (2011). *The psychology of gender* (4th ed.). Londra: Pearson Education.
- Helman, C. (1984) *Culture, health and illness*. Bristol: Wright.
- Jackson, L.A., Sullivan, L.A. ve Rostker, R. (1988). Gender, gender role, and body image. *Sex Role*, 19, 429–443. <https://doi.org/10.1007/BF00289717>
- Jankowski, P. (2013). Identity status and emotion regulation in adolescence and early adulthood. *Polish Psychological Bulletin*, 44(3), 288-298. <https://doi.org/10.2478/ppb-2013-0032>
- Johnson, H. D., Kent, A., ve Yale, E. (2012). Examination of identity and romantic relationship intimacy associations with well-being in emerging adulthood. *Identity*, 12(4), 296-319. <https://doi.org/10.1080/15283488.2012.716381>
- Joo, YJ., Bong, M. ve Choi, HJ. (2000). Self-efficacy for self-regulated learning, academic self-efficacy, and internet self-efficacy in web-based instruction. *ETR&D*, 48(2), 5–17. <https://doi.org/10.1007/BF02313398>
- Kahraman, P.B., ve Özdemir, H. (2019). Resimli çocuk kitaplarının toplumsal cinsiyet rolleri açısından incelenmesi. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 13(27), 64-85. <https://doi.org/10.29329/mjer.2019.185.4>

- Kağıtçıbaşı, Ç. (2019). *Benlik, aile ve insan gelişimi: Kültürel psikolojide kuram ve uygulamalar*. İstanbul: Koç Üniversitesi.
- Kalan-Gündüz, Ö. (2010). Reklamda çocuğun toplumsal cinsiyet teorisi bağlamında konumlandırılışı: Kinder reklam filmleri üzerine bir inceleme. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (38), 75-89. <https://search.trdizin.gov.tr/tr/yayin/detay/123490/>
- Kamışlı, E. (2018). *Toplumsal cinsiyet rolleri ve aile işlevselliğinin problem çözme becerilerine etkisi*. (Yayın no. 512920) [Yüksek lisans tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi]. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Kaplan, K. (2016). *Evli bireylerde toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumların, evlilik doyumuna ve psikolojik iyi oluş durumuna etkisinin incelenmesi*. (Yayın no. 433505). [Yüksek lisans tezi, Beykent Üniversitesi]. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Karabulut, A. (2021). Toplumsal cinsiyet rolleri açısından 8. sınıf Türkçe ders kitabının incelenmesi. *Anasay*, 5(16), 119-131. <https://doi.org/10.33404/anasay.921848>
- Karadağ, E., Aksoy-Derya, Y., ve Ucuzal, M. (2011). Sağlık yüksekokulu öğrencilerinin öz etkililik-yeterlilik düzeyleri. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*, 4(1), 13-20.
- Karasar, N. (2011). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Kartopu, S. (2016). Üniversite öğrencilerinin öz yeterlilik ve kimlik duygusu kazanım düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi: Gümüşhane Üniversitesi örneği. *Journal of International Social Research*, 9(45). <http://doi.org/10.17719/JISR.20164520627>
- Keskin G. ve Orgun, F. (2006). Öğrencilerin öz etkililik-yeterlilik düzeyleri ile başa çıkma stratejilerinin incelenmesi. *Anatolian Journal of Psychiatry*, 7, 92-99.
- Koç-Başaran, Y. (2017). Sosyal bilimlerde örnekleme kuramı. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(47), 480-495. <https://doi.org/10.16992/ASOS.12368>

- Kollmayer, M., Schultes, M. T., Schober, B., Hodosi, T., ve Spiel, C. (2018). Parents' judgments about the desirability of toys for their children: Associations with gender role attitudes, gender-typing of toys, and demographics. *Sex Roles*, 79, 329–341. <https://doi.org/10.1007/s11199-017-0882-4>
- Kotaman, H. (2008). Özyeterlilik inancı ve öğrenme performansının geliştirilmesine ilişkin yazın taraması. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(1), 111-133.
- Köseler, F. (2009). *Okul öncesi öykü ve masal kitaplarında toplumsal cinsiyet olgusu*. (Tez no. 240696). [Yüksek lisans tezi, Adnan Menderes Üniversitesi]. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Kroger, J. (2000). Ego identity status research in the new millennium. *International Journal of Behavioral Development*, 24(2), 145–148. <https://doi.org/10.1080/016502500383250>
- Kroger, J. (2004) *Identity in adolescence: The Balance between self and other*. London & New York: Routledge.
- Kroger, J., Marcia, J.E. (2011). The identity statuses: Origins, meanings, and interpretations. In: Schwartz, S., Luyckx, K., Vignoles, V. (eds.), *Handbook of Identity Theory and Research*. Springer, New York, NY. https://doi.org/10.1007/978-1-4419-7988-9_2
- Kuzgun, Y. Seher, S. (2004). Kadınların çalışmasına karşı tutum ve dini yönelim arasındaki ilişki. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37(1), 14-27.
- Luszczynska A., Scholz U., ve Schwarzer R. (2005). The general self-efficacy scale: multicultural validation studies. *J Psychol.* 139(5), 439-57. <https://10.0.12.128/JRLP.139.5.439-457>
- Luyckx, K., Goossens, L., ve Soenens, B. (2006). A developmental contextual perspective on identity construction in emerging adulthood: change dynamics in

- commitment formation and commitment evaluation. *Developmental Psychology*, 42(2), 366-80. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.42.2.366>
- Luyckx, K., Schwartz, S.J., Berzonsky, M.D., Soenens, B., Vansteenkiste, M., Smits, I., ve Goossens, L. (2008). Capturing ruminative exploration: Extending the four-dimensional model of identity formation in late adolescence. *Journal of Research in Personality*, 42, 58-82. <https://doi.org/10.1016/J.JRP.2007.04.004>
- Marcia, J. E. (1966). Development and validation of ego-identity status. *Journal of Personality and Social Psychology*, 3(5), 551-558. <https://doi.org/10.1037/h0023281>
- Marcia, J.E. (1967). Ego identity status: relationship to change in self-esteem, "general maladjustment," and authoritarianism. *Journal of Personality*, 35(1), 118-33. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.1967.tb01419.x>
- Marcia J. E. (1976). Identity six years after: A follow-up study. *Journal of Youth and Adolescence*, 5(2), 145–160. <https://doi.org/10.1007/BF01537490>
- Marcia, J. E. (1980). Identity in adolescence. In J. Adelson (Ed.), *Handbook of Adolescent Psychology* (pp. 159-187). New York: Wiley.
- Marcia J. E. (1989). Identity and intervention. *Journal of Adolescence*, 12(4), 401–410. [https://doi.org/10.1016/0140-1971\(89\)90063-8](https://doi.org/10.1016/0140-1971(89)90063-8)
- Marshall, G., (1999). *Sosyoloji Sözlüğü* (O. Akınhay, ve D. Kömürcü, Çev.). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Miller, P.H. (2017). *Gelişim psikolojisi kuramları*. (Z. Gültekin, Çev.; 2nd ed.). Ankara: İmge Kitabevi. (Orijinal eserin yayın tarihi 2002)
- Morsümbül, Ü. (2005). *Ergenlikte kimlik statülerinin bağlanma stilleri, cinsiyet ve eğitim düzeyi açısından incelenmesi*. (Tez no. 204609). [Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi]. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>

- Morsümbül, Ü., ve Çok, F. (2014). Kimlik gelişiminin boyutları ölçeği'nin Türkçeye uyarlanması. *Düşünen Adam The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences*, 27(1), 6-14. <https://doi.org/10.5350/DAJPN2014270101>
- Muratoğlu Pehlivan, B. (2019). Toplumsal cinsiyet rolleri açısından Türk çizgi filmlerinde anne ve baba temsili üzerine bir çalışma. *Medya ve Kültürel Çalışmalar Dergisi*, 1(2), 15-27.
- Nebioğulları, B. (2019). *Çalışan/çalışmayan annelerin ebeveynlik öz yeterlilik algıları ile 11-13 yaş çocuklarının algıladığı anne tutumu ve benlik saygısı arasındaki ilişki*. [Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi, Maltepe Üniversitesi]. Erişim tarihi: 15.11.2021, <https://hdl.handle.net/20.500.12415/263>
- Oflas, S. G. (2017). *Üniversite öğrencilerinin psikolojik dayanıklılık düzeylerinin toplumsal cinsiyet rollerine, kültürlerarası duyarlılığa ve risk faktörlerine göre yordanması* (Yayın no. 464525) [Yüksek lisans tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi]. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Oskay, G. (1998). Genişletilmiş objektif ego kimlik statüsü ölçeği'nin [extended objective measure of ego identity Sstatus)-EOM-EIS'in Türkçe'ye uyarlanması. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(9), 17-24.
- Özer, E.M., ve Bandura, A. (1990). Mechanisms governing empowerment effects: a self-efficacy analysis. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58(3), 472-86. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.58.3.472>
- Özgüngör, S. (2014). Üniversite öğrencilerinde benlik saygısı düzeyine göre kimlik statüleri ile başarı yönelimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35, 33-46. <https://doi.org/10.9779/PUJE543>
- Özkan, T., ve Lajunen, T. (2005). Masculinity, femininity, and the Bem sex role inventory in Turkey. *Sex Roles*, 52(1-2), 103–110. <http://doi.org/10.1007/s11199-005-1197-4>

- Özpulat, F., ve Özvarış, Ş. B. (2019). Akşehir sağlık yüksekokulu öğrencilerinin özyeterlilik düzeyleri ve toplumsal cinsiyet algılarının belirlenmesi. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 28(2), 98-107. <https://doi.org/10.17942/sted.431011>
- Özsoy, M., ve Taşdelen, E. Ş. (2016). Pepee çizgi dizisinde toplumsal cinsiyet rollerinin üretimi. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, (42), 252-265.
- Pajares, F. (1997). Current directions in self-efficacy research. *Advances in Motivation and Achievement*, 10(149), 1-49.
- Perry, D. G., ve Bussey, K. (1979). The social learning theory of sex differences: Imitation is alive and well. *Journal of Personality and Social Psychology*, 37(10), 1699–1712. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.37.10.1699>
- Rath, S., ve Mishra, A. (2013). Gender-role perception and employment status in the self-efficacy of women. *European Journal of Sustainable Development*, 2(3), 57-64. <http://doi.org/10.14207/ejsd.2013.v2n3p57>
- Saldıray, A. (2017). *Örtük programda toplumsal cinsiyet: bir ilkokulun örtük programında toplumsal cinsiyete ilişkin nitel bir çalışma*. (Yayın no. 460441) [Yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi]. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Scherbaum, C. A., Cohen-Charash, Y., ve Kern, M. J. (2006). Measuring general self-efficacy: A comparison of three measures using item response theory. *Educational and Psychological Measurement*, 66(6), 1047-1063. <https://10.0.4.153/0013164406288171>
- Schunk, D. H. (1991). Self-efficacy and academic motivation. *Educational Psychologist*, 26, 207-231. <https://doi.org/10.1080/00461520.1991.9653133>
- Seçgin, F., ve Tural, A. (2011). Sınıf öğretmenliği bölümü öğretmen adaylarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları. *Education Sciences*, 6(4), 2446-2458.

- Slaby, R. G., ve Frey, K. S. (1975). Development of gender constancy and selective attention to same-sex models. *Child Development*, 46(4), 849–856. <https://doi.org/10.2307/1128389>
- Steinberg, L. (2007). *Ergenlik*. (F. Çok, Çev.). Ankara: İmge Kitabevi.
- Stoltzfus, G., Nibbelink, B.L., Vredenburg, D., ve Hyrum, E. (2011). Gender, gender role, and creativity. *Social Behavior and Personality*, 39(3), 425-432. <https://doi.org/10.2224/sbp.2011.39.3.425>
- Şafak, H. (2018). *Lisans ve yüksek lisans psikoloji eğitimi alan öğrencilerin cinsel mit ve cinsiyet rolleri tutumu arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayın no.505340) [Yüksek lisans tezi, Üsküdar Üniversitesi]. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Turan, M.B., ve Koç, K. (2018). Analysis of the relationship between ego identity status and personality traits and general self-efficacy with structural equation modeling. *Higher Education Studies*, 8(4), 190-199. <http://doi.org/10.5539/hes.v8n4p190>
- Tutkun, Ö., ve Koç, M. (2008). Mesleklere atfedilen kalıp yargılar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 41(1), 255-273.
- Uzman, E. (2002). *Sosyal destek düzeyleri farklı üniversite öğrencilerinin bazı değişkenlere göre kimlik statüleri*. (Yayın no. 113572). [Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi]. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Waterman, A.S. (1982). Identity development from adolescence to adulthood: An extension of theory and a review of research. *Developmental Psychology*, 18(3), 341-358. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.18.3.341>
- Waterman, A.S. (1984). Identity formation: Discovery or creation? *The Journal of Early Adolescence*, 4(4), 329-341.
- Waterman, A.S. (1999). Identity, the identity statuses, and identity status development: A contemporary statement. *Developmental Review*, 19, 591-621. <https://doi.org/10.1006/drev.1999.0493>

- Wood, R., ve Bandura, A. (1989). Social cognitive theory of organizational management. *The Academy of Management Review*, 14(3), 361–384. <https://doi.org/10.2307/258173>
- Woodhill, B. M., ve Samuels, C. A. (2004). Desirable and undesirable androgyny: A prescription for the twenty-first century. *Journal of Gender Studies*, 13(1), 15-28. <https://doi.org/10.1080/0958923032000184943>
- Yağın Güder, S., Ay, A., Saray, F. ve Kılıç, İ. (2017). Okul öncesi dönem çocuklarının izledikleri çizgi filmlerin toplumsal cinsiyet kalıp yargıları açısından incelenmesi: Niloya örneği. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 5(2), 96-111.
- Yağın Güder, S., ve Güler-Yıldız, T. (2016). Okul öncesi dönemdeki çocukların toplumsal cinsiyet algılarında ailenin rolü. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(2), 424-446.
- Yalazan, R., ve Özsoy, S. (2021). Reklamlardaki toplumsal cinsiyet kalıplarının kadınlar üzerindeki etkisi. *International Journal of Communication and Media Research*, 1(2), 147-173.
- Yaşın-Dökmen, Z. (1999). Bem cinsiyet rolü envanteri kadınsılık ve erkeksilik ölçekleri Türkçe formunun psikometrik özellikleri. *Kriz Dergisi*, 7(1), 27-40. https://doi.org/10.1501/Kriz_0000000139
- Yaşın-Dökmen, Z. (2021). *Toplumsal cinsiyet (11th ed.)*. Ankara: Remzi Kitabevi.
- Yenilmez, K., ve Kakmacı, Ö. (2008). İlköğretim matematik öğretmenliği bölümü öğrencilerinin öz yeterlilik inanç düzeyleri. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2), 1-21.
- Yeşilkılıç, B. (2018). Ergenlerin anne baba tutumlarının kimlik statüleri üzerindeki etkisinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Uluslararası Bilim ve Eğitim Dergisi*, 1(1), 68-77.

Yılmaz, D. V., Zeyneloğlu, S., Kocaöz, S., Kısa, S., Taşkın, L., ve Eroğlu, K. (2009). Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin görüşleri. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(1), 775-792.

Yükseköğretim Kurulu. (t.y.). *Yükseköğretim bilgi yönetim sistemi: Öğrenci istatistikleri*. Ekim 2, 2021 tarihinde <https://istatistik.yok.gov.tr> adresinden alındı.

Zeldin, A. L. (2000). *Sources and effects of the self-efficacy beliefs of men with careers in mathematics, science, and technology*. [Yayımlanmamış Doktora Tezi, Emory Üniversitesi]. Erişim tarihi: 10.12.2021, <https://citeseerx.ist.psu.edu/document?repid=rep1&type=pdf&doi=230cff12946a59582a14781ee7cda77f6feb09c3>

Zeyneloğlu, S. (2008). *Ankara'da hemşirelik öğrenimi gören üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları*. (Yayın no. 224217) [Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi]. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>

Zor, İ., ve Bulut S. (2020). Toplumsal cinsiyet kavramına animasyon filmleriyle bakmak: Buz devri, shrek ve winx club: kayıp krallığın sırrı örnekleri. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 11(1), 58-69. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/gumus/issue/52805/625762>

EKLER

EK-1: Kişisel Bilgi Formu

Sayın katılımcı, bu çalışma, üniversite öğrencilerinin bazı özelliklerini belirlemek amacıyla planlanmıştır. Anket ve ölçeklere vereceğiniz cevaplar sadece bu araştırma için kullanılacaktır. İsminizi ve soy isminizi yazmanıza gerek yoktur. Bireysel değerlendirme yapılmayacak, verdiğiniz bilgiler ve cevaplar gizli tutulacaktır. Hiçbir sorunun doğru veya yanlış cevabı yoktur. Sorunun cevabı size göre ne ise seçeneklerden birinin yanındaki () içine X işareti koyunuz. Vereceğiniz samimi ve içten cevaplarla bilimsel bir çalışmaya katkıda bulunacaksınız. Katılımınız için şimdiden teşekkür ederiz.

1. Cinsiyetiniz:

2. Fakülteniz:

3. Yaşınız:

() 17 -19

() 20 – 22

() 23 – 25

() 26 ve üzeri

4. Doğup büyüdüğünüz yeri belirtiniz.

() Köy

() İlçe

() İl

()

Büyükşehir

5. Sizden başka kaç kardeşiniz var?

() Kardeşim Yok

() 1 kardeşim var

() 2 kardeşim var

() 3 kardeşim var

() 4 kardeşim var

() 5 ve üzeri kardeşim var

6. Aile tipinizi belirtiniz.

- ☐ Çekirdek aile (anne, baba ve/veya kardeşlerin birlikte yaşadığı aile)
- ☐ Geniş aile (Anne, baba, kardeşler, büyükanne, büyükbaba ve diğer birinci derece akrabaların birlikte yaşadığı aile)
- ☐ Diğer (Lütfen açıklayınız)

7. Annenizin öğrenim durumunu belirtiniz.

- ☐ Okur-Yazar değil
- ☐ Okur-Yazar
- ☐ İlkokul
- ☐ Ortaokul
- ☐ Lise
- ☐ Üniversite

8. Babanızın öğrenim durumunu belirtiniz

- ☐ Okur-Yazar değil
- ☐ Okur-Yazar
- ☐ İlkokul
- ☐ Ortaokul
- ☐ Lise
- ☐ Üniversite

9. Anneniz ne iş yapıyor?

- ☐ Ev kadını

- ☐ Mavi yakalı
- ☐ Beyaz yakalı yönetici
- ☐ Beyaz yakalı çalışan
- ☐ Serbest çalışan

10. Babanız ne iş yapıyor?

- ☐ İşsiz
- ☐ Mavi yakalı
- ☐ Beyaz yakalı yönetici
- ☐ Beyaz yakalı çalışan
- ☐ Serbest çalışan

11. En son mezun olduğunuz okulu işaretleyiniz.

- ☐ Anadolu, Sosyal Bilimler, Fen Lisesi
- ☐ Özel Lise/Kolej
- ☐ Meslek Lisesi
- ☐ İmam Hatip Lisesi
- ☐ Diğer (Lütfen açıklayınız)

12. Okumakta olduğunuz bölümü seçmenizde etkili olan kişi aşağıdakilerden hangisidir? (Birden çok şık işaretleyebilirsiniz.)

- ☐ Kendim
- ☐ Akrabalar
- ☐ Annem

☐ Öğretmenler

☐ Babam

☐ Ablam/ağabeyim

☐ Diğer (Lütfen açıklayınız)

EK-2: Benlik Kimliği Objektif Ölçüm Skalası

Size verilen ölçekteki her maddeyi dikkatle okuyun ve sizin kendi düşünceniz ve duygularınızı ne derecede yansıttığını A-F seçeneklerinden birini işaretleyerek belirtin. Şayet bir cümlenin birden fazla bölümü varsa, cevabınızı lütfen cümlenin tümüne göre verin. Lütfen her madde için cevaplarınızı size ayrıca verilen cevap formu üzerinde aşağıdaki seçeneklerden sizin durumunuza en çok uyanı seçerek belirtiniz. Lütfen soru formu üzerine hiçbir şey yazmayınız

A : Kesinlikle katılıyorum B : Çoğunlukla katılıyorum C : Bazen katılıyorum D : Bazen katılmıyorum E : Çoğunlukla katılmıyorum F : Kesinlikle katılmıyorum

1) Benim için hangi mesleğin uygun olduğu hakkında bir fikrim yok. Bulacağım herhangi bir işte çalışırım.

2) Din konusunda bana hitap eden bir şey bulmuş değilim ve araştırma gereği de hissetmiyorum.

3) Erkeklerin ve kadınların rolleri hakkında düşüncelerim, anne ve babaminkilerle aynıdır. Onlar için geçerli olan benim içinde geçerlidir.

4) Bana hitap eden tek bir yaşam biçimi yok ve bu konuda pek fazla düşünmüyorum.

5) Çok çeşitli insan var. Ben hala bana uygun arkadaşları bulabilmek için çeşitli yollar arıyorum.

6) Şimdiye kadar boş zamanlarımı dolduracak belirli bir faaliyet aramış değilim ancak bazen diğerlerine uyup bir şeylerle uğraştığım olur.

7) Nasıl flört etmeli konusunu şimdiye kadar pek düşünmedim. Zaten flört edip etmemek konusu beni pek fazla ilgilendirmiyor.

8) Politik olarak neyi desteklediğimi ve neye inandığımı bilmenin önemli olduğunu düşünüp, bana uygun bir görüş geliştirmeye çalıştım.

9) Bir birey olarak ne kadar yetenekli olduğuma ve benim için hangi işlerin uygun olacağına hala karar vermeye çalışıyorum.

- 10) Din konusu beni pek düşündürmüyor ama rahatsız da etmiyor.
- 11) Evlilikte sorumlulukları paylaşmanın birçok yolu var, benim için hangisinin uygun olacağına hala karar vermeye çalışıyorum.
- 12) Hayatımın nasıl olması gerektiği hakkında akla yatkın bir bakış açısı var ama henüz karar vermeye çalışıyorum.
- 13) Arkadaşlık etmek için birçok neden vardır ama ben yakın arkadaşlarımı kendi karar verdiğim belirli bazı değerleri ve benzerlikleri temel alarak seçiyorum.
- 14) Henüz beni çok bağlayan bir boş zaman uğraşısı olmamasına rağmen, değişik uğraşlar deneyerek gerçekten ilgilendiğim bir tanesini arıyorum.
- 15) Geçmiş deneyimlere dayanarak şimdi istediğim flört tarzını seçmiş bulunuyorum.
- 16) Politika hakkında pek düşünmüş değilim, beni fazla ilgilendirmiyor.
- 17) Meslek seçiminde ailemin benim için planladığı meslek ilk sırayı almıştır.
- 18) Her kişinin dini inancı kendine özgüdür. Bu konuyu tekrar tekrar düşündüm ve neye inanabileceğimi biliyorum.
- 19) Erkek ve kadınların evlilikteki rollerini ciddi bir şekilde düşünmüş değilim, bu konu beni pek ilgilendirmiyor.
- 20) Uzun süre düşündükten sonra benim için neyin ideal bir yaşam biçimi olduğu hakkında kişisel görüşümü geliştirdim ve bu görüşü kimsenin değiştirebileceğini sanmıyorum.
- 21) Arkadaşlarımı nasıl seçeceğim konusunda benim için en iyi olanı annem ve babam bilir.
- 22) Birçok şey arasından düzenli olarak yapabileceğim bir veya birkaç boş zaman uğraşısı seçtim ve bu seçimlerimden memnunum.
- 23) Flört etme hakkında fazla düşünmüyorum. Olayları akışına bırakıyorum.

24) Politikaya gelince, sanırım bu konuda anne ve babama benziyorum. Oy verme ve benzeri konularda onların yaptıklarını yapıyorum.

25) Bana en uygun işi bulmak beni pek ilgilendirmiyor. Herhangi bir iş olabilir. Yani ne bulursam ona takılıp giderim.

26) Benim için dinin ne anlam ifade ettiği konusunda tereddütlüyüm. Bu konuda bir karara varmış olmayı isterdim ama henüz arayışım bitmiş değil.

27) Erkeklerin ve kadınların rolleri hakkındaki düşüncelerim doğrudan annem, babam ve ailemden geliyor. Daha fazlasını araştırmaya gerek duymadım.

28) Benim için ideal yaşam biçiminin ne olacağı annem ve babam tarafından öğretilmiştir ve ben onların bana öğrettiklerini sorgulama gereksinimi hiç duymuyorum.

29) Gerçekten yakın arkadaşım yok, şu anda da böyle birini aradığımı zannetmiyorum.

30) Bazen boş zaman uğraşlarına katılırım ama düzenli bir şekilde yapılacak belirli bir etkinlik aramak için pek gereksinim hissetmiyorum.

31) Değişik tip flört ilişkilerini denedim. Benim için neyin en iyi olduğuna henüz karar vermiş değilim.

32) Politik bir görüş getirmek için çeşitli partiler ve düşünceleri öğrenmeye çalışıyorum ancak henüz kararsızım.

33) Kafamda oluşması bir hayli zamanımı aldı ama şimdi bir meslek olarak neyi istediğimi gerçekten biliyorum.

34) Şu anda din konusu kafamı karıştırıyor. Neyin doğru neyin yanlış olduğu hakkındaki görüşlerimi değiştirip duruyorum.

35) Erkeklerin ve kadınların evlilikteki rolleri hakkında bir müddet düşündüm ve benim için neyin en iyi olacağına karar verdim.

36) Yaşam hakkında kabul edilebilir bir bakış açısı bulmak için başkalarıyla birçok fikir alışverişine giriyor ve biraz da kendimi tanımaya çalışıyorum.

- 37) Ben sadece anne ve babamın onaylayacağı arkadaşlar seçerim.
- 38) Her zaman anne ve babamın yaptığı boş zaman uğraşlarının aynılarını yapmaktan hoşlanmış ve hiçbir zaman başka şeyler yapmayı ciddi olarak düşünmemişimdir.
- 39) Sadece anne ve babamın flört etmemi beklediği tipte kişilerle çıkarım.
- 40) Politik inançlarımı baştan sona düşündüm ve görüyorum ki, anne ve babamın inandıklarının bazı yönlerine katılıyor bazı yönlerine ise katılmıyorum.
- 41) Anne ve babam uzun bir süre önce meslek olarak neyi seçmem gerektiğine karar verdiler ve ben onların planlarını takip ediyorum.
- 42) Dini inançla ilgili kendime ciddi sorular sorduğum bir dönemim oldu ama bir birey olarak neye inandığımı biliyorum.
- 43) Bugünlerde eşlerin evlilikteki rolleri hakkında düşünüyorum ve bu konuda bir karar vermeye çalışıyorum.
- 44) Anne ve babamın yaşam hakkındaki görüşleri benim için yeterlidir. Başka bir şeye ihtiyaç duymuyorum.
- 45) Birçok değişik arkadaşlıklar denedim, artık şimdi bir arkadaşta neler aradığımı biliyorum.
- 46) Birçok değişik boş zaman uğraşlarını denedikten sonra, kendi başıma veya arkadaşlarla birlikte yapmaktan gerçekten hoşlandığım bir veya birkaç uğraş buldum.
- 47) Flört hakkındaki tercihlerim halen gelişme sürecinde henüz tamamen karar vermiş değilim.
- 48) Politik inançlarımdan emin değilim, aslında neye inanabileceğimi belirlemeye çalışıyorum.
- 49) Karar vermem uzun bir süre aldı ama şimdi bir meslek için hangi yönde hareket edeceğimi kesinlikle biliyorum.

50) Anne ve babamın yaptığı dini vecibeleri bende aynen yapıyorum. Nedenini hiç sorgulamadım.

51) Evli çiftlerin aile sorumluluklarını paylaşabilecekleri pek çok yol vardır. Ben bunların üzerinde epeyce düşündüm ve şimdi kendim için ne istediğimi kesinlikle biliyorum.

52) Yaşamdan genelde hoşlanırım ve belirli bir yaşam görüşüne sahip olmak gibi bir çabam yoktur.

53) Hiç yakın arkadaşım yok. Sadece değişik gruplara takılıp, dolaşıyorum.

54) Uzun bir süre devam etmekten hoşlanacağım bir veya birkaç boş zaman uğraşı bulabilme umuduyla çeşitli uğraşlar deniyorum.

55) Değişik tipte kişilerle flört ettim ve şimdi flört hakkında kendi 'kurallarımın' ne olduğu ve kimle flört edeceğimi kesinlikle biliyorum.

56) Belirli bir yönde tercih yapabilecek kadar politika ile ilgilenmiş değilim.

57) Seçebilecek çok değişik iş var. Meslek olarak ne yapacağıma karar vermeye çalışıyorum.

58) Dinimi asla sorgulamadım. Şayet anne ve babam için doğru olan o ise, benim içinde doğru olan odur.

59) Erkeklerin ve kadınların rolleri hakkındaki fikirler öyle çeşitli gözüküyor ki bu konuda fazla düşünmüyorum.

60) Kendi kendime epeyce inceledikten sonra, yaşam biçiminin ne olması gerektiği hakkında bir görüş vardır.

61) Benim için hangi arkadaşlığın en iyi olacağını gerçekten bilmiyorum. Arkadaşlığın benim için tam olarak ne anlamı olduğunu belirlemeye çalışıyorum.

62) Boş zaman uğraşlarıyla ilgili tüm tercihlerimi anne ve babamdan öğrendim ve başka bir şey denemedim.

63) Ben sadece anne ve babamın onaylayacağı kişilerle flört ederim.

64) Anne ve babamın kürtaj ve ölümcül hastaların kendi rızalarıyla öldürülmeleri gibi konularda her zaman kendi politik ve ahlaki inançları olmuştur ve ben her zaman onların görüşlerini benimsemişimdir.

EK-3: Bem Cinsiyet Rollerı Kısa Envanteri

Lütfen aşağıdaki ifadelerin, sizin için ne oranda doğru ya da yanlış olduğunu sizi ne oranda tanımladığını göz önüne alıp ilgili rakamı daire içine alarak belirtiniz.

1: Tamamen yanlış 2: Çoğunlukla yanlış 3: Biraz yanlış 4: Ne doğru ne yanlış

5: Biraz doğru 6: Çoğunlukla doğru 7: Tamamen doğru

1.	Düşünce ve inançlarını savunan	1	2	3	4	5	6	7
2.	Duygusal	1	2	3	4	5	6	7
3.	Vicdan sahibi / Bilinçli	1	2	3	4	5	6	7
4.	Bağımsız / Dilediğini yapan	1	2	3	4	5	6	7
5.	Sempatik	1	2	3	4	5	6	7
6.	Ne yapacağı belli olmayan / Başına buyruk / Sağı solu belli olmayan	1	2	3	4	5	6	7
7.	İddialı / Tuttuğunu koparan	1	2	3	4	5	6	7
8.	Diğer insanların duygularını önemseyen	1	2	3	4	5	6	7
9.	Güvenilir / İtimat edilir	1	2	3	4	5	6	7
10.	Sağlam karakterli / Güçlü kişilikli	1	2	3	4	5	6	7
11.	Anlayışlı	1	2	3	4	5	6	7
12.	Kıskanç	1	2	3	4	5	6	7
13.	İşe yarar ve becerikli	1	2	3	4	5	6	7
14.	Şefkatli / Merhametli	1	2	3	4	5	6	7
15.	İçten / Samimi	1	2	3	4	5	6	7
16.	Lider / Liderlik özelliklerine sahip	1	2	3	4	5	6	7
17.	Duygularına hakim olabilen / Teskin edici	1	2	3	4	5	6	7

18.	Sır saklayabilen / tutabilen / Ketum	1	2	3	4	5	6	7
19.	Risk alabilen / Risk almayı seven	1	2	3	4	5	6	7
20.	Sıcak kanlı	1	2	3	4	5	6	7
21.	Uyumlu	1	2	3	4	5	6	7
22.	Baskın / Üstün / Hakim	1	2	3	4	5	6	7
23.	Sevecen / Sevgi dolu	1	2	3	4	5	6	7
24.	Kendini beğenmiş / Kibirli	1	2	3	4	5	6	7
25.	Muhalif / Muhalefet eden	1	2	3	4	5	6	7
26.	Çocukları seven	1	2	3	4	5	6	7
27.	Kaba / Patavatsız / Nezaketsiz	1	2	3	4	5	6	7
28.	Saldırgan	1	2	3	4	5	6	7
29.	Kibar / Nazik	1	2	3	4	5	6	7
30.	Toplumsal kurallara uyan / Geleneklerine bağlı	1	2	3	4	5	6	7

EK-4: Genel Özyeterlik Ölçeği

Bu ölçek, bireylerin stresli yaşantılarla başa çıkabilme ve bunlara uyum sağlayabilme becerilerine yönelik algılarını belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. Aşağıda bazı düşünceleri içeren ifadeler yer almaktadır. Bu ifadelere katılma derecenizi “Tamamen yanlış”, “Biraz doğru”, “Orta düzeyde doğru”, ”Tamamen doğru” seçeneklerinden size en uygun olanı işaretleyerek göstermeniz beklenmektedir. Lütfen her bir ifadeye belirtilen düşüncenin size ne kadar uyduğunu düşününüz. Her bir ifadeye katılma derecenizi kendinize en uygun gelen seçeneğin altındaki kutucuğu işaretleyerek gösteriniz. Lütfen hiçbir maddeyi yanıtsız bırakmayınız. Değerli katkılarınız için teşekkür ederim.

		Tamamen Yanlış	Biraz Doğru	Orta Düzeyde Doğru	Tamamen Doğru
1)	Yeterince çaba harcarsam, zor sorunları çözmenin bir yolunu daima bulabilirim	☐	☐	☐	☐
2)	Bana karşı çıktığında, istediğimi elde etmemi sağlayacak bir yol ve yöntem bulabilirim	☐	☐	☐	☐
3)	Amaçlarıma bağlı kalmak ve bunları gerçekleştirmek benim için kolaydır	☐	☐	☐	☐
4)	Beklenmedik olaylarla etkili bir biçimde başa çıkabileceğime inanıyorum	☐	☐	☐	☐
5)	Yeteneklerim sayesinde beklenmedik durumlarla nasıl başedebileceğimi biliyorum	☐	☐	☐	☐
6)	Gerekli çabayı gösterirsem, birçok sorunu çözebilirim	☐	☐	☐	☐
7)	Baş etme gücüne güvendiğim için zorluklarla karşılaştığımda soğukkanlılığımı koruyabilirim	☐	☐	☐	☐
8)	Bir sorunla karşılaştığımda, genellikle birkaç çözüm yolu bulabilirim	☐	☐	☐	☐
9)	Başım deritte olduğunda, genellikle bir çözüm düşünebilirim	☐	☐	☐	☐

10) Öñüme çıkan zorluk ne
olursa olsun, üstesinden
gelebilirim

☐☐☐☐

EK-5: Bilgilendirilmiş Onam Formu

Sayın Katılımcı,

Sizi Maltepe Üniversitesi Gelişim Psikolojisi Yüksek Lisans Programı kapsamında yüksek lisans öğrencisi Emel Yıldırım Güzey tarafından, Dr. Gülçin KARADENİZ danışmanlığında yürütülen "Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rolü algısı ile öz yeterlilikleri ve kimlik statüleri arasındaki ilişkiler" başlıklı araştırmaya davet ediyoruz. Bu araştırma kapsamında hazırlanan kişisel bilgi formunu ve literatürde daha önceki çalışmalarda kullanılmış olan 3 ölçeği doldurmanız beklenmektedir. Çalışmaya katılmak tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Çalışmanın amacına ulaşabilmesi için sizden beklenen, bütün soruları eksiksiz ve içtenlikle doldurmanızdır. Lütfen her soru için size en uygun cevabı seçiniz. Bu çalışmadan elde edilen veriler tamamen araştırma amacı ile kullanılacak olup kişisel bilgileriniz gizli tutulacaktır. Bu koşullarla söz konusu araştırmaya kendi rızamla katılmayı kabul ediyorum ve mahremiyetin korunarak yanıtlarımın bilimsel amaçlarla kullanılmasını onaylıyorum.

☐ Onaylıyorum.

EK-6: Etik Kurul Formu

“Bu belge, Yükseköğretim Kurulu tarafından 19.01.2021 tarihli “Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge” ile bildirilen 6689 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu kapsamında gizlenmiştir.”

ÖZGEÇMİŞ

Emel YILDIRIM GÜZEY

Eğitim

Derece	Yıl	Üniversite, Enstitü, Anabilim/Anasanat Dalı
Yüksek Lisans	-	Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji
Anabilim Dalı		
Lisans	2013	Pamukkale Üniversitesi

İş/İstihdam

Yıl	Görev
2016	Psikolojik Danışman ve Rehberlik Öğretmeni, Peyami Safa İlkokulu
2013	Psikolojik Danışman ve Rehberlik Öğretmeni, Zeytinburnu Anadolu İmamhatip Lisesi

